

9 772 298 409 500 8

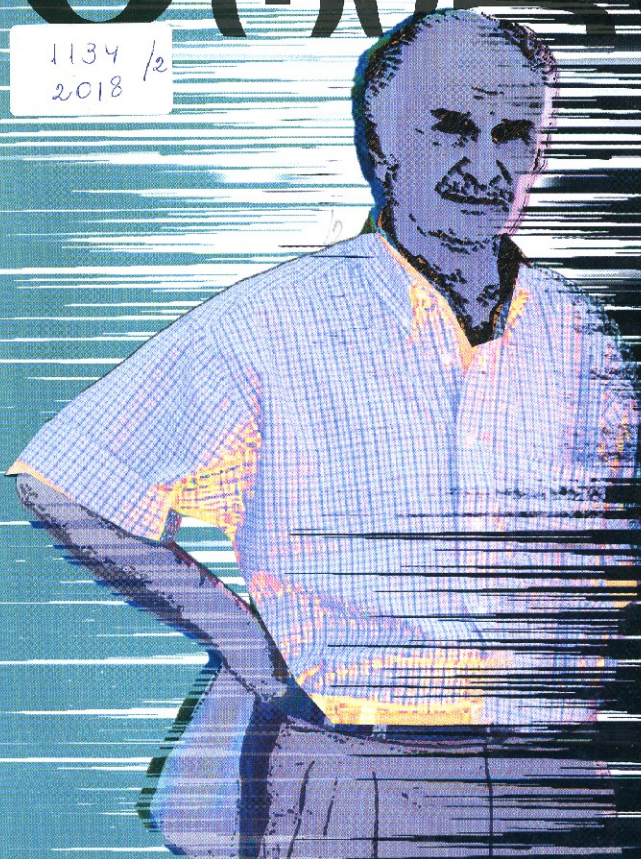
საქართველოს ენციკლოპედია

საქართველოს
ენციკლოპედია

პერიოდი

გვ. 2 ლარი

1134 / 2
2018

2018 / აგვისტო

8 (274)

ტარიან ჭანტური

პოეტს მიწებებულ კლიშეები

სარივევი

ესე	1	ნუგზარ ზაზანაშვილი პოეტს მინეებული კლიშეები
პოეზია	9	ნატო ინგოროყვა
	12	ეკა ქვეანიშვილი
	16	მარიამ ქალებაშვილი
პროზა	23	ლევან სეფისკვერაძე ზებერი ქურდები
თარგმანი	25	რობერტ ფროსტი ლექსები ინგლისურიდან თარგმნა ქარდა ქარდუხმა
პორტრეტი	30	მოლი კრებუბლი პუერტო-რიკოს უდიდესი პოეტი ხულია დე ბურგოსი - „საუბდისწერო ქალი“ ინგლისურიდან თარგმნა თამარ ლომიძემ
რეცენზია	39	ანდრო ბუაჩიძე თომას მანის და პერმან ჰესეს მიმოწერა
	43	ნონა კუპრეიშვილი ვიქტორ ეროფეევი: მე მოვკალი მამაჩემი!

გარეკანი: მამუკა ტყეშელაშვილი

არილი

საზოგადოებრივ-ლიტერატურული ასოციაცია
"არილის" ყოველთვიური გამოცემა

The Literary Magazine "Arili"

რედაქტორები

მალხაზ ხარბედია
შადიმან შამანაძე

მიატყარი მამუკა ტყეშელაშვილი

კორექტორი ინა არჩუაშვილი

კომპიუტერული უზრუნველყოფა თამაზ ჩხაიძე

პროექტის მენეჯერი ეკა ხარბედია

სარედაქციო საბჭო:

რადი ამალაშვილი, ია ანთაძე, ანდრო ბუაჩიძე,
ლამა ბულაძე, თამაზ ვასაძე, გიორგი კეკელიძე,
ზურაბ კიკნაძე, ვასილ მალაფერიძე,
ზვიად რატიანი, ჯიმშერ რეხვიაშვილი,
ირაკლი სამსონაძე, გულსუნდა სიხარულიძე,
ბაკურ სულაკაური, ირმა ტაყელიძე,
ქეთი ქანთარია, პაატა შამუგია, ზაზა ჭილაძე.

არილი - ფასასპენიგაპლი სინგინფილა

სულხან-საბა

არილი - მზის შუში, რამიზა ფამფარი

ქართული ენის უნივერსიტეტი ლექსების

არილი - თანამედროვე ქართული ლიტერატურის
მარილი

ბაღდურ

ელექტრონული ფოსტა: info@arilimag.ge
ვებგვერდი: arilimag.ge

გამოდის 1993 წლიდან

© ყურნაღში გამოქვეყნებული მასალების გამოყენება
"არილის" რედაქციის ნებართვის გარეშე აკრძალულია

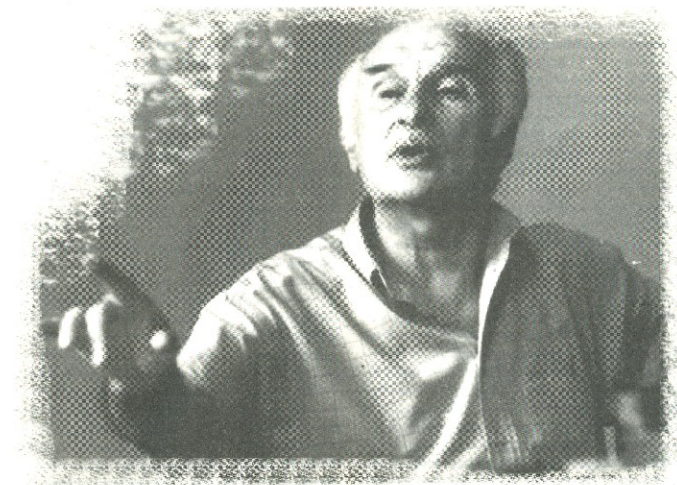
ყურნაღი გამოდის
საქართველოს კულტურისა
და სპორტის სამინისტროს
ფინანსური მხარდაჭერით

მედიის
სახლი

ნუგზარ მაზანაშვილი

პოეტს მიწებებულ კლიშეები

ამას წინათ ჩემ ბიბლიოთეკაში შემხვდა ტარიელ ქანტურიას კრებული „მტკრიანი სხივი“ (1976); წიგნის გადათვალიერებისას გამახსენდა: რუსთაველისა და სხვა პრემიების ლაურეატმა ერთხელ დაიჩივლა, რომ მისი პოეზია სათანადოდ არ არის გაშუქებული ლიტერატურის მკვლევარების მიერ... და ჩავეფიქრდი: საიდან - ასეთი უკმაობის განცდა?..

სავარაუდოდ, ეს განცდა წარმოშვა წარსულში ტარიელ ქანტურიას პოეზიის შეფასების ანოზოზობაში: ყველაფერი ტრიალებდა ზედაპირზე, დამკვიდრებული „კლიშეს“ გარშემო და ამ კლიშეს ერქვა „ირონიულ-პარადიული პოეზია“. აღარ მახსოვს, პირველად ვინ განალაგა ასე ქანტურიას ლექსი პოეზიის „კლასიფიკაციის“ სქემაში, ან როგორ დასაბუთდა ამგვარი ტიპიზაცია. შესაძლოა, ამას გარკვეული ქვეტექსტიც ჰქონდა: ტარიელ ქანტურია თავისი - იმ დროისათვის სრულიად უცნაური, უეჭველად არა სოცერალის-

ტური - ლექსებით 60-70-იან წლებში გამოდის ფართო ასპარეზზე. ეს უკვე სტალინის პერიოდი არ არის, მაგრამ ცენზურა მაინც მკაცრია და შესაძლებელია, ზემოთ ნახსენები კლიშე პოეტის, მისი პოეზიის დასაცავად გამოიგონეს ლიტერატურის კრიტიკოსებმა: ირონიულ-პარადიულია, იუმორისტულია, ხუმრობაა, გაუგებია - ნეროს, გვახალისოს, სერიოზული იდეოლოგიური განხილვის ღირსი არ არის... არადა, ქანტურიას პოეზია სწორედ და უპირველესად იდეოლოგიური განხილვის საგანი უნდა გამხდარიყო, ამასთან - ორივე, არსებითად ურთიერთდაკავშირებული, მიმართულებით: ესთეტიკურ- და პოლიტიკურ-იდეოლოგიური. ამ წერიაში მე ცოტათი დაგარღვევ ბალანსს - პირველ „მიმართულებაზე“ გავაშვებ მცტ ყურადღებას და შევიცდები, ცოტათი „გავმფირო“ - რას ნიშნავს და როგორ იქმნება ეს „ირონიულ-პარადიულობა“ და მივანიშნო - რა ადგილს იკავებს ლიტერატურულ პროცესებში ქანტურიას ლექსი.

* * *

რამდენიმე რამ თავიდანვე დასაზუსტებელია. ერთი ის, რომ, ალბათ, ერთმანეთისაგან უნდა გავარჩიოთ „ირონია“ ზემოთ მოყვანილი - პირდაპირი - გაგებით (თუმცა არც ეს არის უმნიშვნელო - როგორც ერთი ფილოსოფოსი წერდა: ირონია ყველაფერს - სახუმაროსაც და სერიოზულსაც, გულწრფელსაც და დაფარულსაც - ერთდროულად უნდა შეიცავდეს) და გამჭოლი ირონია, როგორც გლობალური ხედვის „პირთვული“ ელემენტი, მსოფლმხედველობრივ-პოეტიკური ფენომენი; და სწორედ ეს უკანასკნელია გაცილებით მეტად მნიშვნელოვანი. სხვათაგანად თუ ვიტყვით, ეს არის სრული პოსტსტრუქტურალისტული ალქმა, რამაც ნორედ 60-70-იან წლებში დაიწყო დამკვიდრება - „მომხმარებელთა საზოგადოების“ (ფრომი), პოპკულტურისა და პროტესტული ტალღის მომძღვრების კვალდაკვალ. ამ გადასახედის, „ირონიალურ-პარადოქსულ“ გასული საუკუნის მეორე ნახევრის დასავლური კულტურის ფილოსოფიის, ესთეტიკისა თუ სახელოვნებო პრაქტიკის კონტექსტში ღამის სიონიშია „პოსტმოდერნულიზმის“, ხოლო ტარიელ ქანტურია პოეტური პოსტმოდერნის ერთ-ერთი პიონერად გვევლინება: სწორედ ამ დროს გამოდიან ასპარეზზე ამერიკელი და ინგლისელი პოსტმოდერნისტი პოეტები - იხ. ინტერნეტში, მაგალითად, კრისტოფერ ჯ. პედგეტის (Christopher J. Padgett) სადი-სერტაციო ნაშრომი „პოეზიის საკითხები: რადიკალური პოლიტიკა ამერიკულ პოსტმოდერნულ პოეზიაში“, სადაც წევნიერი ასეთი ლექსის წარმოშობას 60-იანი წლების სოციალურ თუ ანტი-ავტორიტარულ მოძრაობებს უკავშირებს (სხვაგან პოსტმოდერნიზმის წარმოშობის „ზუსტ“ თარიღსაც კი წაანგდებთ - 1968 - ცნობილი ინგლისელი მწერლის სტივენს სენდერის განსაზღვრებით: „ახალგაზრდა ამბოხებულთა წელიწადი“), რაც საგულისხმოა ტარიელ ქანტურიასთან მიმართებითაც (ამის შესახებ ამ წერილის ბოლო მონაკვეთში ვისაუბრებთ მოკლედ; 60-იან წლებში იწყება რუსეთში წერას პრიგოვიც, თუმცა სსრკ-ში მის წარმოშობებს არ ბეჭდავენ და ის პირველ წიგნს 1975 წელს უცხოეთში აქვეყნებს).

„პოსტმოდერნს“, „პოსტმოდერნიზმს“ ზოგიერთი ეჭვის თვლით უყურებს, ზოგს კი ის, საერთოდ, მკვდრადშობილ იდეოლოგიად მიაჩნია და მესაძლოა, ტარიელ ქანტურიას სრულიადაც არ ეპიტანება მისი პოსტმოდერნისტად მოხსენიება - მას ასეთი ლექსიც აქვს: ამ მოდერნისტული, / პოსტმოდერნისტული, / პოსტპოსტმოდერნისტული ბლეფით / ისე გამოვლენადი, ვეღარ დავგინახავს / მშვენიერა აფეთქებულ ბლები... // აღარც სინანული, / აღარც სიბრალული / უაზროდ დაკარგული წლების... / როგორ მენატრება, / როგორ მესტარება / ნიგორზღვის განთქმული ბლები... // როგორი რუღუნებით / არჩევდნენ საშურბედ / არანაზულ მოსაველს რძლები... / როგორ მენახება / თქვენ არ გენახებათ? - / უაზროდ დაკარგული წლები...

რაო, რას ამბობს პოეტი? მე ბოგორც მესმის ამბობს, რომ „იზმებისადმი“ (= „პოეტისადმი“, საყალბისადმი) მიძღვნილი წლები დაკარგულია - ამ დროს დაიკარგა ბუნებრიობა, უშუალო აღქმა მშვენიერების, პატარა მშობლიური სოფლის აფეთქებულ ბლები... და, განწყობილდებით, ესაა ნოსტალგია ბავშვობის სიმშუდრისადმი, ტრადიციულ-სადმი, კლასიკურისადმი... თუმცა არსებითად ეს ლექსიც პოსტმოდერნისტულია - ეს არის რელატიური ტექსტი, სადაც შეფასებულია ლექსის დასაწყისში მინიშნებული „მომართულებები“ (= შესაბამისი ტექსტები): ავტორი ფიქრობს, რომ მის შეფასება მართებულია; თან თითქოს მთლად დარწმუნებულიც არ არის - კითხვას სვამს: „თქვენ არ გეხანებათ?“ ვის ეკითხება? როგორც ჩანს, მეკითხველს, რომელიც მეტ-ნაკლებად ერკვევა ამ „იზმებში“... ხოლო ასეთი მეკითხველი, დიდი ალბათობით, არ დაეთანხმება ავტორს: ჯერ ერთი, პოსტმოდერნიზმი იმდენად ფართო იდეოლოგია (მოდერნიზმიც), რომ ის საგნებისა და მოვლენების უშუალო აღქმასაც იტყვს (და ამის მაგალითი თვითონ ეს ლექსიცაა); და მეორეც, მეკითხველ ქანტურიას შემოქმედების მთლიანად წარმოსახვისას „დაკარგული წლების“ განცდა არა მგონია, გაუნდეს.

„პოსტმოდერნიზმის დეფინიცია“ და ისტორიაც - ორივე იქცა მწვავე განხილვის საგნად; დეკლარირებულ იქნა პოსტმოდერნიზმის გარდაცვალება ღამის მისი წარმოშობისთანავე, მაგრამ, როგორც გაცხადდა, ის ისევ ჩვენთანაა“ - წერს 2007 წელა გამომცემებულ ერთ-ერთ თავის ნაშრომში ცნობილი კანადელი მეცნიერი, ლიტერატურის თეორეტიკოსი და კრიტიკოსი ლინდა ჰატჩეონი (Linda Hutcheon; სხვათა შორის, უფრო ადრე პატჩეონს ირონიას და პარადიქსისადმი ცალკე თეორიული ნაშრომებიც აქვს მიძღვნილი) - ხოლო თუკი ვინმეს, ამა თუ იმ თვალსაზრისით, სიტყვა თუ ტერმინი „პოსტმოდერნიზმი“ არ მოსწონს, - რაც უნდა, ის დაარქვას იმ მიმართულებას, რაც მოდერნიზმის შემდეგ გაგრძელდა მსოფლიოში. მე კი ამ წერილში სიადვილისთვის ისევ „პოსტმოდერნიზმს“ გამოვიყენებ, და აქვე დავძენ - ცნობილია, რომ ვერც ერთი გამოჩენილი პოეტი ერთი რომელსაში, გინდაც ძალიან ფართო, მხატვრული იდეოლოგიის ჩარჩოში ვერ ეტყვა, გაუმდებობით გადის ამ ფარგლებიდან. ასეა ტარიელ ქანტურიაც - როდესაც ვამბობთ, რომ ის პოსტმოდერნისტი, გვეულისებობთ: მისი ნაწარმოებების მნიშვნელოვანი ნაწილი შეესაბამება პოსტმოდერნულ მსოფლალქმასა და ესთეტიკას - ესაა და ეს.

* * *

იმ წლებში პოსტმოდერნის კვალი უკვე შეინიშნება ქართულ პოეზიაში, სახელოვნებო, მუხრან მანჭავარიანის (იხ. ლევან ბრეგვაძის წერილი „პოსტსტრუქტურის კულტურის სივრცე და ლიტერატურული პროცესი“), მურმან ლებანიძის, მიხეილ ქელიძის, განსაკუთრებით კი - ვახტანგ ჯავახიძის (რომელიც,

ჩემი აღქმით, შემდგომ „ნამდვილი პოსტმოდერნისტი“ გახდა) და ბესიკ ხარანაულის (იხ. ზურაბ ქარუმიძის წერილი „პოსტ-საბჭოთა საქართველო და პოსტმოდერნიზმი“), ასევე, ზოგიერთი სხვა პოეტის შემოქმედებაში, და მაინც, ჩემი აღქმით, ამ პერიოდის მათი პოეზია მეტად შეესაბამება „გვიანი მოდერნიზმი“ თუ „მალბარი მოდერნიზმი“ პოეტიკას. ეს იოტისოდენადაც არ აკნინებს დასახელებული და სხვა ჩემი გამორჩეული პოეტების დიდ ღვაწლს, შეტანილს მე-20 საუკუნის მეორე ნახევრის ქართული ლექსის განახლებისა და სოციალისტური იდეოლოგიისა და „მეთოდოლოგიის“ ელიმინირების საქმეში. უბრალოდ, ეს ცოტათი სხვა, უფრო ტრადიციული, მე-20 საუკუნის დასაწყისის ქართულ მოდერნისტულ ტრადიციებთან მეტად დაკავშირებული გაზა იყო. ღარიულ ჭანტურიამ კი იმთავითვე უფრო რადიკალური გაზა აირჩია. აქვე უნდა აღინიშნოს ისიც, რომ ამის მიუხედავად ჭანტურია სათანადოდ აუფასებს და გულწრფელად სცემს პატივს „მალბალ მოდერნიზმს“, რაც, მაგალითად, ოთარ ჭილაძისადმი დიდი ხნის წინ მიძღვნილ ლექსში აშკარად მუდგანდება: აკვირდები ცისარტყელას - / ღმერთისა და კაცის ტიხარს. / ტიხარს აქეთ - კაცი ხარ და / ტიხარს იქით - პოეტი ხარ. / (...) / მიკვირს კიდევ ზოგჯერ, როცა / ჩვენთან გხვდავ - დგახარ! ზიხარ! / სულ ღმერთებში იტრიალებ, / ოდეს აიღებენ ტიხარს!..

კიდევ ერთი „ეპითეტი“, რაც ღარიულ ჭანტურიას „მიენება“, არის „ნოვატორი“; ბუნებრივად იზადება კითხვა - რატომ? - ნოვატორი ხომ ამ პოეტის „პრეროგატივა“ არ არის: უთუო წინა, მისივე და ცოტათი უმცროსი თაობები თუთო ნოვატორები არიან, მაგალითად, ზემოთ დასახელებული პოეტები, აგრეთვე, ანა კალანდაძე, გივი გეგეჭკორი, ლია სტურუა... და საერთოდ, ყველა ნიჭიერი და გამორჩეული პოეტი მეტ-ნაკლებად ნოვატორიკაცა.

მაგრამ ჭანტურიას ეს ეპითეტი ალბათ იმიტომაც „მიენება“, რომ ის ნოვატორობაშიც რადიკალურია. ვინ წერდა ასე იმ დროს ჩვენში? - (უსათურო. სტიუარდებს) -

ბუზბუ... ბუზი სარკმელთან
მიმწყვდეულია. ბუზი სარკმელთან
მიმწყვდეულია. ბუზი სარკმელთან
მიმწყვდეულია. ბუზი სარკმელთან...

როგორც სარკმელთან - გოგონა ცასთან
მიმწყვდეულია. გოგონა ცასთან
მიმწყვდეულია. გოგონა ცასთან
მიმწყვდეულია. გოგონა ცასთან...

ან ასე (ალბერ კამიუს თუთიყუში, იუმორესკი):

სისულელეა ყველაფერი! სისულელეა!
სისულელეა ყველაფერი! სისულელეა!
სისულელეა ყველაფერი! სისულელეა!
სისულელეა ყველაფერი! სისულელეა!

სისულელეა ყველაფერი! სისულელეა!
სისულელეა ყველაფერი! სისულელეა!

ან კიდევ ასე (ლექსიდან „ნათხვარი ფირფიტა“):

ვითელი, ვითელი, ვითელი, ვითელი:
ერთი! ორი! სამი! ოთხი! -
ბითელი. ბითელი. ბითელი. ბითელი.
ბოთელი. ბოთელი. ბოთელი. ბოთელი.

„ცეკვა კაფე „ამბასადორში“ კი ნიშნულ ლექსად, დროის ცვლილების მომასწავებელ ერთგვარ გამოკვეთილ ნიშნადაც იქცა:

ტვისტი და ტვისტი, ჰალი - ვალი!
ფიცი და ფიცი. ქალი. ქალი.
ბიჭი და ბიჭი. ქალი. ქალი.
როკი და როკი. ჰალი - ვალი!

- ხომ არ გეშინია?
- მეშინია!
- რატომ გეშინია?
- მეშინია!
- კიდევ გეშინია?
- მეშინია!
- გესმის? გერშვინია!
- გერშვინია. (...)

თუმცა, ჩემი შეხედულებით, ჭანტურიას ნოვატორობა უპირველესად იმით გამოიხატა, რომ პოეტმა ყურადღება მიაქცია ყოველდღიურობას, ჩვეულებრივ, ყოფით, სრულიად „არაპოეტურ“ საგნებს თუ მოვლენებს, დეტალებს, მწარღმანებს. მაგალითისთვის, ჩამოვთვლოთ ზოგიერთი „რამე“, რაც ჭანტურიას პოეტური წარმოსახვისათვის საინჰუმუსოა: ავტომანქანის ნომერი (BBS-979 ან გრმ 75-73), ავტობუსის რეისის ნომერი (ოცდაშვიდი), კარტის აბალი დასტა, მიქსერი, მტვერსასრუტი, სამზარეულოს ჩაიდანის, ახლად გახსნილი კაფე-ბისკონი, დოლარის კურსი, ყავის სახელი (ნესკაფე), წამლის სახელი (დიანე-პამი და სხვ.), ჯინის ფირმის სახელი („ლევით-შტრაუსი“), ტატუირება, გენმოდიფიცირება, გენბავთ, იგივე სარკმელთან მიმწყვდეული ბუზი, ნათხვარი ფირფიტა და მისთ. და, ჩემი აზრით, ეს ერთ-ერთი უმთავრესი პოსტმოდერნისტული სიახლე იყო ქართული პოეზიისათვის (მე პირადად, ამ ჩამოთვლისას უორშოლის კონსერვის ქილები გამახსენდა).

არ შეიძლება იმის თქმა, რომ სხვა სამოციანელებსა თუ სამოცდაათიანელებისათვის ასეთი ხედვა უცხო იყო - არა, როგორც ზემოთაც აღინიშნა, მათთანაც თანდათან ჩნდება მსგავსი ელემენტები, მაგრამ ჭანტურიასათვის ეს „ელემენტები“ არ არის, მათთვის ეს რაკურსი, გარკვეული აზრით, სასაფუძვლოა, ორგანული და რეგულარული.

* * *

ორიოდ სიტყვით ტარიელ ქანტურიას პოეზიის ფესვებსაც შევეხოთ. ჩემი აღმზრდელი, საქართველოში - შოთა ჩანტლაძესთან სულიერი ნათესაობის (ქანტურიას ჩანტლაძისადმი რამდენიმე ლექსი აქვს მიძღვნილი), მე-20 საუკუნის პირველი ნახევარი - ფუნდამენტისა და აკაკის ნაკვეთების, ომონის რისტ-პაროდული და სოციალურ-პოლიტიკური ლექსების გავლით - ბოლოს მივალთ გურამიშვილის „ქაცვია მწყემსთან“; უცხოეთიდან შესაძლებელია გავგახსენდეს მე-19 საუკუნის ბოლოსა და მე-20 საუკუნის დასაწყისის შესანიშნავი გერმანელი პოეტი ხრისტიან შორენაშვიტი და უფრო შორს (თუკი მოვლდ ანტიკურ პერიოდს არ გადავწყვედებით) - ფრანსუა ვიიონიკ კი (ტარიელ ქანტურიას აქვს ახელი სახალისო პოემა „რემეიკი“ „ფრანსუაზა ვიიონის ანდერძი“, სადაც, თუ არ ვცდები, პირველად „გამოჩნდა“ ქანტურიასეული უხამსობებიც, რაც იმ დროის ქართული ლიტერატურისა და საზოგადოებისთვის ექატაფური რამ იყო).

გარდა ამისა, ქანტურიას ლექსი ზოგჯერ იწვევს ასოციაციებს მე-20 საუკუნის დასაწყისის ავანგარდისმის, სახელდობრ კი ფუტურისმიზმისათვის დამახასიათებელ ზოგიერთ ფორმულურ პოეტურ ნოვაციასთან, მაგალითად, სიტყვათქმნადობასთან - ქანტურია ფუტურისტიკებით ბევრ ახალ კომპოზიტს იგონებს; ასევე, სრულიად ფუტურისტულად გაისამის ზოგიერთი მეტაფორა: და იმშუდებით; ან - ვაქცია მინდვრებს ანოყიერებს; ან - როცა ვამშავებელი / მოქრის ტალღა - ბიზონი; სიტყვებით თამაში (არ აგვერიოს თამაშის ესთეტიკაში): ვამა-ვამოსხივების გამო გამშუდებით; ან - გოდოს გოდო, გოდოს გოდო, გოდოს გოდო გადაეხა. მეორე მხრივ, ქანტურიას პოეტურ სამყაროს ფუტურისმიზმს იდეოლოგიასთან თითქმის არაფერი აქვს საერთო: ქალაქის, ინდუსტრიის, მანქანებისა თუ სისწრაფისადმი იგი დიდ სიმპათიას არ ამჟღავნებს და არც ტრადიციებს უარყოფს - რა პარადოქსულად გინდა ჟღერდეს, მისი „რადიკალური პოეზია“ (ზოგი მწერალი ექსცენტრულსაც რომ ეძახის) კი არ უპირისპირდება ქართულ სალექსო ტრადიციებს, პირიქით - მნიშვნელოვანწილად ამოზრდილია ამ ტრადიციებიდან (რის შესახებ თვითონაც წერს: ვული მტკივა, მტკივა, მტკივა; / იმის შუილი, შუილი, შუილი. / მე ვარ შოთას შვილის შვილის / შვილის შვილის შვილის შვილი... და რაზეც ზემოთ ჩვენც ვიგანიშნეთ); პოეტი იყენებს ამ ტრადიციებს, ახლებურ, ახალ ტრადიციებს ქმნის და გლობალურ კონტექსტში ათავსებს მათ - როგორც, მაგალითად, ლექსში „1989“: (...) კვლავ გმსახურე რუსთაველს შენსას, / შენს მერჩეულს და მროველს, / ილია შართალს; / მართლუ აკაკის... / მრავალ ახალ წელს, / მრავალ... // როდენს უცქირე, / მოაქნს უსმინე, / უსმინე ბაბს და რაველს... / მრავალუამირ! მრავალ ახალ წელს, / მრავალ ახალ წელს, / მრავალს!

და ამის გათვალისწინებით, ვიტყვოდი, რომ, ტარიელ ქანტურიას პოსტმოდერნი ნაციონალისტუ-

რიცაა: პოეტი ლამის ყველაფერს იწვევს და, გარდა ერთისა - სამშობლოს რწმუნისა, ყველაფერს ეწინააღმდეგება პოსტმოდერნიზმის ანტი-რაციონალურ და ანტი-ტოტალიტარულ კონტექსტებში.

* * *

თამაშს, თუ ცდუნებასთან დაწყვილებულ „მინდა თამაშს“ (ბოდრიარი), დაპირისპირებულს საგნებისა და მოვლენების, სწორედ, „ტოტალიტარულ“ ერთმნიშვნელოვან ხედვასთან პოსტმოდერნისტულ ფილოსოფიასა და ესთეტიკაში დიდი ადგილი უჭირავს. ასევეა ტარიელ ქანტურიას პოეტურ სამყაროში, რაც ადრეც ანაერისხელ აღუნიშნავთ ლიტერატურათმცოდნეებს; და ეს თვითონ პოეტსაც მძევნივრად აქვს გაცნობიერებული - „სხვათა შორის, მწერლობაც თამაშია; თამაშის სახეობაა. ცოტა უფრო რთული, ვინემ იგივე პოეტი, უფრო საინტერესო, უფრო ლამაზი, უფრო ტრაგიკულიც - აქ მეტის მოგებაც შეიძლება და მეტის წაგებაც - მაგალითებს თავად გაიხსენებთ“ - ამბობს ქანტურია „რადიო თავისუფლების დღიურებში“. პოდა, მოდით, ეს „თამაშზე ანჭობილი“ ლექსიც წავიკითხოთ - „ხელრთვა; ი. გრი... (იოსებ გრიშაშვილი)“:

ი. გრიშაშვილი. ი. გრიშაშვილი. ი. გრიშაშვილი.
ი. გრი...
თამაშობანი გრიშაშვილისა ძველტფილისური
„იგრი“

ხაში, ლავში. ღვინო. მწვადები. ღუმბა. ყაურმა
ჯიგრის...
აშოლანების დასტა. დასტაში - ლექსის ჰამქარი -
ი. გრი...

მხოლოდ - დუდუკი, მხოლოდ - ართურმა.
ათამში ერთხელ - ფიქრი...
სწუხს სუფილიორის ბუდურჯანაში ი. გრიშაშვილი -
ი. გრი...

წლები გარბიან. წლები გადიან. ჟამი უგულო
მიჭრის...
როგორ ჩამქრალა ყოჩი ნაცადი - ი. გრიშაშვილი -
ი. გრი...

უფრო - ამერი. უფრო - იმერი. ფშაველი. კახი. ეგრი.
კაცი - შიქსატა, კაცი - საბარი, ი. გრიშაშვილი. ი. გრი...

ვით მოიძულეს, ვით გაიმეტეს, ვით დაივიწყეს ეგრე
კაცი - ფუტკარი, კაცი - სახთელი, ი. გრიშაშვილი. -
ი. გრი...

წევს მთაწმინდაზე, წევს რაბანია. თუმც მაქნისია
იქ რის...
მალღაც აზიდეს, დაბალა დაამხეს ი. გრიშაშვილი,
ი. გრი...

სადაც ნიავე ქროდა კოფრისა, იქ ახლა სხვა ქარი
ქრის...

და ქარს არ მოაქვს ხმა აშულისა -
ი. გრიშაშვილის... ი. გრის...

ამ ლექსის იმპულსად უთუოდ იქცა იოსებ გრიშაშვილის ხელმოწერა, რასაც ტარიელ ჭანტურია ადღაღცა ნააწყდა, თითქოსდა მიხვდა ამგვარი „ხელწერის“ „ორმაგ კოდირებას“ და ეს რითმით გამოთქვა: ი. გრი - „იგრი“ (иґры - „თამაშობანი“; „იგრი“ - გრიშაშვილის ფსევდონიმი); და, გვერდება, თამაშ-თამაშ დაიბადა ეს უმშვენიერესი ლექსი - ჩემი გემოვნებით, ქართული პოეზიის კიდევ ერთი შედეგ-რი (საინამდვილეში, დარწმუნებული ვარ, ამ ლექსის „სათამაშო სიმსუბუქის“ უკან დიდი შრომაა; მათი პოეტური გააზრება, მათთვის ყველაზე ზუსტი ადგილის მიჩენა და მისი...).

ამასთან, ეს ლექსი ტარიელ ჭანტურიას პოეტიკის შიშველივინი საერთო ნიშნების შემცველიცაა. ზოგად პოეტიკურ მომენტებზე უკვე ვისაუბრეთ. ახლა, მოდით, რთმისაზეც ვთქვათ ორიოდე სიტყვა. ჭანტურიას აქვს ვერბობის ფორმის ლექს-სებები, მაგრამ მაინც რითმის - ზუსტად, და არა-ზუსტაცა, ასონანსურსაც და დისონანსურსაც, რთულსაც და მარტივსაც (და ზოგადად ბერძნულ-რულ სიახლოვეს) - მის პოეზიაში მნიშვნელოვანი ადგილი უჭირავს; და არა მხოლოდ იმ კუთხით, რომ იქმნება ლირიკული რითმი (მაგალითად, ადრეული პერიოდის: იაკუარის-იაკო არის; მიე „სოს-კა“-იესოს, ქია; ასევე - სტალინ-სტალინი; სალო-ლიაგო-სულელიაო; [მოფილისი]ფოსი ფიხო-ლო-თობის და! ბორობისი და სხვა მრავალი); - ჭანტურიას პოეზიაში ამოსავალი რითმა ხშირად იქცევა ლექსის იმპულსად, ინსპირაციად (როგორც „ი. გრი“-ში) და განსაზღვრავს ლექსის შენდგომ მდინარე-ბას. გარდა ამისა, მნიშვნელოვანი ფუნქცია აქვს რია რითმის აქცენტირებას (სხვადასხვა ტექნიკურ საშუალებით), რაც ხშირად ლექსის ინტონაციას და განწყობილებას განსაზღვრავს. კიდევ ერთი დამატებითელი „აქტივური“, თამაშის გარემოს შემქმნელი, ელემენტია უსრულო სიტყვების რითმისათვის გამოყენება (ი. გრი-„იგრი“-ს მსგავსი): რო-კორ მინდა, მინდა, მი... / ბაგე შარწყვი, მარწყვი, მა... / გაგორდა შენი ხმის, / შენი ნაღვლიანი ხმა.

ამჟამად ის, რომ ჭანტურიას ერთ-ერთი პოეტიკური პრინციპია - ლექსი არ უნდა იყოს მოსაზრებით (პოეტი წერს სხვა მხერგზე - წერს, მოწყვნილი, მოსაწყენ წიგნებს-ო); და ამ პრინციპსაც ემყარება მარბა ჭანტურიას პოეტიკის ძირითადი კომპონენტები, მათ შორის - რიტმი, რაც „ი. გრი“-შიც და, ზოგადად, პოეტის შედარებით ვრცელი ლექსები უმეტესობაში დინამიურია. ხშირად რიტმს განსაზღვრავს ლექსის ერთეულების გამორეცხვა: ლექსის სჭირდება გული. ლექსს სჭირდება ლექსი. / ლექსს სჭირდება ცრემლი. ლექსს სჭირდება ხისხილი / (...) / ლექსს სჭირდება სექსი - თუ მართლაა ლექსი და სხვ.

კიდევ ერთი ნიშანი, რაც „ი. გრი“-შიც ჩანს, კლასიკური გაგებით, ტროპების თუ მეტაფორების სიმ-

ცირება და ეს ზოგადად დამახასიათებელია პოსტმოდერნიზმის, ტროპებიდან ტარიელ ჭანტურია უფრო ხშირად შედარებას იყენებს და ასეთ მშვენიერ დასაბამს პოეტურებზე სახეებსაც ქმნის: როგორც მეცხრე ხართლზე / აყვანილი ვაზი - / მტვერის-ტოლა გოგონა / მხარზე ისე აზის. („მძალი ნამა“).

ცალკე აღსანიშნია ლექსიცა, რაც სასებით შეესაბამება პოეტის მსოფლალქმასა და პოეტიკის მრავალფეროვნებას, პოსტმოდერნის ტერმინოლოგიით - ერთგვარ „ქოსას“; ან როგორც ახალგაზრდა, დიდად ნიჭიერი კრიტიკოსი ნიკა ავლაძე ამბობს, „რადიო თავისუფლების ბიბლიოთეკა“-ში ზოთა იათაშვილთან საუბრისას (ქანტურისა „სიყვარულის შავი ყუთი“-ს შესახებ): „ეს არის გამიზნული ექსლექტურობა, არეულობა“. ირონიულ, სატირულ, იუმორისტულ, გროტესკულ, ტრაგიკომიკურ თუ დრამატულ ლექსებსა და პოეტურ ნაშაყებში მრავალფეროვანი ლექსიკური ფორმები გამოყენებული - დანეგებული არქაულიდან, ხელნეგია და უხამსობიდან დამთავრებული: როგორც ცნობილია და ამ ნეროლიკე ჩანს, ტარიელ ჭანტურია არ ერიდება ეგრეთ ნოდებულ „ცუდ სიტყვებს“ და, ჩემი აღქმით, ესეც ერთგვარი პოზიციაა - ცუდი სიტყვა არ არსებობს, არსებობს უადგილოდ გამოყენებული, კონტექსტიდან ამოვარდნილი ან ლექსის სტილის შესაბამის სიტყვა...

საერთოდ კი, პოსტმოდერნისტული ფორმების „არსენალიდან“, ზემოთ მინიშნულების გარდა, ჭანტურიასთან შეხედებით: ინტერტექსტულობა, ციტატებაცა, პოსტმოდერნულ ალუზიებსაც, ოქსიმორონებსაც და სხვ. თუმცა, დარწმუნებული ვარ, პოეტი არც თავიდან დაფიქრებულა ამაზე და ლექსის წერის დროს არც ახლა ფიქრებს: ეს ყველაფერი მსოფლალქმასა და ზოგად პოეტიკურ ხედვას ავტომატურად მოჰყვება თან.

* * *

ახლა, თანამედროვედ თუ ვიტყვი, დისკურს-სებზეც ვისაუბროთ მოკლედ. ზოგადად, ჭანტურიას პოეტურ სამყაროში დისკურსები ერთმანეთს კალეიდოსკოპურად ენაცვლება, ხშირად ერთსა და იმავე ლექსშიც კი სხვადასხვა დისკურსული შრეები ჩაქსოვილი. ქვემოთ ჩემი - მთავარი დისკურსების უფრო მკაფიო წარმოჩენის მიზნით - შევეცდებით, „ხელნეგურად“ განვცხადოთ ის ეფენი და ასეც, ცალ-ცალკე ვისაუბროთ მათზე.

ზემოთ მოყვანილი ლექსი „1989“ ისტორიულ-პატირიტული დისკურსითაა შესრულებული და ეს დისკურსი ერთ-ერთი ცენტრალურია „ნაციონალისტური პოსტმოდერნისტის“ შემოქმედებაში. პოეტი მთავითვე კონცენტრირებულია საქართველოზე, მის ბედზე, წამყვან, აწმყვან თუ მყოფადზე, ოღონდ - როგორც ზემოთაც დავკრძნობდებოდით - კონცენტრირებულია თავისებურად, ჭანტურიასული სტილით (ქვემოთ მოყვანილ ლექსში გრაფიკის ელემენტებიცაა გამოყენებული): მე: ვარ: ფარს: ფარნა-ვანს: / მე: ვიფარავ: მტკვარს და: ფაზის: / ზედ: ვამტკი: მთა: მავსა: / მორჩა: შევნიერი: ვაზის:

(„წარწერა მეფე ფარნავაზის ფარზე. რამაზ პატაროც“). თუმცა, ჭანჭურუის სამშობლოს მიმართ მუდამ ასეთი პოზიტიური არ არის - სიმირად მეტისმეტად კრიტიკულიცაა და მწარეც: დედის ნაოფლარს ქარს გაატანს / ჯერ ლაშა, მერე რუსუდანი... / და მოცა ბოლოს ერეკლე და / ქართლს ყელს გამოჭრის რუსულ დახით...

ასევე, დიდი ადგილი უჭირავს პოეტის შემოქმედებაში პოლიტიკურსა და სოციალურ დისკურსებს და ესეც შეესაბამება პოსტმოდერნის „ზუნების“. აქ განსაკუთრებით გამოკვეთილად მჟღავნდება პოეტის კიდევ ერთი ნიჭი - მახვილსიტყვაობა და ასე ამ ყაიდის ლექსებიც გაკითხებენ თავს და გამახსოვრდებიან. ზოგან ჭანჭურუისათვის დამახასიათებელ, ზემოთ უკვე ხსენებულ, ოუმორისტულ თუ სატირულ უხამსობებსაც მიაკვლით (ამ ლექსში მიაქცეით ყურადღება სახალისო რითმსაც): როცა დასრულდა თქვენმეტი / და დადგა ცხრაას ჩვიდმეტი, / მაშინ გვირჩია ბელადმა: / ჭამეთ ნაკლები, ჯვით მეტი („ვიხსენებთ წარსულს. უხამსი ლექსპრობიტი“). ან ეს ორი სატირული ლექსი წავიკითხოთ - ისეც მინიმალისტური, სახალისო „ლექსპრობიტებიდან“ (ახლებური კომპოზიტი „ლექსპრობიტები“, რომელიც დღეს უკვე ფართოდ გამოიყენება ლიტერატურულ წრეებში, ტარიელ ჭანჭურუის გამოგონილია): არ სჭირდება ამ ხალხს / ვან გოგი და დიურერი - / უღვაშააწყებილი / უნდა ერთი ფიურერი! ან - კი, ახლოდან / ვიცნობ მაგას / ჯერ - კენჭს იყრის, / მერე - მახათს! („დედუშატი“)... და ეს სამივე, ზემოთ ნახსენები, დისკურსი უთუოდ ანტი-ტოტალიტარულიცაა.

ასევე, მნიშვნელოვანი ადგილი უჭირავს ჭანჭურუის პოეტურ სამყაროში ქალისა და მამაკაცის ურთიერთობას (გნებათ - სექსუალურსაც), ქალი-სადმი დამოკიდებულებას, სიყვარულს, მეგობრობას. დღესაც პოპულარულია მისი: „უხერხულია შენ გერქვას ცოლი“, „გმვენის ლოყაზე ხალილია“, „არ მაძლევს ეს ქალი მოხვენებას“ და სხვ.; ხოლო - ხუმრობით (გინდაც - სერიოზულადაც) თუ ვიტყვით - ზოგადად როგორ ჩედავს პოეტი ქალის როლს - ეს, აი, ამ ოთხ სტრიქონშია გაქცაბებული: სამი დამა მირჩევნია / სახელოვანს ამა კაროლს! - / ქალი ქმნის და ქალი ანგრევს / პოეტების სამყაროს... ზოგან ჩნდება ბიბლიური ევას სახეც: ნეტავი ადამს ევასთვის / თუ გაუსინჯავს სიცხე, / ან ევას ადამისათვის / გაუზომია წნევა!

ეს უკანასკნელი ამონარიდი მკაფიოდ ამჟღავნებს ტარიელ ჭანჭურუის პოეზიის კიდევ ერთ დამახასიათებელ ნიშანს - პოეტის გლობალურ და იმავდროულად დროის გამჭოლ ხედვას: ჭანჭურუია თამამად „ათანამედროვეს“ ბიბლიურ სიუჟეტებსა თუ პერსონაჟებს. ლექსებში, ასევე, მსხვედრებში ბეერი, ძველი და ახალი, უცხოელი მწერლის, მხატვრის, მუსიკოსის, მსახიობის, პოლიტიკოსის სახელს, ბევრ უცხოურ გეოგრაფიულ დასახელებას, ბევრ ცნობილ გლობალურ მოვლენას თუ საერთაშორისო ამბავს და სხვ. საინტერესოა ისიც, რომ ეს

ყველაფერი უმეტესად საქართველოსთან მიმართებითაა „განაწლიზებული“ და ამ გზითაც აისახება - ჭანჭურუის პოეტურ სამყაროში - საქართველო მსოფლიო რუკაზე.

ამ მონაკვეთის ბოლოს კიდევ ერთ უმნიშვნელოვანს დისკურსზე გავამაზვილებ ყურადღებას - მას ეგზისტენციური შეიძლება ვუწოდოთ: პოეტის ბევრს ფიქრობს სიკვდილზე, სიკვდილის შიშზე, სიკვდილ-სიცოცხლის ტრაგიკულ მიმართებაზე: წუთი რაა - არ ყოფილა წუთი, / წამი რაა - არ მქონია წამი - / ის - უჩინო, ის - უთქმელი ლანდი / თავზე რომ არ დამდგომოდეს ლამით... და ასეთ ლექსებში ირონია სმირად ადგილს უთმობს დრამატულობას (ირონია-დრამატიზმის მონაცვლეობას ტარიელ ჭანჭურუის ლექსებში ეძღვნება გვიც ალბაზიშვილის წერილი „სივრცე ღიმილსა და ცრემლს შორის“). ამ ყაიდის ბრნივალე ლექსია „ჩიტი ბალახში“: „ბუდსოდენა საფლავი / ეყოფა ალბათ ჩიტს! / პატარუნდა - პატარას, / დიდი საფლავი იდებს (...) ვდგავარ და ვუსმენ ცხოვრებას - / ასჯერ მოყვალდ მისი! / ბუდსოდენა საფლავი / ჩიტმა დაუგო ჩიტს!“, და მოდით, ეს ლექსიც წავიკითხოთ (ჩემი აზრით - კიდევ ერთი შედეგრი):

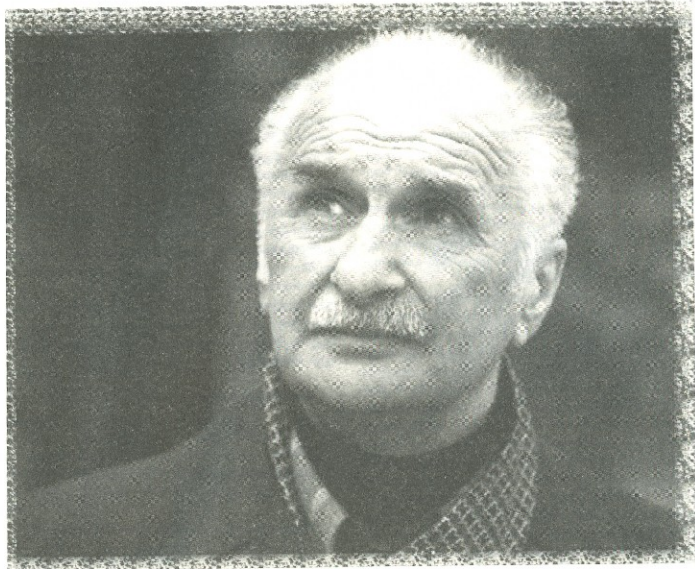
მაგრამ ცხოვრება რაა?
(ჩენებ ცხოვრება არის
სიკვდილის გამოსახმობად ჩამორეკილი ზარი!..)

- ზარს ნუ აწვალე, ბიჭი!
- ახ, შე გშამკო, შე!
ლია კარი. კარები.
კარი. კარები. კარი.

ო, ღმერთო! ეს ხომ ბავშვი...
ეს ხომ მთლად ბავშვი არის!
მეყვდა ხოტორა ბიჭი - რეკავს მეუზობლის ზარი!
ზზზზზ! - რეკავს და რეკავს!
ზზზზზ! - რეკავს და რეკავს!
ყველაღი სახლში იყენებ!.. ახლა არავინ არის!
მყარდოლი თრთოლვა
მტყვრით დაფარული მთვარის
გართმევს კიბეზე ასვლის
ღონეს და ბავშვურ ხალისს!..
ლით წაყიდნებ მაინც... სად იქნებიან, ნეტავ!
ყოველთვის სახლში იყენენ. ახლა არავინ არის!..

* * *

იუმორი - იუმორად და სატირა - სატირად, მაგრამ ის, რაც განსაკუთრებულ ხიზლს ანიჭებს ტარიელ ჭანჭურუის პოეზიას, არის თეითირონია (და ესეც არაერთხელ აღუნიშნავთ ჩვენს ლიტერატურათმცოდნეებს): ტარიელ ჭანჭურუიამ იცის თავისი შემოქმედების ფასი, მაგრამ ისიც იცის, რომ რაგინდ ბრნივალე ნაშეშევრებას ქმნიდეს ადამიანი, ის მაინც უპირდევს ადამიანს, სივრცე-დროში ჩაკარგული მონეულადი არსებაა, არსაიდან ერთი ნუთით რომ მოდის ამ ქვეყნად და მერე - ვინ იცის, სად მიდის... ამიტომ, პოეტი მოჭარბებული სერიო-

ზუღოობით არ ეციდებდა არც სხვის და არც საკუთარ პერსონებს. ჭანჭურისა თაფის თაფზე ბევრი ლექსი აქვს დანერგილი, მათ შორის ასეთებიც: „პოკერისტა, მსმელს და ბუნებით ზარმაცს / მომცა სიგნალი სიბერის ზარმა, / და აირია ოცნება, გეგმა, / და სხვა-ნაირად აიჭრა კარმა... (...) პურის წილ - ქატი, შალის წილ - ნარმა... / ბედს ვერ ვაჯობე მე უმცარმა... / კაცობრიობის დასატირებლად - / ცრემლი რაღაა - ცრემლიც კი არ მაქვს...“ ჩემი ნაკითხვით, ზემოთ ნათქვამის კიდევ უფრო მეტად შთამბეჭდავი ილუსტრაციაა, აი, ეს ლექსი („მე, მაგალითად, სასაცილოს ვერაფერს ვხედავ“), რომელსაც განსაკუთრებულად „თვითთრონიულსა“ და, მე ვიტყვოდი, „სასაცილოსაც“ ხდის ბოლო - „დაეჭვების“ - სტრიქონში ჩაქსოვილი არაჩვეულებრივი იუმორი:

ბებიქაალი, ვისი აყვანილიც მე ვარ -
ჩემი დაბადების შემსწრე ბებიქაალი -
სულ ამას ირწმუნება:
გაახილა თუ არა თვალი,
იმ პირველი წამოტირების მაგიერ
ერთი გულიანად გადაიკისკისაო!
(...)
მარტო სამშობიარო სახლის გამგეს,

თამარა ნაკიძეს ეცინებოდა ამაზე -
სულ გამოშტერდა ეს ჩვენი ექთანი,
რის სიცილი, რა სიცილიო!
ძმაცაცებსაც რამდენჯერ უთქვამთ,
შენ, ბიჭო, რავე ყველაფერზე იცინიო!
ვერც გაამტყუნებდი ბიჭებს -
იმ ერთი, ერთადერთი ადამიანის სახელი მქონდა,
გაჩენის დღეს, ტირილის ნაცვლად, სიცილი რომ
დაიწყო!

პირადად მე ამის არც ადრე მჯეროდა და
არც ახლა მჯერა:
ამ დედაშობიარე ქვეყანაზე გაჩნდი,
მერედა, რა არის ამაში სასაცილო!
მერა, ვიფი ვიყავი? -
რატომ გაეიცინებდი!
არა მგონია, გამეცინა!

* * *

დაეუბრუნდეთ თავში ნახსენებ „უკმარობის განცდას“. ამ რამდენიმე წლის წინ გამოქვეყნდა დიდად ნიჭიერი და ერუდირებული ახალგაზრდა კრიტიკოსის და პოეტის ლექსი დორეულის წერილი ჭანჭურისა პოეზიის შესახებ („ტარიელ ჭანჭურია - ხმის პოეტი“), რომელიც ძალიან საინტერესო დაკ-

ვირეუბებსა და შეფასებებს შეიცავს (და ამ ნერილ-ში თავმოყრილი ჩემი შეფასებები ბევრ მათგანს ემ-თხვევა თუ იმერებს). ნაიკითხვ, ასევე, ზემოთ ციტირებული, ნიკა აგლაძის სხვა ნერილი - „ქმა-ყოფილი ვართ მაგ წიგნით...“, სადაც მას მოჰყავს არგუმენტები თეიმურაზ დოიბაშვილის მიერ ტარი-ელ ჭანტურიას პოეზიის მიმართ გამოთქმული მწვა-ვე კრიტიკის წინააღმდეგ. ამ ცნობილ ლიტერატუ-რულ პაექრობას მე არ ჩავლურმავებ: ვფიქრობ, ეს კერძო შემთხვევაა, უნაკლო არავინ და არაფე-რისა ამ ქვეყნად - მსგავსი „ექსცესები“ ყველგან ხდე-ბა და ისინიც აცოცხლებენ ლიტერატურულ პრო-ცესს. მე დიდ პატივს ვცემ თეიმურაზ დოიბაშვილ-სა და ლევან ბრეგვაძეს, გულწრფელად და დიდად ვფასებ მათ როდეს ქართული ლიტერატურაშიცოდ-ნეობისა და ლიტერატურული კრიტიკის განვითა-რების საშვილიშვილო საქმეში.

ამ შემთხვევაში დროულსაა და აგლაძის ნერი-ლები სხვა რამის სათქმელად მოვიყვანე: როდესაც სულ ახალგაზრდა ლიტერატურაშიცოდნეები ასე გამორჩეულად აფასებენ პოეტის ნაღვანს - ეს უთუ-ოდ იმას ნიშნავს, რომ ჭანტურიას ლექსი დღესაც ახალგაზრდა და ზემოქმედებს ლიტერატურებისა და მკითხველის ახალ თაობებზეც. მეტსაც ვიტყვი: ერთგან წაიხრედი ასეთ დაკვირვებას - დღევანდელ ქართულ პოეზიაში ჭანტურიას გზის გამგრძელე-ბელია კოტე ყუბანეიშვილი. ალბათ, ასეა, მაგრამ ეს დაკვირვება, მეჩვენება რომ, ზედმეტად ამარ-ტივებს საკითხს: თუკი ცოტა გავისუფრებთ, შეიძ-ლება ითქვას, რომ კოტე ყუბანეიშვილიც და მეც გარდამავალ ასაკში ვართ - პოეტების უზუცესი თა-ობისკენ გარდამავალ ასაკში; ხოლო თუკი უფრო ღრმად დავაკვირდებით დღევანდელ ლიტერატუ-რულ პროცესს, იოლად აღმოვაჩენთ ჭანტურიას პოეტური სამყაროს კვალს არაერთ-ახალგაზრდა და საშუალო თაობის პოეტის შემოქმედებაშიც და ეს არ არის მაინცდამაინც მიმამტელობა თუ გავ-ლენიდან თავის ვერ დაღწევა - ეს უფრო ახლად ჩა-მოყვანილებული ტრადიციის შემოქმედებითი ათვისებაა.

და სწორედ ესაა დადასტურება იმისა, რომ ტა-რიელ ჭანტურიამ, მისმა „რადიკალურმა პოეზიამ“ მნიშვნელოვანი კვალი დაამწია არა მხოლოდ მე-20 საუკუნის მეორე ნახევრის, არამედ უკვე 21-ე საუკუნის ქართულ ლიტერატურულ სივრცესაც; და ძირითადად ამის თქმა მინდოდა ამ ნერილში...

* * *

სიტყვას სიტყვა მოჰყვა და ეს ესხე საკმაოდ ვრცელი გამოვიდა - საფურნალო ფორმატისთვისაც კი. ამის გამო, ზემოთ დანერგვითი ვერ გან-ვიხილე ის, თუ რა გავლენას ახდენდა ჭანტურიას პოეზია მკითხველზე გასული გაუკუნის 70-80-იან წლებში. მე ეს კარგად ვიცი, რადგან იმ დროს ერთი ახალგაზრდა მკითხველთაგანი მეც ვიყავი. ჭანტუ-რიას კითხულობდნენ ჩემი ნაცნობ-მეგობრებიც და ჩემი ნაცნობ-მეგობრების ნაცნობ-მეგობრებიც - ზოგი აღმფრთხილებული იყო, ზოგი - აღტაცებული,

მაგრამ ყველა გრძნობდა, რომ **ჭანტურის** მასალა ახალსა და თავისუფალს. ჭანტურიას აქვს ერთი შე-სანიშნავი, ნოდარ დუმბაძისადმი (მისი ბოლო დღე-ებისადმი) მიძღვნილი ნაწარმოები, რომელსაც „ინ-ფექციური ლექსი“ ჰქვია, სადაც პოეტი ამბობს, რომ სიცოცხლეც გადამდებია და სიკვდილიც გადამდ-ბიაო... და ვფიქრობ, ასევე თავისუფლება, თავი-სუფლებასთან შეხება: „ახლა სხვა დროა - ახლა იუდას / თავს ვადაუფა თხუთმეტი ვერცხლი“ - წერს პოეტი „გაგანია“ საბჭოეთის პერიოდში...

ქვემოთ ციტირებული ლექსიც („როგორც ბო-ლოს გამოირკვა“) სოციალიზმის ხანაშია დაწერი-ლი, იოლინდ, თუ არ ვცდები, ცოტა მოგვიანებით; ამ ლექსში ტრავიკომიკური განწყობილება საბოლოოდ გამხარბელად დრამატულიაშია გადაიზრდება: იძუ-ლებითი კონფორმიზმი, შეგუება პოლიტიკურ გარ-ემოსთან „ბოლმით ტყინის შეშუპებას“ და „ღარ-დით გულის დანაღმებას“ იწვევს... და ქვეტექსტიც სათელია - არა ვარ თანახმა და, როგორც შეეძლე, მეტ-ნაკლებად ვარულად, პოეტური ენით ვიბრძო-ლებ ბოლომდე:

როგორც ბოლოს გამოირკვა - დებულებების თანახმად,
ყველაფერში უნდა ვიყო დებულებების თანახმა!
მონაა თუ თანამონა, ყმა არის თუ თანაყმა,
ყველაფერში უნდა ვიყო ყმის და მონის თანახმა!
თან - ცაში და თან - მიწაზე, თან - დღელში და თან -
- ალმა,
სადაც უნდა ვიყო, ვიყო უნდა მათი თანახმა!
რო გავერმდი, როგორ ვიქცეო - მე არ მქონდა
განა მამა
მაგრამ რა ექნა! - უნდა ვიყო მეც ყველაფრის
თანახმა!
ბოლმამ ტყინი შემოშუპა, დარდმა გული დანაღმა!
თანახმა ვარ! კი ბატონო!
თანახმა ვარ!
თან-ნახმა!

და იბრძოდა კიდევ, იბრძოდა მასზე უფროს და მასზე უმცროს უზრუნველეს თანამოქალაქმებთან ერთად - მათთან ვინც ვახსენეთ ამ ნერილში და ვინც არ გვიხსენიებია...

მეტს აღარ გავაგრძელებ - მე კარგად ვიცი, რომ, ერთი წერილით კი არა, ერთი დღისტრავიკომიკურიც კარ ამოწურავ იმ მხატვრულ-მსოფლმხედველობრივ თუ პოეტური ნოვაციებისა და ნიუანსების გან-ხილვას, რაც ტარიელ ჭანტურიამ შემოიტანა ქარ-თულ ლიტერატურაში: მისი პოეტური სამყაროს გა-მომწოდებითი ანალიზი სამომავლო საქმეა.

ბრწყინვალე ანსამბლი - სადაც სოლოს ასრუ-ლებენ ტარიელ ჭანტურია, ვახტანგ ჯავახიძე და უფროსი თაობის კიდევ რამდენიმე გამოჩენილი, ან გენგები - გამოჩენილი, ქართველი პოეტი - დედ-საც გვაოცებს პროფესიულობით და ტექსტების ხარისხით და კიდევ დიდხანს ასე გავგრძელებას უუ-სურვებ ანსამბლის წევრებს!

ნატო ინგოროყვა

სირცხვილი. გამხელა.

სიკვდილი ნამყოფია ჩემს სახლში
თვალეში შემოუხედავს,
სწორედ ისე, როგორც ბავშვობაში
კიდურებმომძვრალ სათამაშოს ჩაერედავდი.

აზღვენებია გზაშიც.

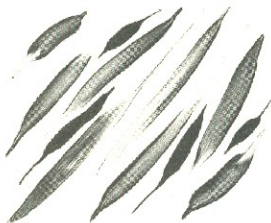
ნაბიჯს აუჩქარებ და
სახლში რომ დაიგულეებ თავს,
თვალს არიდებ ფეხსაცმელებს,
რომლებმაც იციან შენი გულისცემის საიდუმლო
და არ გაგცემენ.

დაუფრთხია ძილიც.

მაგრამ ასეთ დროს
მოდის ჩემთან ბებია,
რომელიც, აქ ასზე მეტი წლისა,
იქ შესაძლოა ბავშვი იყოს.

მოდის და შეშინებულისას შემოილოცავს.

მის საფლავზე კი ჭკნება
მარად მოყვავილე ხელოვნური ყვავილები,
დიდი ხნის წინათ რომ დაფუტოვე
და პირი დავიბანე სირცხვილთან.

თავის დატირება

...სხვაც ბევრი რამ დაძრწა ხათქმელი
ზუსტი სიტყვების არქონის გამო.

ამ ამბავს სინედლე არ უხდება.
ვერც გაახშობ.

სიკვდილი არ გადაიმალება
უნდა ამოვთქვა:

ჩემმა შვილმა კაცი მოკლა
ამბობენ - განზრახ.

მოვიდა ქმარი და მითხრა -
შენმა შვილმა მოკლა.
სანამ ვეტყვოდი - ჩვენმა,
კარი გაიჯახუნა.

გაშასამართლა - ყველამ
ცოცხალმაც, მკვდარმაც.

არავინ დამიტირა.

მარილის ქალაქიდან

გადაიღე,
თუნდაც გიკრძალავდნენ
შეინახე.

ნუ იღარდებ
ჩრდილსა და ნათელზე,
ეს არ არის შუქმგრძნობიარე ამბავი,
გაუხუნარია.

თამამად გადაილე,
მეხსიერების ბარათი
ბევრ ასეთ ამბავს დაიტევს.

დაიმახსოვრე ფოტოებით.

იფიქრე მათ ბედზე,
ვინც ხიდებს შებაბა ბოქლომი
მარად ერთად ყოფნის იმედით და ნანობს
ან პირიქით.

და

მონიშნე ახალი ქალაქი გადასაღებად,
სადაც სიყვარული ყოველთვის მართალია.

MOC-ART

სევდიანია ეს ამბავი,
როგორც სახლ-მუზეუმები,
ოდესღაც - სიცოცხლით
ახლა კი - სიჭმით საესე.

დო, რე, მი,
ჩაგესძის, როგორ ფხაჭნის
სანოტო ფურცელს ქალამი და
თვალი მოცარტინებისკენ გაგირბის.

არჩევ საჩუქრად:
მარცხიანით თუ ნუშით,
ქოლგა თუ სანიშნე,
ან სულაც მაცივარზე მისაკრავი.

დო, რე, მი
სალიერი არაფერ შუაშია,
არც მამა ლეოპოლდი აკაკუნებს კარზე
ვერც სიტყვა „ინფანტილური“ გამოხატავს სათქმელს.

დო, რე, მი,
მინორშია ეს რეკვიემი.

მცირე ამბავი სიტყვებზე

რადაც ხომ უნდა მომხდარიყო
სიტყვების გამო
რომლებიც დაგვცდა.

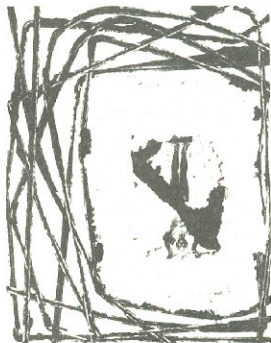
ზოგიც - ნამოგვცდა.

სიტყვების გამო
მნიშვნელობა რომ მივანიჭეთ,
სახელები რომ შეიფერეს,
ადგილი რომ დაიმკვიდრეს ჩვენს ლექსიკონში.

მამინ

როცა დასასრულით იწყება ამბავი
ძნელია, არ გადაიტანოს მზერა მოსაუბრემ.

მით უფრო

როცა სიტყვაა - სიყვარული,
მხოლოდ სიტყვაა - სიყვარული.

და მაინც

„სიტყვაზე ვამბობ“ - ვინცებით ამბავს ასე,
რომელიც შესაძლოა მომხდარიყო.
ამბავს, რომელსაც ვივინებთ
ან რომლითაც საკუთარ თავს გავცემთ.

ოქროსღილები

ელიზბარს

ჩარტო მოდიოდა,
შენაჩერა და მითხრა:

დამიჯერო უნდა -
დეე-კერპებს ვებრძოდი
და გადავრჩი.

შემდეგ, მხარზე მორიგე ანგელოზი მიზის
და მამხვევებს.

დამიჯერო უნდა -
ძნელი გაზაგამოვიარე,
სანამ შეგხვდებოდი.

შემდეგ, მხარზე იახსარი და კოპალა მიზის
და ილიმებიან.

დააცხვე მათთვის „სადობილო“,
ეს ხეობა ჩვენი სახლია,
ჩემი ჯუბა - პერანგი და -
ზედ ოქროს ღილად მიმამბია.

ოხრა

ქალაქი

ლიმონისფერი და პურისფერი სახლებით,
პოეზიისთვის უხერხული სიტყვებით რომ მოვიხსენიო -
თვითმყოფადი და თვითნაბი,

არა - თვითნება.

და ოთხას სამოცდასამი საფეხური გუმბათამდე.

მე ვნახე იგი გაზაფხულზე,
ვიდეტი თავდაჯერებული სანთელივით,
ვიდრე მხურვალეა არ მოერევა
და შევძახე ფერდაკარგულმა:

ფილიპო,

უცბად ფეხი რომ დაგცდენოდა,
ზონასწორობა რომ დაგეკარგა...

ღანზე ღიმილმა გადაურბინა -

დაცემამდე ანგელოზები
მომახატავდნენ ფრთებს.

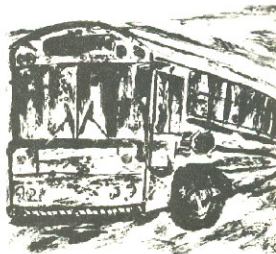
ეკა ქევანიშვილი

ლარიბების ტრანსპორტი არსად გაჩერდება

8 ნოემბერი ავტობუსი იყო საშინლად აყროლებული და ასეთივე იყო იმ დღეს ნოემერი სამოცდაათიც - სიყვარულის დამთავრების მეორედღიანაირი. არც უსაფრთხოების სარკმელი გაიღო, ვიღაც კაცი რომ ცუდად გახდა. ჩვენ ის ტურტლიან იატაკზე დავანვინეთ და მოვასულიერეთ. მთავრობა - გავლანძღეთ. მე ჩემი თავიც მივაყოლე, ავტობუსით მგ ზავრობა რომ გადავწყვიტე. ვთქვი, ამ ამბის გამო, ერთ ლექსს ხომ დავწერ უნიათო პრეზიდენტებსა და მინისტრებზე. მეორე დღეს ვინმე ინტელექტუალი ოპოზიციონერი გულებს დამიწერს. მთავრობა კი გამოაცხადებს, რომ მიკერძოებული პოეტი ვარ. პოეზიის მოყვარულები წლების მერე იტყვიან, რომ მე მოქალაქე პოეტი ვიყავი. თუ მოვესწარი, მხარზე ხელსაც დამიტყაპუნებენ, რამე იუბილეს მომინათონ, სცენაზე შემოდგმულ ყვავილებს კუბოს მიდგმა რომ დაამშვენებდა. ქურნალისტები საუფიქრს მოამზადებენ ჩემს მშობლიურ სოფელზე, სადაც 40 წელია არ ვყოფილვარ. ვფიქრობდი ასეთ სასულელებზე ავტობუსში, რომელიც მირასრახებდა ლარიბი ქვეყნის უღიმღამო ქუჩებში. სადაც ისეთი მოწყვნილი ხალხი იჯდა, როგორიც ასი წლის ბებიაჩენია, ავადმყოფი შვილის საწოლთან მიმჯდარი. ისხდნენ ადამიანები უზერხულად დაწყობილი ხელებით მუხლებზე, ითვლიდნენ ხურდებს და არსად მიდიოდნენ.

ამატირა თამარაშენის ხახვმა

ვალა აიდარაშვილი ნამდვილი ადამიანია. მან მკითხა, როცა ნახევრად აშენებული სახლის სამზარეულოში დავსვით, შეუდგებული მანძის ქილების და უკულმა დადგმული დახუფული კომპოტების ფონზე: დენს ხომ არ დამარტყამს ეს მიკროფონი. და დამავიწყდა მომზადებული ჭკვიანური კითხვები ომზე. რა გასაოცოებო, თქვენი ომი როდის დაიწყებო. დამავიწყდა. იმიტომ, რომ ვალა აიდარაშვილს ჩემი კამერის მიკროფონის შეეშინდა. შეეშინდა ათი წლის შემდეგ, სიჩუმეში გაჩხერილი იმ ცხელი დღის მერე, რომელშიც ძროხები უნდა მოენეულა, ხილი დაებინავებინა, ლეიბები დაებერტყა. მან არაფერი იცოდა წაგებული ომისა, მშვიდობას აგრძელებდა. მოსაკრეფი ატმების სეგდა ჭამდა, როცა ჩანთაში აურჩევლად ყრიდა ტანსაცმელს. ამ ვალიამ აიდარაშვილს შეეშინდა ჩემი მიკროფონის! თავისი სახლიდან შორს, სხვა ხრიოკ მინაზე დადგმულ სახლში. ამ, ამ ვალიას, რომელმაც მითხრა, შვილები გამარავლებიან, სამშობლო კი ერთი იყო. ამ ვალიამ, რომელმაც უკან მოიხედა და კვამლადენილი სოფელი დაინახა, და რომელიც დიდხანს, დიდხანს მიდიოდა ომიან გზაზე -

სანამ კილომეტრების დაშორებით,
ისევე არ დაბარა მინა. ისევე არ ჩაყარა თესლი.
მე დაშავებული როგორ იყოები, გაიხსენებები და
გაყვები ეალა აიღარაშვილს ბაღში,
სადაც ეთესა კარტოფილი, კიტრი, კომპოსტო, ნიორი, ხახვი.
გაყვები საბუღარში, საიდანაც სამი კვერცხი ამოიღო,
ლოჯაზე მიიღო და თვალეში დასუჭა.
მერე მოათრია წყალი ჭიდან,
მერე გამოთიხნა პამიდორი.
ნელ-ნელა ავაშენებო, სახლს ახედა.
და ჩამოვდა.
ჩვენ კი მიმზიდველ კადრს ვეძებდით დაუმთავრებელ სახლში,
სადაც ეალა აიღარაშვილს დაესვაძლით და ტყვეობაზე,
ვირთხებიან საკანზე, წყვეტილ ცხოვრებაზე ვალაბარაკებდით.
ის კი ყველგან თამარაშენის ვაშლის ბაღებზე,
და გადარეულ ხახვზე, რომელიც ყველაფერს მოედო.
და რომელსაც რატომღაც შეონდა სხვა სიცოცხლის სუნი,
ვიდრე ქალაქში შემოსხვდებო ხოლმე, იშვიათად.
და მერე მოთხარა და მოთხარა ეალა აიღარაშვილმა ხანვის ბოლქვები,
ჩამიღო და ჩამიღო და წურჩულებდა,
იქ ისეთი ბალი შეონდა,
იქ რომ მოსულიყავი,
ნეტა მოსულიყავი.
ასე ნამოვიღე თამარაშენი დიდ ქალაქში.
და ვარჩე და ვარჩე იმ საღამოს ეალა აიღარაშვილის მოყვანილი
მინიანი ხახვი.
ნელა, ცრემლების შეკავების გარეშე.
და ასე გამოვიტირე სხვისი ომის თავგადასავალი.

პარლამენტმა ცნობად მიიღო სიკვდილი

ცნობად მიიღო შვიდასგვერდინი ანგარიში,
რომელშიც ისე ფრთხილად გეგუდავდნენ,
როგორც ფილმებში, მომზადებულ მოხუცებს სანიტრები.
ისე გერებოდით, როგორც სისხლის ლაქა გამდინარე წყალში.
მოისმინა ჩვენი ამბავი მშვიდად -
ერთ დღეს როგორ ვიპოვეთ ჯიბეში ნარკოტიკები და ვერ ვიცინით.
მაგრამ გვითხრეს - თქვენია, თქვენია.
თუარადა, ჩაგყუდებო.
კარგად მოუსმინა ჩამარხული მუშახტების ამბავს,
სხვაგანაც ხდება - თავი იმართლა.
დიდი გვირგვინი მოიკიდა ზურგზე და სამიძინარზეც მივიდა.
არ გაიოცა, რატომ გადმოაგდეს კაცი პოლიციის შენობიდან.
როგორ გაიგუდა ბიანკა შიგუროვა გაზით.
როგორ დამარხეს ტრანსგენდერი ზიზი კაცის ტანსაცმლით და ბოლომდე ეძახეს,
კაცი ხარ, კაციად დაიბადე, კაციად მოკვდები.
სხვა სამართლი არ არსებობს - ჩვენი მკვდარი ხარ.
თქვეს, გასაგებია სიკვდილი, მაგრამ რა მოსატანია
ის ღარიბი ქვეყნის უბედურებასთან?
აი, უფიზო რეჟიმი.
აი, ჩინეთთან გაჩაღებული ვაჭრობა.
აი, თითო.
ცნობად მიიღო საოკუპაციო ხაზთან დახვრეტილი ადამიანები.
შინძილისგან სულგამძვრალი ჩვილები.
სხვა რა გზა შეონდა -
პარლამენტი ძალიან დაკავებული იყო.

ფურცლები უნდა გადაედოთ
ერთი ადგილიდან მეორეზე.
იდიოტური კანონები მიეღოთ,
ტრიუნიტთან რიგში ჩამდგარიყვენ,
ბორჯომის ბოთლების სროლა აეჭეხათ.
მათ უბედურებისთვის არ ეცალათ.
ასეთ დაკავებულობაში,
ძნელია, შეიდასგვერდინი სიკვდილის ცნობების გადახარშვა.
რა ქნან, როგორ უშველონ ნაცემ პოეტს, თან თუ პატრიარესაც მიაგინა.
ნურც იმ სტაფილოსფერ ტურთუკს ჩაიცვამდა მაგხელა კაცი.
ის ქალებიც, ქმრებმა რომ ყელეები დაჭრეს,
იქნებ ცუდად იქცეოდნენ?
არც შტერი ნაციონალისტების მიტინგის დრო იყო.
ამიტომ ცნობად მიგვიღეს დარაგრული ადამიანები,
ცოტანი არიან, გაიფიქრეს.
ცნობად მიგვიღეს და დაგვივინწყეს,
როგორც ოცი წლის მკვდრები
მათ საფლავებს ბაღახმა რომ გადაუარა.

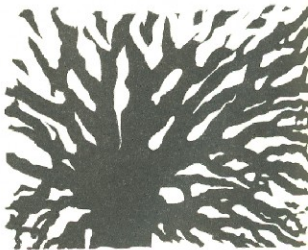
მინდა გავიზარდო და ბაობაბისხელა გავხდე

ცხრა გაშლილი ხელი ვერ მწვდებოდეს.
გინესის რეკორდების ნიგნში ჩამასვენონ.
ვკაშკაშებდე - ფილტრდადებული უნაკლო სელფივით.
ყველა გლამურული ჟურნალის ყდაზე გეგდო,
როგორც დეკორატიული ფერადი ბურთები - სულელურ ოფისებში.
სკანდალური ფრაზებით მედიას ვეგმავდე.
ფოტოპარატებით თავს მესხმოდნენ.
„ათი კითხვა ცნობილ ადამიანს“ რუბრიკის სტუმარი ვიყო.
კულინარიულ შოუში რამე მთხლეობა გავაკეთო და მინც შემაქონ.
ოდნავ დაღლილი ხმით რომელიმე სოგადსაკაცობრიო თემაზე
ლექცია ვაძლევდე - გაუგებარი სათაურით.
გული სიხარულით მეხეოდეს, თუ სადმე მახსენეს,
მაგრამ მოჩვენებითი გულგრილობით ვამცნობდე სამყაროს
წერტილოვან წარმატებებს.
წერტილების ღრმა ორმოებად გადაქცევა შემეძლოს.
ბორცვების მთებად გადიდება.

ასე მინდა გავიზარდო.
მაგრამ მაგარი ქვეშაფსია ვარ.
მეშინია, შენს თვალში არ დავპატარავდე.

ადექი, დროა.

და უთხარი.
ძალა მოიკრიბე.
ლაშაზად ჩაიცვი.
ყველა ფოტო ცეცხლს მიეცი,
ყველა წერილი ქარს გაატანე.
ყველა თქვენი დღე ამობეჭდე,
ამოახვიე.
მაკულატურაში ჩააბარე.
დროა, გამოდგი საყინულედან
ცრემლები.

მარილის ლოდებს
ყინულმჭრელით გადაუარე.
აღექი, გეყო
გამოგონილი დღესასწაული.
არ მოითმინო.
თითოთსაჩვენებლობა.
სამაგალითო ცოლობა.
იძულებითი მრავალშვილიანობა.
არ დამალო ლურჯი მახეები.
გათენებული ღამეები.
არ დათმო შენი თავი.
არ გაუყო. არ შეწირო.
არ მისცე. არ დაანახო.
არ გაფინო სარეცნი.
ააყირავე სამარილე.
აბრაშუნოს კიდეც ცოტა ხანს
მაგიდაზე მუშტი, კოვზები.
დროა, ადექი.
და უთხარი, რომ
არც შენ გიყვარდა.

წარსულის ლიკვიდაცია

ყველა დილა იწყება ასე.
გავიკეთებ საყურეს რამეს, ძველს, რაც მიყვარდა.
რასაც ხშირად და მზიარულად ვატარებდი და უცებ მძიმდება.
თითქოს მოჰყვება მოგონებები,
ზედ აბია თითქოს ის დახლიც, რომელზეც იდო და ის ვიტრინა,
რომელსაც დიდხანს ვუტრიალებდი, რადგან მიყვარდა.
და ისევ ვიხსნი.
და გამომაქვს გასასხვისებლად.
ფერად-ფერადი მძივები და სამაჯურები,
შარფები, ჩანთის კოლექციები და ტანსაცმელიც,
სხვადასხვა ზომის და სხვადასხვა სიყვარულის
დროს რომ მეცვა და მის გაქრობასთან ერთად უცებ
დაჰატარავდა.
ან პირიქით, იქცა ტომრებად,
დაემსგავსა ჩონჩხს კარადაში ან უჯრებში ობი მოედო.
ვანიავებ.
და გამომაქვს გასასხვისებლად.
აზრი არა აქვს მათ შენახვას, დახარისხებას,
მიზნად დასახვას, რომ ზვალ გახდები,
ან ოც ნელში დაბრუნდება მოდა და მერე
ქალიშვილი ამოქექავს დედას ჩანთიდან.
აზრი არა აქვს.
სულ რამდენიმე ნივთი დარჩეს
და იყოს წონაც, რაც დღესა გაქვს და გიყვარდეს
შენი თავი აქ და ასეთი.
რადგან რაც იყო, შეფუთული აბრეშუმის სილამაზეში
ალარაფრად ღირს და ფოზია,
არაფერი არ გეგონოს იმაზე მეტი, ვიდრე გერგება.
და დამთავრდეს კარადების გადალაგებაც,
როგორც ომების შემდეგ ქვეყნების.
დავიტოვოთ რაც არც გვამძიმებს და არც გვიჭერს.
დანარჩენი - გამოვიტანოთ გასასხვისებლად.
და ნაფიფეთ განახლებულ ცხოვრებებში დასასვენებლად.

მარიამ ქალებაშვილი

დღიური მამას

1
სარკეში ვიყურები და მენატრება მამა.
მამა, ნუთუ გგავარ მენ?
სახის ნაკეთებზე ვაკვირდები ჩემს თავს.
მამა, ვარ კი შენი ძე?
სად ხარ?
მამა, როდის მიშვილე?
შენს სახეს ვერ ვიხსენებ. მიაამაა!
მამა, მიყურებს ზოგი ქალი, უცნაური თვალებით!
ოღონდაც ნუ შემოყვარებენ.
მე...
მოგვკვდები.

2
მარიამი გრძნობს.
ის გრძნობს უფრო მეტს ვიდრე მისი ძმა,
ვიდრე მისი და.

3
მამა მენატრები ისევ.
რამდენი ქალია გარშემო
ამდენი ქალი,
რომელთა გონებაც შეუზღუდავს
სახლს და სტუმართა სიმრავლეს.
მე ვუხმობ მათ, რომ დადგენენ ჩვენ შორის.
მართა, ამბობდა:
(ერთგულია მართა თავისი ქმრის):
„წავიდოდი შორს,
სადაც მთები ჩემი დის
მარიამის თვალებით მწვანეა,
იერუსალიმის კედლებზე მაღალია,
სადაც მწვერვალები ჩემი ძმის სუდარასავით სპეტაკია“.
მართამ მოხსრა, რომ შურს მარიამის,
შურს ჩემი
და მათი, ვისთვისაც ყველა საზრუნავი,
რომელიც იტივრთეს,
სულის კიდით კიდემდე
მათივე თავისუფლების ნაწილია.

4
მამა ისევ ქალებზე უნდა გითხრა...

5
მამა, შენ ხომ დედაც ხარ ჩემი?
ეს რომ ვთქვა, უფრო ადრე გამასამართლებენ,
ვიდრე შენ გეგმავდი.
მამა, აქაურ თეოლოგებსაც ვესაუბრე.
ძე ჰქვია მას, ვინც მამისაგან იშვება!
დედაჩემი ვინლა? -
არასდროს გისაუბრია მასზე.
იქნებ ჩემს შობას გადაყვა?
იქნებ გამაჩინა და მიგატოვა?
მამა, შენ ხომ დედაც ხარ ჩემი?
და რატომ ვართ ასე მამაკაცურები?

რატომ გემოსავენ ასე?
რატომ გვახატავენ სწერებს?
თითქოს წვერის გარეშე სინძინდე ან სიბრძნე გვაკლდებოდეს...
სამსონს თუ ქკუა გრიელ თმებში ჰქონდა,
მამინ ვალიაოთ, რომ ეს ქალები
ჭკუით აღგვემატებინან.
თავის დაბურვას სთხოვენ აქაურ ქალებს,
რომ მათი სიბრძნე საბურველით დაფარონ,
რომ თავალში არ მოხვდეთ ერთგული მართას მჭრელი სურვილები,
და უფრო ერთგული მეძავის მამაცობა.

6
ჩემს მეგობარში არ დავეჭვებულეარ.
ვიცოდი, ვერ გადამარჩენდა.

7
ჩემი მეგობარი დაეჭვდა, რომ ვერ გადავარჩენდი.
ლამის დაიბრჩო.

8
მარიამი მშვენიერია,
მეძავიც
და ყველა ის ქალი,
სახე დანაოჭებული,
ქუთუთოებდამძიმებული,
ვინც თვიაწათი შვილების სარეცლებთან მელოდნენ.

9
ფილოსოფოსებს შეეხედი და
დიდხანს ვიდავეთ პირველსაწყისებზე.
ცეცხლი უთუოდ ძლიერია,
მაგრამ სანამ არ გაცივდება,
შესაძლებელია კი რამე აღმოცენდეს მასში?
წყალი იყო სინათლემდე
და სულები იძვროდნენ წყლებს ზემოთ.
აგორთქლით,
მზეს რაც უფრო მიუვახოვდიო!
პაერი!
მინა!
ბოლოს,
არასარწმუნო სიჩუმეში,
როცა ყოველი აქამდე გამოთქმული აზრი
ვერ ავსებდა სიცარიელეს,
ვიღაცამ წამოიძახა:
სიტყვა!

10
მარიამი მიყვებოდა:
სარკეში ვიყურები და ვაკვირდები საბეს.
კანი მექერცლება.
მექერცლება უკვე მერამდენე დღეა.
აი, ამეზვება, წამოწითლდება
ბერე ფერმკრთალდება
და მეფრცქნება..
მზეზე არ ყყოფილვარ დიდხანს.
სიზმარი გნახე: ბნელოდა
და გერჩინოდი დაჟინებულ მზერას.
არ ვიცო, საიდან მიყურებდნენ.
მინდოდა გავრიდებოდი ამ მკვლელს,
რომელიც არ ვიცოდი,

თავს როდის დამესხმოდა.
ხანდახან შენი ხმა აღწევდა ამ სიბნელეში.
შენი ხმა ჩემს თითებს ეხებოდა,
და მკვლეელი უკან-უკან მიდიოდა.
სახის კანი ისევ მექერცვლებოდა.
ისევ ვიცვლი ამ კანს -
უცხო მზერით დატოვებულ ბოროტებას ვიშორებ.

11

ორმოცი წელი უდაბნოში იხეტიალეს,
მე კი მხოლოდ ორმოცი დღე დავყავი.
მშობიდა როგორც ყველას,
მცოდნა, როცა ღამდებოდა.
თავს ქვაზე დავდებდი თუ არა,
უდაბნოს პატარა ბიჭი მესიზმრებოდა.
მე თითქოს არსაიდან ჩამოვარდნილი
ავიატორი ვიყავი,
რომელიც,
როგორც კი თავის ცისფერ ხომალდს შეაკეთებდა,
ისევ არააით უნდა გაფრენილიყო.
იმ ქვის ალბა და მეჭმა არც მიფიქრია,
როგორც კი თავს დავდებდი,
მაშინვე პატარა ბიჭი ცოცხლდებოდა.
სხვა ქვაც იყო ცოტა უფრო დიდი,
რომლის ქვეშაც ნითურ მელას,
ბიჭის შევობარს,
სახლი ჰქონდა მოწყობილი...
ორმოცი წელი უდაბნოში იხეტიალეს,
პატარა ბიჭი კი არავის დასიზმრებია,
ოაზისებიდან ქვები კედლების ასაგებად გაზიდეს.
კედლის გარეთ შიშს თესდნენ,
კედლის შიგნითაც შიშს იმკიდნენ.
იმ შიშს აცხოვდნენ,
შიშს ჯამდნენ.

12

შენ ზეიბარო, ბრმაო, ამაყად
ვინც სილუაჰის წყალზე მოხვედი,
წყალში მრავალი სირინოზია.
წყალი სავსეა თავკომბალებით.
ამ მღვრიე წყალში მხოლოდ დამხრჩვალან,
განკურნებული ვინ ამოსულა?
შორეულ დროში თვალებე წაგისვი
მინა ჩემს ფურთხში ამოხელილი.
ჯერ დაიბანე, მაგ ფურთხისაგან გათავისუფლდი,
მზე აიმაღლე,
მზარზე ღიმილით დამკარი ხელი -
და დაეინახე, რომ დამინახე.

13

ლექსების წერა დავიწყე.

14

ანონიმური წერილი მივიღე: „საჭირო არ იყო გეთქვა, რომ ჩემი ორი ლუპტა სხვის ოთხზე მეტია“.

15

მამა, სულ კუდში დამდევენ. წყლიდან ხმელეთზე ვერ დავბრუნებულვარ. უკვე მერამდენე ღამეა ერთი და იგივე სიზმარი მეორდება, თითქოს პატარა ბიჭი მელიისთვის დავებულ ხაფანგში გაება.

16

მამა, რატომ ვართ ასე მამაკაცურები?
თუ მდედრული სინაზე მოგვერგება ხანდახან,
თუ უმწიფრონი გავხდებით,
როგორც დეკები, როცა მათ ცოლელს ვარსკვლავებიანად გავეცინებათ,
ნუთუ დავკარგავთ მფარველობის უნარს?
ნუთუ დაკარგავენ რწმენას?
მამა, დაე, ნაპერწკალმა დანვას ჩალის იმედები.
იმედი, რომელიც არ მიგვიცია,
აილა ბროლის სასახლეა.
მომრავლდა ასეთი სასახლეები.
ვინც შიგნით ცხოვრობს,
მიათვის ყველა გარეთ მყოფი
დეგია და სულის წარმწყმედელი.
გარეთ ვდგავარ -
მეშიძლია ბელი შემოვხეიო
მათ ცილინდრულ ბროლის სასახლეებს,
რასაც თავად ვერ შეძლებენ,
სანამ არ გამოვლენ.
ეუფურებ ამ არსებებს,
ვინც თავები ვაკუუმის სასახლეში გამოიკეტეს,
ეუფურებ მათ ტანჯვას უპაეო სივრცეში.
მამა, წაართვი რწმენა -
ამ რწმენით ხომ ვერ გადავრევიან,
ჯერ ერთმანეთი იპოვონ.

17

ერთი ბერძენი გოგო გავიცანი. სახელს ვერ ვისწენებ. მამამისს გაუბრაზდა და სახლიდან გაიქცა.

18

სიჩუმეში ამოსული ყვავილი ვარ,
სიჩუმის წითელი ყვავილი
ყვითელ თავთავებს შორის.
მეშენიერია ეს მინდვრები,
ამ მინდვრებში ქარის მოქროლვა..
ნეტარ არიან, ვინც საფრთხობელებს აღარ დგამენ ამ მინდვრებში.
ნეტარ არიან, ვინც შესაწირს არ განიზავნენ.
ნეტარ არიან, ვინც მოქროლვას ყრუაჩტილად შეიმოსავენ;
ნეტარ არიან, ვინც მოვლენ და ერთმანეთს აკოცებენ.
ნეტარ არიან, ვინც არ მომწყვეტენ, ვინმეს ხელეში მისაჩეჩებლად.
ნეტარ არიან, ვინც ჩემს ფურცლებზე ისვენებენ გადაფერვანად.
უფრო ნეტარნი, ვინც მხოლოდ ჩემი ნეტარით არ საზრდოობენ.

19

კიდევ ერთი ნაჩქარევად შესრულებული ანონიმური ნერილი: „შორიდან მაკვირდება. მერე ზურგის მხრიდან მიასილოვდება და ყელში ვგრძნობ მის ტუნებს. მისი კანი ნაზია, გრძელი თმები და თხელი თითები აქვს, თითქმის გამჭვირვალე. პატარა მკერდი, ციცხილით საესე. ვიღვიძებ და მთელი დღეები ტანში ზრუნაველი მივლის. როგორც კი სიზმარი მასსენდება, თავს უნებურად იქეთ ვხრთ, სადაც კოცნა ამომიშანთა. თითქოს მინდა ჩავეჭიდო, ჯკან დაეპრუნო ის, ვისაც დღის შუქი დაუნდობლად მართმევს. ჩემი საქმრო მალე მოვა. უფრო მეტის თქმა მსურდა, მაგრამ აღარ ვიცი... იქნებ შენ გეთქვა...“

20

იმ წერილზე ვფიქრობ. განა მაქვს უფლება რამე ვუთხრა ვნებებზე, რომლებიც მათი სხეულის ნაწილია? ვნება, რომელიც ისევე ეკუთვნის მათ სხეულს, როგორც თვალები, რომლებითაც ხედავენ.

ნესები, რომლებსაც წიგნებში წერდნენ და ღვთაებრივი სიმბოლოებით ბეჭდავდნენ, შიშის შვილები არიან. თქვენ ნუ ჩაიწერთ სხეულებში ამ ნესებებს, ისინი შეპოჭავენ თქვენს ტოტებს და ცას ვერასდროს მინვდებიან. და თუ ვინმე იტყვის, რომ ეს ზოგადაა, ჩახედეთ ნიგნებს და შეიძლება თქვენი წინაპრები, ლოთები და სხეულგანძარცულები, მომთაბარეები, ვინც მიწების

დაპერობის იმედით განაგრძობდნენ ბავშვთა ჟღერას. მათზე რაღა ვთქვათ, ვინც ქალაქის კარიბჭეებთან მესაფრებებს ეძებდნენ და ბოლოს საკუთარ რძლებთან წვედოდნენ? მაინც სად იყო მათი სინანული? რომელმა მათგანმა დაითხარა თვალები ოდიშის მეფის მსგავსად?

ყოველი სულისთვის შესაფერისი წესი არავის დაუდგენია, არცერთ მეფეს, არცერთ წინამძღოლს. ისინი წესებს საკუთარი სხეულების ძონძებიდან წერდნენ და იქამდე ბეჭდადნენ, სადამდეც ის ძონძები განედგებოდათ.

რა ვუთხრა ამ ანტიგონეს, რომელიც საკუთარ სიყვარულს და უცხოთა სიძულვილს შეეწირება? იმ წესს ნუ გადახედვ, რომელიც შენი სიყვარულიდან მათ სიძულვილში შეგიტყუებს.

21

აი, მიკერძოებულობის ღმერთი, რომელიც დიდის ამბით დაისვენს მეფედ! საითაც არ უნდა წავიდნენ, ყველგან იმ კუთხედს ასკდებიან, რომელიც ალურჯებს მათ გრძნობებს და თავისუფალ სულს აღარსაით აძლევს გასაქანს.

22

მე გავაკეთე კერძი საკუთარი თავის და დავედგი ამ ხალხს, ვიდრე ზღვაში შეეცურავდი. დიდი იმედი მაქვს, რომ დაამსხვრევებს და ზღვის ნაპირზე დაშელოდებიან.

23

კერძი ტაძარში წაუღიათ.

24

ერთ ქალაქში გავიარე. ერთი კაცი გამომეკიდა. დაძონძილ, ბინძურ ტანსაცმელში მხეცს პგავდა, ჯაჭვით აბამდნენ. ძირს დაემხო, სამოსის კალთებზე ჩამომეკიდა. ღმუღა, რაღაცას მევედრებოდა. ამ ძიძგილაობაში მოსასხამი მხრიდან ჩამომიტყურდა. ხელი დაავლო, დაყნოსა, დამშვიდდა. სანამ ქსოვილის შეგრძნებით ტკბებოდა, მე შეუმჩნეელად გავერიდე.

25

მოდის, ნიახლოვდება

ნელ-ნელა,

ყელზე მიჭერს ხელებს.

ნუთუ ჩემი დახრჩობა აქვს განზრახული?

რატომ შემომიჭრა?

იქნებ საკმარისად ვერ შევიყვარე და ამიტომაც წვრილად დაახურდავა და ჯიბეში ჩაიხსრიალა ჩვენი მეგობრობა.

ისევ მოლანდებები დამეწყო.

26

მეგობრები კოცონთან სხედან, სვამენ, მღერიან. იქ ვეღარ გავძელი და შინ დავბრუნდი. ნასვამი ვიყავი. გზაზე მეზობელი ქალი მოდიოდა, ხელში ხუთი ზღის გოგონას ხელი მაგრად ეჭირა. გოგონას ნითელი ფრანი მოჰქონდა. ქალი შორიდან მომესალმა. გვერდით რომ ჩამიარეს, ბავშვმა ენა გამომიყო. რას გულისხმობდა?

27

სასაცილო კაცი გავიცანი. იმდენად ტანდაბალია, ლეღვს ვერ წვდებოდა. იქეთ რომ ჩავიარე, ეტყობა ყურადღება მოადუნა, ფეხის დასადგმელი ტოტი სწორად ვერ შეარჩია და ჩამოვარდნამდე ისლა მოაწრო, რომელიღაც ტოტს მოეჭიდა და ძლიერად დაეცმას გადაურჩა. ნაოდეგობაში მივეხმარე. უხერხულად გავუღიმე, თავი რატომღაც დამნაშავედ ვიგრძენი, თითქოს ხელი მე მეკრას და გადმომეგდოს. კალთიდან მტკერი ჩამოიბერტყა. სულაც არ მქონდა კალთაზე მტკერი, აი, გაოფლილი სახე კი კარგად ამოგანგლოდა. უხერხულმა შეგრძნებამ გადამიარა და სიცილისგან თავი ვეღარ შევიკავე. ზაქვასაც გავიცინა. მოგვიანებით, როცა დავმეგობრდით, მკითხა, რა გაცინებდაო.

28

გუშინ ცხელოდა. ჭიდან წყალს ვიღებდი, რომ მოვიდა. მითხრა, რომ სახლიდან გამოიქცა. მითხრა, რომ ჩემთან ყოფნა უნდოდა. ჭიქა ხელიდან გამივარდა. ნეტა თუ გატყდა? ვუყურებდი ვნებით საცხე თვალებში და ძირს აღარც დამიხედავს. შეუძლებელია! ნამოვიძახე. ნამომცდა...

შეუსძლებელია, მაგრამ არა იმიტომ, რომ ჩვენ ორნი სხვადასხვა რწმენის ხალხი ვართ... ძველი შემთხვევა გამახსენა, როგორ დაგპირდი, რომ ყოველთვის მივანდოდი ნყალს, როცა კი მონსურდებოდა. ვალიარებ, მართლა ვუთხარი და გადამეინყებია. არა, მისთვის არ მითქვამს. ვეუბნებოდი ყველას, ის კი ერთ-ერთი იყო, ვინც ისმენდა. ბოლოში იდგა, სულ ბოლოში. თითქოს ის იყო მხოლოდ და ყველა დანარჩენი მისი აზრდილები. აღმოსავლეთიდან დასავლეთისკენ მზე ისე ჩქარ-ჩქარა გადადიოდა, რომ მისგან გამოსული ჩრდილები, დიდ ხალხმრავლობად გადაიქცა. რომ მოვედი, ვეღარ დავინახე. ხალხიც იშლებოდა. შეუსძლებელია, გავუშეორე და ერთი მიზეზიც კი ვერ დავუხსახელებ. ნაპატივ-მეთქი, ვუთხარი და წავედი მწყურვალე. ვიგრძენი, როგორ გამომავალი სედიანი თვალევი. ზურგი შეწვოდა, პირი მიმრებოდა, ნაბიჯს ვუჩქარებდი. ცოტა აწოვისსუტე, თვალს რომ მოვეფარე. ცისფერი კაბა ეცვა. ჭიჭის ნამოლება დამაინყდა. ნეტა თუ გატყდა?

29

ანგალი ბავშვი, სანგალი ბავშვი... ელიო. ტბის ნაპირას თევზს ვწავდი, მარტო ვიყავი. სხვებს ველოდი. სასონარკეითი ხმა შემომესმა, კიელიო. წაღნი როგორ აღმოეჩნდა, არ მახსოვს. ელიო ჩავაყვლე და ძლივს გამოვეცურე, ძლივს მოვალწიე ნაპირს. ბავშვი უგონოდ იყო, ვერ ამოვაუხუტეხინე, ვერ დავუბრუნე საცოცხლე. დავენე მის სხეულს როგორც აკუთარ ძეს და ავტირდი, კი არ ავტირდი, ავრიილიდი. ვეკეროდი და ვათბობდი მის სხეულს, წაღნი გათოშლს. ველოდი, საპასუხოდ როდის შემომხვევდა ხელებს. ელიო დაიხარო. რამდენიმე დღის შემდეგ მოვედი გონს. გაქვავებული გული ცრემლმა გამიღო, ქალის მკერდზე ექვითინებდი...

30

მამა, ამაოდ ველი შენგან პასუხს. ზაქემ შემომაფაზა ჩემთან იცოვრე, საქმეებში მომეხმარეო. მერე სამოგზაუროდ აპირებს ნასვლას და მთხვებს, მისი თანამგზავრი ვიყო. მაგრამ ვერ შევძლებ, ამ დარდით ვინმეს ვაიამო. კარგად იცი, რომ ელიო ჩემს თვალნი გისარდა, ჩემს მკერდს ეყრდნობოდა, ვუყვარდი. აქ ყველაფერი მის თავს ჩავიკნებ, ასეთი ტკივილი ჯერ არ განმიცდია. ტბის ნაპირზე რომ თევზი შევნივ, ძალეებმა შეჭამეს. ვეღარ ვუახლოვდები საყვარელ ნაპირს, საიდანაც ჩვენს ბაღეს უთვალავი თევზი გამოიჭოდნა. უნდა მივატოვო ეს ქალაქი.

31

დღით ქალაქში სასაიეროდ გავედი. ჩოჩქოლი შევინძე. აღმოჩნდა, რომ მრუშის ჩაქოლეა უნდოდათ. ბრბოს სიმრავლეში ვერ ვხედავდი, ვის დანთქავდა ქვათა გროვა. იმხელა სმაური და ისეთი წყველა-კრულვა ატეხეს, მანერი პირის სიმყარაღეს გაეფერებინა და ლამის ცხვირზე თითები მოეჭირე. გამგელეებმა ერთმანეთს გადაულაპარაკეს, საქმეზე მიუსწრეს და თმებით მაშობათრიესო. როგორც ვიცი, ამ საქმეს ორი სჭირდება, შეორეს კერსად ხედავდი. ხალხს შორის გავივრი და ამ სედიანი ცირკე, მათადერთ მასურებელს მივამტერი, მის სახეზე ვკითხულობდი, რომ ყველანი კლოუნები ვიყავით, გაბოროტებული ჟონგლიორები, რომლებიც ჯიბეებში ქვეს უთვალავდით, რომ მალე იაფაიანი სასაკდლოდ ნომერი გავვთამაშებინა. შემებრალა. აჰ, რომ იცოდე, რა საზოგადოება ხედავდნენ ჩემი თვალეები: მრუშის ჩასაქოლად აწვეულ მღვდლებს ფეხებს შორის ადგილი ებრცებოდათ, ზარდაყბუმეტყუპებული ქალები უცნაურად იგრინებოდნენ. მახვილი, რომელიც საკუთარ თავებზე უნდა აღეშართათ, მრუშისკენ მიმართეს... „მეცსწრებოდი, მე შენ გიკვებებდი!“... „ჩვენი ქმრების და ვაჟების გაზრუნელო!“... ისმოდა სხვადასხვა მხრადან.

„მომბერდა!“ - დავივრი და დანოქი ქალს მივვარდი. ჩემი კვართი მივანოდე. კვართი შიშველი მეგრდზე მოიფარა. ახლა მისი თვალებით შევხედე კლოუნებს. ჩვენ ნი კოცხალ კედელში ჩაყოფილ მრისხანე თვალეებს სათითაოდ გადავუარე. ქალი ჩემს პროფილს დაჟინებით დააკცქრდა, რომ ჩემი განზრახვა ნაკითხა. მე კი მსურდა, გესლიანი მხერით ზნეობის დარაჯთა აღტყნება ჩამეშაბებინა. „ამ ქალს ანი ვი ვერთავ ცოლად! ეს ქალი ჩემია! მისი ღირსება, ჩემი ღირსება. გასნით! დაიშალეთ!“ ქალმა სილა გამანა და მინაზე დაეხმო. ხელით შევეზე, მაგრამ მხარი აიჭია და შემოუხედავად მომიშორა. ხალხს კიდევ ერთხელ ვუღრიალე, დაიშალეთ მეთქი. დაბნეული და ენებადამცხრალი ბრბო თანდათან შეთხელდა. საბოლოოდ მარტონი დავრჩით. მის უსაფრთხოებაში ეჭვი რომ აღარ შეპარებოდა, ჩემს გზას დავადექი. ქალი ნამომენია. მივუგრება და განმარტებას ელოდა. არაფერი უკითხავს. მეც არაფერი ვუპასუხე. მადლიერებით სავსე თვალეები მომაშუქა და დამტოვა.

32

გაშენებ შეგობრის ქორწილი იყო. ო, როგორ შეშაბროდნენ ერთმანეთს. ღვიზომ კარგად დამატორო. სასწაულებრივად ჩაიარა ყველაფერმა. ჰო, მამა, როცა უყვართ ასეა! მე კი ვერ ვხვდები, შენსა და დედას შორის რა იყო. რატომ ვარ მარტო?

33

გამტენიისას ტაძარში გაგიარე. კაციშვილი არ ჭაჭანებდა. პორტიკზე ჩამსკრივებული მტრედები ლულუნებდნენ. კერპი მოვიპარე და სასწრაფოდ დაეფალი. ზეთისხილის ხეების მსკრივის გავცდი და ჭასთან ნყლის დასალევად შეგჩერდი. ჭურჭელი ვერ მოვიძიე. ჩამოვჯექი. უმწიგობა ფრთებს მიკეცდა, ძვლებში მამტრედა. ელიოს მოგონებისას ცრემლები გადმოღვარდვარდნენ. პურანგი ხულ მთლად დამისველდა. ცხვირიდან ჩამონადენი ლორწო ტუჩებისკენ მისრიალებდა, მავებით ვინძუნდდი. ოდნავ რომ მომიღბა გული, სლოკინი დამეწყო, მეტანიკურად თითების ფალანგები და ფინჩილები დაეითვალაიერე. მერე ხელის გულებს დავხვედი, ვიგრძენი უცნაოდ გაღვიძებულმა უმწიგობამ როგორ გამიხვრიტა ხელის გულები, ნარჯვენა საჩვენებელი თითი მარცხნა ხელის გულიაკენ ნავილე, რომ ნახვრეტი მომეხსნა. ნახვრეტის ნაცვლად ტალახი შემრჩა, ალბათ კერპის დასაშარხად მინას რომ გთბრიდი, იმისა. ასეთ აგონიაში ვიყავი, ჩრდილის მოახლოება რომ შეენიშნე. პიპათია!

მოულოდნელობამ დამაბნია. ხელი ჩამკიდა და ლეღვის ბაღებისკენ გამძღვა. შეუპოვარი იყო ეს ქალი, ვინმე უტიფრობაში ჩამოართმევდა, მაგრამ გარწმუნებ - შეუპოვარი! ლეღვის ფართო უხეში ფოთლები ოქროსფრად ბრწყინავდნენ. ხელეგადაჯვარედინებული პიპათია ისეთი თვლებით მიჰურებადა, თითქოს ვაღო მქონდა, თითქოს ამ ადგილზე მსხვედრა ვალის გასასტუმრებლად დამითქვა. ისეთ გრძნობას აღმიძრავდა, თითქოს ოდესღაც შეგცდი, ვულვლატე. იმის ნაცვლად რომ მეკრთვულა და დამეცვა, უსინდისოდ დაეადანაშაულე, ხელი ეყარი, მოვისროლე. თვალებით დამძახოდა, რომ მმიშარა ვიყავი!

როცა თითს სხვისკენ იშვერ, ტალახში უთუოდ ჩაიბირები. იქნები დევნილი და უთვისტომო. შეეცდი ალბათ, მაგრამ სად? როდის? რატომ? - ვერ ვიხსენებდი. ვიდექი და ველოდი, რას მოითხოვდა ჩემგან. ჭასთან ჭიკა დამიბრუნა, არ ვატყნილა თურმე, ნყლითაც კი ვაუყვია. დავლიე, რომ თავი დამემშვიდებინა და იქვე შესამჩნევ ადგილზე დავდგი. ძველი გამოთქმა გამაბასენდა, წყაროდან ჭიკა არ გაფეცესო...

პიპათიამ მეკრდი ნელ-ნელა მოიშიშვლა და ერთი ნაბიჯით მომიახლოვდა. თეთრი მეკრდი ჰქონდა, მზით გახატებული, თბილი... ახლოს მივიდი, თავი ძუძუებისკენ დაგხარე, ჯერ გულზე ვაკოცე, მერე ნეკნებს შორის ნივთქლიტე ცხვირი და ტუჩები. ვნებისგან თავი უკან გადახარა, მეკრდი გამოწია, კეფაზე ხელები დამაწყო და უფრო ძლიერად მიმიზიდა. რომ ველოცნიდი, ვნებისგან ისე ამოიკენესა, თითქოს გულში შენახული საყვედურიც ამოაყოლა. თავიდან მომიშორა და სულ გამიშვლა. ჩემს წინ შეიცნო საკუთარი თავი. ცისფერი კაბა მინიდან აიღო და წავიდა, ბაღის სიღრმეში დაიკარგა. ამაოდ ვეძებე.

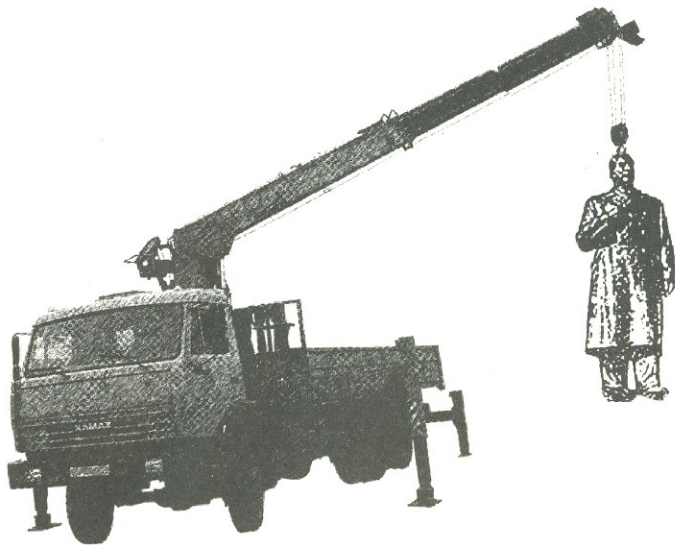
The End

მამა, მომენტარებიან ჩემი მეგობრები ერთგულნი თუ სამტროდ გადაკიდებულნი. უჩემოდაც გაიტანენ ცხოვრებას. შენ კი რადგან თავის გამხელა არ ინებე, მე ვსვამ ნერტილს და მივდივარ ქალაქიდან. ალბათ აქაურთაგან ბევრი ნუხილით გამიხსენებს. „რატომ დამივიწყე, რატომ დამივიწყე?“ - შემომღალადვენ თავიანთ ფიქრებში ჩაძირულნი. მე სამუდამოდ ვტოვებ ამ ქალაქს და ვტოვებ ჩემს გულს ამ ქალაქში.

ლევან სეფისკვერაძე

ბებერი ქურდები

«ცოტა ნელა შე კეთილშობილი შენა! ლამის ფეხებზე დამეცა!» - კბილებში გამოსცრა გრიშამ და ამნის მძღოლს, ვერხველ გოგიას მუშტი მოუღერა. «ომს გადავურჩი და აქ ვინდა წამეკლა ბედოვლათო შენა?!» - არ ცხრებოდა გრიშა და თან ოფლს კუბოკრული ცხვირსახოციით ისეთი ძალით იწმენდდა, მთელი სახე დაიწითლა.

ამწე ძველი იყო და ღრჭილ-ღმუილით მუშაობდა, მაგრამ ახლა მთავარი ის იყო, რომ არავის დაენახათ. დაინახავდნენ და, როგორც ტარაა, იგივე ტარიელ ტლაშაძე ამბობდა - «ციმბირს უკან დაატოვიწებდნენ», თუმცა ტარასამაც, გრიშამაც, სულიკომაც და მათ მიერ დაქირავებული ამნისა და სატვირთო «კამაზის» მძღოლებმაც კარგად იცოდნენ, რომ ციმბირი შორს იყო და «ციმბირებაც» მხოლოდ საშინო, მაგრამ მიმქრალ ამბად მოსჩანდა.

ამნის ტროსები საშინლად ძაბავებოდა და განწყობას ცოტადა აკლდა. ძრავა ღმუიდა და ყველანი მანქანის გამონაბოლქვის სიმყრალეში იყვნენ გახვეულები. მაგრამ, მძღოლი კარგი, გამოცდილი და ჯინიანი ბიჭი იყო და როდისა-როდის, სახანგი მაინც

ასწია. ასწია და «კამაზზეც» რის ვაი-ვაგლანით დადო. ახლა ტროსების შეხსნა იყო ერთი ვარამი. ტარიელი 70 წელს კარგა ხანია გადასცილებოდა, სულიკო 72 წლია იყო, მაგრამ ტროსების შესახსნელად ორივე სატვირთო მანქანის ძარაზე ჯედილი ბიჭებივით მარჯვედ ამობდნენ. ჯერ ქანჩბი დაუშვეს, მერე ტროსების განასკვული ბოლოების ძალაყინის ტარით გამოხსნას შეუდგნენ. ამ დროს გრიშა მოყურადედ იდგა და როგორც მხედველობადაკლებულ კაცს შებფერის, გარემოს გამოწყული სათვალთ შეფერავდა.

ყველაზე მეტად «კამაზის» მძღოლი, პაჭრიაანთ კობა იყო შეშინებული. ამ საქმეს ხელს ცოცხალი თავით არ მოჰკიდებდა, ტარასა ძაპას მისთვის მთელი 1000 ლარი რომ არ შეეძლია. კობამაც იფიქრა: «ათასი ლარი შეიძლება მთელ თვეში ვერ გავაყვით და ერთხელ აყვევები ამ ბებრების ხუნტრუცობასო», მაგრამ მერე უკვე ნაწილობა რომ დათანხმდა. როგორი საქმეა კაცო, დაგიჭრენ და «გაციმბირება» არ ავცდებო...

ტარასა და სულიკო ტროსების გამოხსნის დროს

ძალიან დადილობა და ბებრული, ნაოჭრავალი ხელელები დაუსიხალინდათ, მაგრამ შუა გზაში საქმის მიტოვება არ გამოდგოდა და შუბლმეკრულად ტუჩების კენკრით აგრძელებდნენ კეანძების კამოხტას. „ნაოჭოკა“ მაინც წაშლავდა იჩემის მოჭრულს, როგორ დამავისყდა სიქერემი“ -- მალემალი იმეორებდა სულით, მაგრამ ისიც კარგად იცოდა, გიჟებიდან საქმე რომ კეთილდობლეს, გორი მოსკოვზე დიდებულნი იქნებოდა.

უცბა გრიშამ დაიყვირა - ვიღაცები მოდიან, გაიქცევიო. ახლა გაქცევა არ გინდა? ჯერ მანქანის ძარაზე აბოხლება როგორია და მერე იქიდან ჩამოხტომა... პირველი „კამაზის“ მძღოლი გადმოხტა კაბინიდან და ბუჩქებში შეყარდა. ბებრებიც აპირებდნენ ძარიდან ჩამოხტას, მაგრამ გრიშამ დაუძახა - მომეყურა ბიჭო, მომიყურაო და ახლა გრიშას აუტყეს ერთი ამბავი: ჩვენი გაგვტორებები და შენ რაღას გვიმატებ, კეთილმალს შენაო. მოტრიალდა შერცხვნილი პაჭრიახანთ კობაც და შერხლანა ისევ კაბინაში. თან ბუზბუზ-ბუზბუზით ბუჩქებიდან გამოყოლილ ეკლებს იბრბოდა ხელეები.

ბოლოს სულიყო და ტარახასაც დაადგათ სამეგელი. ტრისები შეხანეს, დაღლილები იქვე ძარაზე გაიშლაროვნენ და „რაღას უდგებარ, დაძარბო ბიჭოო“ - დაუძახეს პაჭრიახანთ ბიჭს. ყველაზე სარულეობით გახარებულმა კობამაც „კამაზი“ საჩქაროდ დაქოცა და ნელ-ნალა, უკანაველით გავიდა ჭიშკრისკენ. გრიშა ამნის კაბინაში ჩაჯდა და ამხენე უკან გამოიყვანა პაჭრიახანთ ბიჭს. ყველაზე სამშით ჭიშკრის იქით, განათებულ ქუჩაში გასვლა იყო, რადგან ყველა ადგილად იცნობდა მანქანის იარაღს რაც ედოთ და ისეთი ამბავი გაქვითოდა რომ... მაგრამ სულყოს საყვარელი პაჭრიახანთ არ იყო: „თუ ყაყაბი ხარ, გენცვა, იქიდან რომ გამოხვიდე, ისევ ყაყაბი უნდა გატოლო. აბა რა როგორა?“. გავიდნენ ქუჩაში. გავიდნენ და რომ მიატარა კობამ გახს, ქალაქის ბოლომდე არ აუღია ფეხი.

ამნის მძღოლს - ვერხველ გოგიას, აბა, რა ენალვლევდა. გაჩერებდნენ და უცბა არ მიხედვარყვინენ ცოტა ხნის წინ სად იმუშავა... მიდიოდა თავისთვის და თან გრიშას ესხვებოდა: მომეცე ჩემი ფული, მე ნაწავი და ტაქსით დანარჩენლებთან ჩემი ხარჯით გავივლი. მაგრამ გრიშა განა გეჩი კი არ იყო, ეს რომ ექნა. ენდობა კი ტაქსისტებს დღეს კაცი? თან ჩვენს დროში, როცა განათლებად და გამაზნალობად ქვეყანა - აი ფიქრები და ახარები გრიშასი, რომელიც გეჩი ნამდვილად არ იყო. თან ტვირთიც ხომ ჩამოსაცდელი იყო?! აბა, უამნოდ რას გახდებოდნენ?

სანამ გრიშა და ვერხველი გოგია „კამაზით“ წინ გაქცეულეს დაენევიან, მანამდე გეტყვით, რომ სიტყვა „გეჩის“ მნიშვნელობა ქართლშიც კი ბევრმა არ იცის. ყველაზე სანოდ ვერაით, რაკი ქართლში არ შენახივები დაუშორილბეულ ქროხებს ყველაზე ხშირად „პო-გეჩის“ - ეძახიან, უნდა ვივარაუდოთ, რომ „გეჩი“ უტყინო, გამოუსვლელი ადამიანის შესახებში სიტყვაა.

ამასობაში კობას დიდთაღლებიანმა შიშმა თა-

ეხის საქმე გააკეთა და დატყვინილი „კამაზით“ ისე სწრაფად მივარდა გრიშას სახლამდე, ანუ დანიშნულების ადგილამდე, რომ სისწრაფის მის მიერ ნაჩვენებ სპორტულ შედეგებს დაკარგის სატყირთ ავტომობილების ბრძოლების არაერთი მომანილე მოახერხა ხელს. ჭიშკარი გრიშა ცოლმა ვალო, რომელიც გულისფანცვლითა და შიმ-კანკალით ელოდა, როგორც თვითონ ამაზნადა ხოლმე, „ხატგამმყრალი სამეულის“ დაბრუნებას. ქმარი რომ ვერ დაინახა, როგორც ქმარობა იმერულ ქალს მზვერვის, თავშემალი მოიხადა და გლოვის ხიშტი დატყვინდა უნდა მოაგლოდა, მაგრამ სულიყო და ტარახამ დაამშვიდეს: აი, ახლა, სულ მალე მოვა შემოვნი და თუ უკან ვიხმე ჩათლახი აედგნათ, თმის გლეჯვას მერეც მოახერხებ.

ზუსტად ათ წუთში ამხენე მოგრიხინდა. „აბა ახლა არ გეინდა ტრახის დაფუცება. გადმოვლით ესა და დაედგათ როგორც წეი და რიცა. შენ კიდევ, რომ გითხარი, ხო მოამზადე ყველაფერი!“ სუფრა ხოა გაშლილი ვაშლების ძირში? - ამნის ფიხრებიდანვე დაიძახა გრიშამ. „სულფრა გაშლილი და დენიც გამოყავანინე ზურას ბიჭსა. ლოლდ არ მიოქვი, რატომ მიწოდდა. მარა, ეგ ისეთი მაღვალაკია, იქცა მგონი რაღაცა“ - სულ ოხვრა-ქვეითი ლაპარაკობდა გრიშას ცოლი, რომელსაც ჯერ კიდევ არ დაუფერებია ის დაუფერებელი სოფრაც მისმა ქმარმა და ჩაიფიქრა და აკი განახორციელა კიდევ!

„კამაზიდან“ გადმოვლდა, დადებზე ბევრად უფრო ადამიანი გამოდგა. თან უკვე იცოდნენ, რა დროგორ უნდა ექნათ. ისევ ბელახლა მოაბეს თოქები. გოგიამ დაქოცა ამხენე, რაც გადმოხსოვდა იყო, სულ ციმბირ ასწია და ენის ცენტრში ისე კოხტად დადგა, გვერნობდა ყოველთვის სულ იქ დგა და ფეხიც კი არ მოუცვლიათ. მერე ყველაზე ერთად დაფუცდნენ, გარემოში მინა და დიდი მორები ნემოვლავეს - გრთავდა ქარმა არ დაბრუნდა და არ ნიქვეს. როცა ამ ყველაფერს მორწმუნე, გრიშა გოგიასაც და პაჭრიახანთ კობასაც ფულის ამბავში გაუსწორდა.

ბიჭები სუფრაზე კი შეიპატივეს და მძღოლებსაც მოვდათ, მაგრამ მაგრამ საქმელად რას დარჩებოდნენ... ორივეს ერთი სული ქმნდათ, როდის და აღნეგდნენ თავს ამ გადარულ მოხუცებს. აბა, პაპებო, კათი თოქი და „გე“ სულ მშვიდობაში მოგასმართო - დაიბახეს, შეხატნენ თავთავიანთ მანქანებს და სულ ჩქარ-ჩქარა გაცივდნენ გრიშაზე უფროდ. „აბა ესა ბიჭო თოქი? ამათი ახალბედობა რომ მოგსტყან მე“ - ჩაილაპარაკა სულიკომ, მძღოლები როცა გზოდან გავიდნენ. მერე ჭიშკარი მისხრა და სხვებთან ერთად ნაეიდა ბელ-პირის დაბახებად.

წინ დიდი ღამე, დიდი სუფრა და დიდი ქელი ელოდათ. ღრბალო ამბავი ხომ არ იყო... მათ იმ დღეს „კაპიტალისტების ნაშენების“ მიერ გორის ცენტრში და ცოტა ხნის წინ აღიერეს, „კაპიტალისტების დიდი ბელადის“, „ხალხთა უდიდესი მეგობრისა და მარად უყვარდა“ - იოსებ ბესარიონის ძე სტალინის ძეგლი მოიპარეს და ახალი სივრცულ უსაბუთეს ახლა დაე, მოხდეს, რაც მოსახდენია!

რობერტ ფროსტი

ლექსები

ინგლისურიდან თარგმნა ქარდა ქარდუხმა

შარშანდელი თოვლის ნალექი

ეზოში რომ ჩანს შარშანდელი თოვლის ნალექი
ეს, ალბათ უნდა თვითონაც მივხედუ -
არის სარკმელზე მიჭმუჭნილი ქაღალდი, ნეიმა
ბრაზით რომ მიჰმეცეს.

იმგვარადაა გადღაბნილი ტალანისაგან,
თითქოსდა ნალექს წაბაკითი აკრავს გაზეთი
სათაურებით, შენ რომ არ გახსოვს
უკვე არცერთი.

სტუმრობის ჟამი

თუ მეგობარი მოდგა ალაგის
და შეუწელა ცხენის ნაბიჯებს,
შეწუხებული კი არ ვანახებ
ჯერ გაუმარგლავ მინის სანახებს.

და არ გავძახებ „რაო? რა ხდება?“

თითქოს სტუმრობა გამძნელებია.
გავუთხრი ფხვიერ მინის სამარხებს
თორს, ალუბილს და ადუნახეყრიანს,
გავყვები ყორეს, სადაც მელიან

და ჩემს მეგობარს ტყბილად გავხედავ .

ტყეში შეჩერება თოვლიან სადამოს

მე მგონი ვიცი ამ ტყის პატრონი.
სოფელში უდგას საბლი თუმცაღა;
ის ვერ მიხვდება აქ რომ გაჩერდეს
დათოვლილ ტყეში ღამის გუშაგად.

უცნაურად კი ჩამოთვლის ცბენი
აქ ყოფნას - ვერსად ხედავს ქოხმაბებს,
ამ შუატყვეში გაყინულ ტბასთან
ნლის ამ ყველაზე უშავეს ღამეს.

ის ზანზალაებს ათურღილებს
რომ მკითხოს შაინც, რომ აღარ ეცდები?!
გაისპია მხოლოდ სუსტი შრიალი
ქარის და ფიფქის ფიფქზე დაცემის.

ტყე საყვარელი, ღრმა და მრუშეა,
მაგრამ სიტყვა ვოქვი, პირობა დაედე,
და უტევანებს განევლით ძილამდე,
და უტევანებს განევლით ძილამდე.

არ არჩეული გზა

გზა ყვითელ ტყესთან გაიყო ორად,
ჰოდა ორივეს ვერ გავყვებოდი.
დიდხანს ვიდექი ვით მგზავრი, ჰოდა,
პირველს გახვდეთ - იკარგებოდა
თვალსანიერში, როგორც ველოდი :

მაგრამ მეორე ვარჩიე თვალით,
როგორც ბაზარში, - შეუმჩნეველი
რადგან ბალახი იყო უვალი
ფეხისშედგამად ფეხშეუვალი,
მერე - სხვასავით განუჩრევლი.

მაგრამ იმ დღილიც ვერ გავარჩედი
დაცვენილ ფოთლებს არ აწნდა მრუდე.
ო, ერთს მეორე დღისთვის ვარჩევდი!
მაგრამ რომ ვიცო ჩემი გამჩენის
ვეჭყობ ოდესა კელავ აქ დაეზრუნდე.

ეცი რომ დამხრავს სევდა უთქმელი
რომ გავა ხანი, - გზებზე მარჩიელს;
ორად გაიყო ბილი, კი მე კი -
ნაკლებ გათელილს შევადგი ფეხი
სხვა ვერაფრით რომ ვერ გავარჩიე.

ქვიშის დღენები

ზღვის ტალღა არის სველი და მწვანე
მაგრამ იქ, სადღაც დასალიერში,
სულ სხვა ტალღები იქორებიან
უფრო მშრალი და მრეში იერით.

იქ არის ზღვისგან შეცვრილი მინა,
მეთევზების პატარა დაბა...
და უნდა ტალღას რომ დაჰფლას დიხას
ხალხი რომელიც ვერ დისცა დაბლა.

მან ალბათ იცის კონცხი და ყურე
მაგრამ არ იცის გუნება კაცის
თუ ფიქრობს ფორმის მცირედი შეცვლით
ჭკუა-გონებას კაცს გამოაცლის.

ნათ გემში დათმეს და შეუძლიათ
ქოხიც გაწირონ წასაძირად;
რა მოხდა მერე, ნაპირზე დარჩა-
სხელგაცლილი, ფუყე ნიჭარა.

ნაკადულისკენ

ჩვენი ჭა დაშრა ეზოში, შოდა
სათლით და კოკით ხელში ეზოდან
გზას გაფუყევით, მინდვრებით ტყისკენ
იქ სადაც წყარო გვეგულებოდა;

წაუსვლელობის ფიქრი არ გვექნდა
(ცირდა) იყო დრო შემოდგომის.
ტყეც და მინდორიც ჩვენ გვეკუთვნოდა
და წყაროც იყო ჩვენივე მოდგმის.

გავრბოდით, მთვარეს ვეგებებოდით,
ჩვენ რომ აგვიბა სირბილში მხარი,
ფოთლებგაცლილი ხეების ტყეში,
სადაც არ სტევენდა ჩიტო და ქარი.

მაგრამ როდესაც ავსულებოვით
შეგჩერდით, მთვარე ჩეს მიეფარა,
დამალობანა დაფუწყეთ მთვარეს
ავაჟრიალეთ მთელი ქვეყანა.

ყველამ ერთმანეთს ჩაგჭიდეთ ხელი
შიშს მოვაშორეთ თითქოს გულისთქმა.
გვესმოდა, - გვსურდა, - რაც ჩაგვცემოდა
რომ ყოფილიყო ნაკადულის ხმა.

როგორც ნიშანი ზღაპრულ ქვეყნიდან;
სუსტი ნკრიალი იქ მომდინარე
წყაროს, - ჩქეფების ხტუნვა ქვეებიდან;
მარგალიტის და ვერცხლის ჩირიალი.

დაგმანეთ სარკმლები

მიდით სარკმლები დაგმანეთ და ხმები დააბშეთ,
თუ სურდეთ ხეებს, მოგუდული ქონდეთ ნიათი;
არც ერთი ჩიტი იგალობება ხეზე და თუკი,
აღარ მივათვლი.

ეს დიდხანს გასტანს, ლელქამების გამოშრობამდე,
ვიდრე ცისკარზე, დაუფრთხებათ ძილი ბელურებს:
ახლა დაგმანეთ ფანჯრები და უმზირეთ მხოლოდ -
ქარნაღებულებს.

საამო საათი

ზამთრის მიმწუხრში ვხეტიალობდი
არავინ მყოფდა სიტყვის გამგონი.
მხოლოდ სახლები გზის პირას მწკრივდა,
თოვლში ფანჯრების მოჩანდა ბრწყინვა.

წარმოვიდგენდი ხალხს ამ სახლებში:
და ვიოლინოს ხმები მესმოდა
და ფარდის მიღმა გაელევებულმა
მომჭრა თვალები ნორჩმა სხეულმა.

ასეთი ხალხის თანხლებით გახლდით
ვიდრე ჩათავდა სულ ბოლო სახლი.
მოვბრუნდი - თითქოს ამას ელოდა,
ენახე რომ ყველა სახლში ბნელოდა.

სოფლის ქუჩაში თოვლზე ფეხის ხმა
იყო სიჩუმის თითქოს შერისხვა;
გაიფახუნე თითქოსდა კარი
საღამოს ათზე, ახალწლის ღამით.

დემიურგის სიცილი

ის ტყეს, მართლაცდა, ჩვეულებრივს, არ გავდა სულაც,
ცოტაც და კუდით დავიჭერდი მრისხანე დემონს,
ზუსტად ვიცოდი, არ მოგაგედა ეს ლეთიურ სურათს.
დღის შუქი უკვე ექცეოდა ნათელს თავზემით
და ყველაფერი რაც კი მსურდა ცხადად ჩამესმა
ნღები გადიან მაგრამ აღარ მშორდება ეს ხმა.

მე ხმას მივადევდი ხმა კი თითქოს უკან მომდევად
ნამძინარევი მაგრამ მაინც ამგდები მააბრად
ვისაც არაფრად ანაღვლებდა უსაფრთხოება.
თითქოს დემონი ხარხარიდან ამოიზარდა,
ჩამოინმინდა ის რისგანაც თვალს ვერ ახელდა
და უცებ ჩავსვდები უნმიდურს რაც აბარხარებდა.

ველარ ვივინყებ მის იტენდურ ხარხარს და სიცილს.
ჩვილი ბავშვივით დამიჭირა გადამალულმა...
ნაბიჯს ეუკელი, ვითვალთმაქცე, ვითომ ფოთლებში,
რალაც ენახე და ამაღ დავთმე თითქოს მარულა
(ის კი არ შედგა წამითაც რომ შეეცლო თვალი)
მერე კი უცებ გამოვფხიზლდი მერცნის ნიბ მდგარი.

ხეივანში

გაუთავებლად ფოთლები და ისევ ფოთლები,
ცვივანი დაბლა და უფორმო მოსავთ აჩრდილი;
გახუნებული ყავისფერის ნაჭრით მოსაყენ
ამ მინას ტყავის, ერთფეროვან, ხელთათმანივით.

ვიდრე ფოთლები ხელმეორედ შეიყრებიან
რათა ხეები კვლავ ახალი ჩრდილით შემოსონ,
უნდა დაეცნენ, სანამ ისევ ფოთლებად მოვლენ,
უნდა დაეცნენ, გარდაიქმნან ყავისფერ ლოორნოდ.

ისინი უნდა გაითვლონ ფოთლებისაგან,
აცეკვებული ყვავილების ფერითქვეშ გართხმულნი.
თითქოსდა ხდება ყოველივე სხვა სამყაროში,
მაგრამ ხომ ვიცი, ჩვენი იგივე სვე გვაქვს აღოქმული.

კედლის შეკეთება

არის ადგილი, ღობე-ყორეს რომ ველარ იტანს,
ქვის სიმძიმისქვეშ, გაყინული მიწა იშლება
ყორის თავზე კი ელვარებენ ლოდები შზისგან,
და ჩანს ნაპრალი რომ დაიტეცს ორ კაცს გვერდიგვერდ.
მონადირეთა ხელი კიდევ ყველგან ატყვია:
ფეხდაფეხ დაესდევ მუდამ ღობის შესაკეთებლად,
ქვაზე ქვას აღარ დატოვებენ თუ მისწვდებიან
ოღონდ კურდღლები გამოდენონ ბუნაგებიდან,
სწრაფმა მწვერებმა. ექვს კედელში ვგულისხმობ ნარდვევს,
ვერავინ ამჩნევს ანდა ისმენს მათ ნაშოქმედარს,
გაზაფხულზე კი ისევ ჩვენი საზრუნავია.
ხმა მივანჯღინე ზემს მეზობელს დამლილ ყორზე;
დავთქვით ერთი დღე ჩვენი ღობის შესაკეთებლად

და ჩვენ-ჩვენ მხარეს დავუყვებით საერთო ზღუდეს.
ლობის კედლებში გამორღევილ ადგილს ვეძებდით
და თავის ადგილს ვუძებნიდით ჩამოშლილ ლოდებს.
ზოგი ბურთს გავდა მომრგვალებულს ზოგიც დედასპურს
და ლოცვასვით ვბუტბუტებდით გასამხნეებლად:
ქვაო ჩადექ ქვის ყორესა,
ქვაო ჩადექ ქვის ყორესა;
გაგვოუბემა მათი თრევით ზელის თითები.
თითქოს მოგვადეა სახლობანას თამაშს მცირედით,
ერთი შეხედვით. ეს ამბავი კი მერე იყო:
ბავაწყდით ადგილს სადაც ლოზე არ გვჭირდებოდა:
ჩემს მხარეს ვაშლის ბალი იყო, მისას - ფიჭვნარი.
„ჩემი ვაშლები შენთან ხომ ვერ გადმოფრებიან
ფიჭვის გირჩების შესაჭმელად?“ - მან კი მომიგო:
„ტკბილ მეზობლობის სანინდარი - კარგი ლობია“
თითქოს ამრია გაზაფხულმა, და იმის თავში
შევეცადე რომ ჩამეწურთა ახალი აზრი:
„ტკბილ მეზობლობის სანინდარი ლობე იქ არის
სადაც საქონელს მოუშვებენ საბალახოზე
აქ კი სად ხედავ ძროხების ნახირს?
სანამ გალავანს აღეშართავდი უნდა მცოდნოდა,
რისთვის ან ვისგან დასაცავად ვაგლებდი კედელს
და ვის ვტოვებდი, ასე რომ ვთქვათ, განაწყენებულს.
„არის ადგილი, ლობე-ყორეს რომ ველარ იტანს,
და არღვევს ჯებირს“ - „ავი სული“ - მიწოდდა მეთქვა,
მაგრამ აღარ ვეთქვი, მართლა „ავსულს“ ხომ არ ვიტყვოდი,
თვითონვე ეთქვა. ვუყურებდი - ძლევამოსილად
ორივე ხელში ქვის ლოდები როგორ ეჭირა,
როგორც ქვის ხანის პირველყოფილ ეელურ მეომარს
და მომეჩვენა რომ წყევდიდში დააბოტებდა
და არა მხოლოდ ხეებთან თუ ხეების ჩრდილში;
ის ზურგს არასდროს შეეცვცედა წინაპრის ანდერძს
მტკიცედ მისდევდა ადამ-ნესებს და მტკიცედ მიიხრა -
„ტკბილ მეზობლობის სანინდარი - კარგი ლობია“.

შემო

მივუბნოვდი ტყისპირს;
მომესმა შაშვის სტვენა.
მიმწუხრი იყო გარეთ,
ტყეში - მოგეცა ღხენა!

უკვე ღამეა, უჯოზს
სადმი მოყურდეს ზუმად,
მაგრამ რატომღაც ურჩობს
ისევე გალობა უნდა.

შვის ნაბოლარა სხივმა
ზღვის გაანათა სკნელი
შაშვს კი სწადია გზნებით
სტვენა უკანასკნელი.

სვეტზე დაყრდნობილ მრუმეს
შაშვის სიმღერა გასდევს,
თითქოს შავეთი უხმოზს
და ვერ იოკებს ნალველს.

მე კი არავინ მიხმოზს,
ვარ ვარსკვლავების ზელში,
მაგრამ რომც მიხმოზ ვინმემ -
მაინც არ შევალ ტყეში!

მთლიან კრებულში

პუერტო-რიკოს უდიდესი პოეტი ხულია დე ბურგოსი - „საბედისწერო ქალი“

ინგლისურიდან თარგმნა თამარ ლომიძე

პოეტის პორტრეტი

როდესაც ზღვა მრისხანედ აქაფდება,
 მას მე - საბედისწერო ქალს - მიმამსგავსებენ.

იტყვიან, რომ ცოდვილი ვიყავი, რადგან პოეზიის სამყაროში ვცხოვრობდი.
 თუთიუნ კი რას სჩადიან მათ მიერვე წაბილულ დედამინაზე?

ხულია დე ბურგოსის ლექსიდან „შემდგომ“

1928 წელს, როდესაც ხულია დე ბურგოსი თოთხნეტი წლისა იყო, ქარიზმალმა „სან-ფელიპემ“ მინასთან გაასწორა პუერტო-რიკო. ამ შეხუთე კატეგორიის ქარიზმალმა ყველა შენობა დაანგრია და, მათ შორის, ხის პატარა სახლი კაროლინაში, მთების ძირას, სადაც დე ბურგოსი დაიბადა. პუერტო-რიკოში სამასი ადამიანი ემსხვერპლა „სან-ფელიპეს“, რომელიც ბოლო ოთხმოცდაათი წლის განმავლობაში ყველაზე უფრო მძვინვარე ქარიზმალმა გახლდათ. ხულია დე ბურგოსი არ ჩაუტვნიდა თავი-

სი შთაბეჭდილებები „სან-ფელიპესთან“ დაკავშირებით.

ხულია დე ბურგოსი, როგორც პუერტო-რიკოს ყველაზე სახელგანთქმული პოეტი და თავისი პოეტური ლიტერატურული მოღვაწე, თავისი ქვეყნის ისეთივე კულტურული სიმბოლოა, როგორც მხატვარი ფრიდა კალო - მექსიკისა. დე ბურგოსის ყოველი ლექსი გამსჭვალულია მგზნებარე განცდებით, ფემინისტური იდეებით და სამშობლოსადმი უსაზღვრო სიყვარულით. ამასთან, პოეტი ქალის რომანტიკულ-

მა ცხოვრებაში და ნაადრევმა სიკვდილმა ღამის იყო, დაჩრდილი მისი შემოქმედება და დე ბურგოსი Patria-ს უბედურებათა ალექსანდრე ფიგურად გადა-აქცია. ამასთან, პუერტო-რიკოს საზღვრებს გარეთ დე ბურგოსის პოეზიას ნაკლებად იცნობენ, მიუხე-დავად იმისა, რომ მისი ლექსები ეძღვნება ისეთ უნივერსალურ თემებს, როგორებიცაა სიყვარული, ომი და პოეტური თვითრეფლექსია.

ხულია დე ბურგოსის ცხოვრება მოიცავდა იმ პერიოდს, როდესაც პუერტო-რიკო ამერიკის შე-ერთებულ შტატებს დაექვემდებარა. პოეტის ცხოვ-რება მიედინებოდა ფაშისმისა და დემოკრატიის გლობალური კონფლიქტის პირობებში. დე ბურგო-სი შემოქმედებაში ასახული პრობლემები ამდამა-დღეს აქტუალურია პუერტო-რიკოელებისათვის, რომ-ლებიც კვლავინდებურად იბრძვიან თვითგადარჩე-ნისა და თვითგამორკვევისთვის. იანვარში მამაჩემ-თან ერთად გავგზავნე ზაგერ პუერტო-რიკოში, თან ნა-თივდ ხულია ბურგოსის წერილები და მოვიანხალე ადგილები, სადაც პოეტი ქალი ცხოვრობდა. ცვდი-ლობი, გამეგონა მისი ხმა:

*მე ვარ ბავშვი, რომელიც გაიზარდა
სანაგვეზე ვადაყრილ სიწმინდეთა შორის;
გესმით? ჩამოქცეული მთებიდან მთისშის
დასისხლიანებული ბავშვის ყვირილი.
ლექსიდან „სოფელი 2“*

ხულია დე ბურგოსის მშობლიური ქალაქის, კა-როლინას ცენტრალური მოედანი უკაცრიელია. 250 000-ზე მეტმა ადამიანმა დატოვა კუნძული მას შემდეგ, რაც გასული წლის შემოდგომაზე პუერ-ტო-რიკოს თავს დაატყდა ქარიშხალი „მარია“. ად-გილობრივი მცხოვრებნი იძულებულნი გახდნენ, თავი შეეფარებინათ FEMA-ს (საგანგებო სიტუაცი-ათა ფედერალური სააგენტოს) ფონდის მიერ და-ფინანსებული სასტუმროებისთვის და ემუშავათ სამშობლოდან შორს, სამხრეთ დაკოტას ქარხნებ-ში. ასეთივე რამ მოხდა დე ბურგოსის სიცოცხლე-ში, როდესაც დებრეხიამ გამოეცხადა პუერტო-რი-კოელთა მასობრივი მიგრაცია აშშ-ში.

„ხულია დე ბურგოსი ჩვენი ლიტერატურის ერთ-ერთი მთავარი ფიგურაა“ - მითხრა ქალაქის არქი-ვის (რომლის გესტიბილს ამშვენებს დე ბურგოსის ორი უზარმაზარი პორტრეტი) დირექტორმა, ირმა სანტიავო ტორესმა. გადაფურცლულ ლამინირებუ-ლი ასლები წერილებისა, რომლებსაც ხულია სწერ-და თავის დას, კომუნისტ ადვოკატს, კონსულო ბურგოსს. არქივის საქალაქოებში ვიხილე დოკუ-მენტები დე ბურგოსისადმი საპატიო ნიშნების მი-ნიჭების, მისადმი მიძღვნილი კონფერენციებისა და მისი სახელობის ცენტრების დარსწერის შესახებ. 17 თებერვლს (პოეტის დაბადების დღეს) - კარო-ლინაში საზეიმოდ აღნიშნავენ ხოლმე. მის პორ-ტრეტს (იასმინ ნარანდის ნახატს) ნახავთ საფოს-ტო მარკაზე. პუერტო-რიკოსა და შეერთებულ შტა-ტებში დე ბურგოსის სახელი შექცია ორ პარკს, ევსა ძეგლს, შვიდ შენობას, ხუთ სკოლას, ოჯახური ძალ-მომრების მსხვერპლ ქალთა თავმჯდომარის და ხე-ლოვნების ცენტრს აღმოსავლეთ ჰარლემში - იმ

კედლის პირდაპირ, რომელზე მისი მოზაიკური პორ-ტრეტიცა გამოისახული. ვარდაცვალებამდე ცოტა ხნით ადრე დე ბურგოსმა მისწერა თავის დას: „ამ ქვეყნის მთავრობა მდევნის იმის გამო, რომ ვიბ-რძეი კაცობრიობის, და, მათ შორის, ჩემი ხალხის კეთილდღეობისათვის. თანამემამულეები კი პატვის მცემენ და მებძარებიან, მატერიალურად და სული-ურად“.

1914 წელს, როდესაც ხულია დაიბადა, კარო-ლინას ირგვლივ შაქრის ლერწმის პლანტაციები იყო გაშენებული. პუერტო-რიკოს პირველმა (აშშ-ს მი-ერ დანიშნულმა) გუბერნატორმა თავისი კარიერუ-ლი წინასწარ დაიწყო იმით, რომ მთავარ მიზნად და-ისახა ამერიკული შაქარგადაამუშავებელი კომპა-ნიის განვითარება, რომელიც დარგის ყველაზე მსხვილ კომპანიად იქცა მსოფლიოში. მან კომპანი-ას უამრავი საგადასახადო შეღავათი დაუწესა და გაზარდა კომპანიის საკუთრებაში არსებული მიწე-ბის ფართობი. ამის შემდეგ მინამოქმედების არ-სებული სისტემა პუერტო-რიკოში, რომელიც მა-ნამდე წვრილ მეურნეობებს მოიცავდა, იქცა მონო-კულტურად, რომელიც აშშ დომინირებდა. მაჩე-ტებში შეიარაღებული ლერწმის მჭრელები შვი-რად აწყობდნენ მრავალრიცხოვან ამბოხებებს აშშ-ს წინააღმდეგ.

დე ბურგოსი ძალზე ღარიბ ოჯახში დაიბადა. სხვადასხვაგვარმა დაავადებებმა და შიმშილმა მი-სი ეფესი და-ძმა იმსხვერპლა, მაგრამ ხულია გა-დაზრა, გაიზარდა და ჯერ კიდევ სესამებისას კითხულობდა კორკგორს და სერვანტესს. ლექსე-ბის წერაც დაიწყო. მამამისი, ფრანსისკო ბურგოს ჰანსი, უშუალოდ დღიური მუშაზე, ხოლო დედა, პაუ-ლა გარსია, თავის პაპანას შინს ნაკვეთს ამუშა-ვებდა. პაულა კვარტერონი იყო, რასაც ხულია არ მალავდა, პირქით, ამაყობდა კიდევ ამით. პაულას არც ერთი პორტრეტი არ შემოგვრჩა. ვენესა პერეს როზარტო (ავტორი ნიგნისა „ხულია და ბურგოსის ცხოვრება“), მითხრა, რომ პაულას ერთადერთი ფო-ტოსურათი, როგორც ჩანს, მამინ დაიკარგა, როდეს-საც პუერტო-რიკოს ქარიშხალმა „სან-ფელიპე“ გადაუარა.

სოფლად გატარებულმა ბავშვობამ ხულიას შე-აცვარა ბუნება, რომელიც მისი შემოქმედების ერთ-ერთ ძირითად თემად იქცა. სიცოცხლის ბოლო წლებ-ში, ავადმყოფობის დროს, პოეტი პუერტო-რიკოში დაბრუნებას ნატრობდა: „ზღვის სანაპიროებზე მო-ფენილი ულამაზესი ყვავილები... იფურჩქნებიან და ჩემს დაბრუნებას ელოდებიან. მინდა, მთელი დღე-ების განმავლობაში ზღვის პირას ვინჯე და მზეზე ვირუჯებოდე, ისე, როგორც ბავშვობისას ვიქცეო-დი. მინდა, ასევე, დაებრუნდე, ჩემი მღვინის პი-რას დავეყვადე და სვედიანად ვუცქირო მას, ისე, რო-გორც მაშინ, როდესაც შეყვარებული ვიყავი“.

*ქანცვალეულ ადამიანთა ოცნებებს
ფრთებს უკეცდა მტანჯველი კაშკაი.
მთა სული შეეკუზა,
როდესაც თავიანთი სამშობლო იხილეს.
ლექსიდან „მარტინ პენიას ხიდიდან“*

პერეს როსარიომ მითხრა, რომ 1927 წელს ზუ-
 ლია დე ბურგოსი დასახლდა რიო-პედრასის ერთ
 მდიდარ ოჯახში, თუმცა, მისი ცხოვრების ამ პერი-
 ოდის დეტალები უცნობია. განსხვავებით ელიტარ-
 რული „ლიტერატურული“ ქალბატონებისგან, რომ-
 ლებიც მან მოგვითხრობს გვიწვი, ხულისა განათ-
 ლების მიღების იმედი არ უნდა ჰქონოდა. „მისი სო-
 ციალური წრის წარმომადგენელი ქალები ვერც სა-
 მუალო სკოლის ამთავრებდნენ და ვერც - კოლეჯს“,
 მითხრა პერეს როსარიომ. მიუხედავად ამისა, დე
 ბურგოსმა უმაღლესი განათლება მიიღო. კარმენ
 ლუკას ნიგნის „ხულისა დღეები“ და სხვა მარტივი
 შემქმნელი „გამოქვეყნებულ ერთ-ერთ ფოტო-
 სურათზე ჩანს, როგორ ხტება ხულია ბარიერზე
 სპორტულ დარბაზში. ეს ფოტოსურათი გვაგონებს
 პოეტი ქალის სტრიფონებს: „ქარი აფრიალებს ჩემს
 თმას, მზე მივარდისფრებს სახეს“. უნივერსიტეტის
 დამთავრების შემდეგ მან მოისმინა ორწლიანი სახ-
 ნაელო კურსები პუერტო-რიკოს უნივერსიტეტში,
 რიო-პედრასში.

აქეთ თუ არა თვითგანვითარების ამგვარი სა-
 მუალება თანამედროვე პუერტო-რიკოელ გოგო-
 ნებს? 2017 წელს პუერტო-რიკოს საბიუჯეტო სა-
 ხელმძღვანელო საბჭომ 300 მილიონი დოლარით
 შეკვეცა პუერტო-რიკოს უნივერსიტეტის ბიუჯე-
 ტი; ამ ნაბიჯს მოჰყვა სტუდენტთა ორთიანი გა-
 ფიცვა. პუერტო-რიკოს განათლების დეპარტამენ-
 ტის უფროსი (აშშ-ა მოქალაქე) ვუილი კრემპერი
 ამჟამად აპირებს დახუროს 300 სკოლა, რაც სკო-
 ლების მთელი რაოდენობის მესამედს შეადგენს, და
 ჩარტრული სკოლები დაარსოს. როდესაც ქარიშ-
 ხალმა „მარიამ“ ელექტროგადამცემი სახები დაგ-
 ლიჯდა და კუნძული ელექტროენერგიის გარეშე დარ-
 ლა, სახელმწიფო სკოლები დაიხურა. 5 მარტს მას-
 ნაველებმა წარანხიჭობი, სადაც ოდესღაც დე
 ბურგოსი მასწავლებლად მუშაობდა, დემონსტრა-
 ცია მოაწყვეს - სკოლებში სწავლების განახლებას
 მოითხოვედნენ.

რიო-პედრასში მოსახლეობა ახლა გაცილებით
 უფრო მცირერიცხოვანია, ვიდრე - დე ბურგოსის
 სიცოცხლეში. როდესაც კუნძულს ვესტყობ, პა-
 სეო დე დიეგოზე, რომელიც ერთ დროს ხალხმრე-
 ვალი საეპარქო ქუჩა გახლდათ, ერთი ადამიანიც კი
 არ ქატანებდა. რიო-პედრასის გაპარტაჟება დაიწყო
 1996 წლიდან, როდესაც გაზის აფეთქების შედე-
 გად დაიწერა ექვსსართულიანი შენობა ქალაქის
 ცენტრში, დაიღუპა ოცდაცამეტი, და დაშავდა სა-
 მოცდაცხრა ადამიანი. რიო-პედრასის შენობათა
 კედლებზე ნახეთ გრაფიტის ნიმუშებს, სადაც წარ-
 მოდგენილია ამბოხების ვიზუალური ლექსიკა: პუ-
 ერტო-რიკოელი ამორიგენები, დამოუკიდებლობის
 თავის ბრძოლის აქტივისტის, ოსკარ ლომეს რივე-
 რის (რომელიც დიდი ხანია, პატიმრობაში იმყოფე-
 ბა) პორტრეტი, ავტომატები და, აგრეთვე, ლორე-
 ბი, რომლებიც დოლარებს ნოქავენ. ქუჩაზე, ამ ნა-
 ხატების მახლობლად, ნვანან წარკომანები, დარბი-
 ან კატები, ხოლო ავეჯიანული ბაღების მიღმა მო-
 ჩანს ულამაზესი სახლები - მათი დორიული სვეტე-
 ბი უფრო მსხვილია, ვიდრე უნდა იყოს, კლასიკური
 ნესების თანახმად, ხოლო ფანჯრებზე აკრული ცხა-

ურები უამრავი ვარსკვლავითაა დამზენებული.
 აშშ-ს ქალაქმწოდებლები, ალბათ, სასაცილოდ აიგ-
 დებდნენ ორნამენტებით გადატვირთულ შენობებს
 და იფიქრებდნენ, რა უცნაურია, რომ ამგვარ ამა-
 ლებში მშობელთა კლასის წარმომადგენლები ცხოვ-
 რობენო.

პასეო დე დიეგოზე ენახეთ ნიგნის მაღაზია,
 რომლის თაროებზე უამრავი პუერტო-რიკოელი
 მწერლის ნიგნები ახვია. ამ კოლონიურ მწერალთა
 სახელებს მხოლოდ მათ სამშობლოში იცნობენ. მათ
 ნიგნებს ვერ ნახათ მექსიკოს ან მადრიდის ნიგნის
 მაღაზიებში, მაგრამ აშშ-ს მაღაზიებში ნამდვილად
 იპოვით. რამდენიმე კვარტლის დამორეზები მდებარე-
 ეობს La Olla Común-ის (ურთიერთდახმარების ცენ-
 ტრის) ერთ-ერთი ფილიალი. ის დაარსდა ქარიშხალ
 „მარიას“ მიერ დაზარალებული ადამიანების დასაბ-
 მარებლად, რომლებიც ადგილობრივი ხელების-
 ლების უუნარობისა და უედერალური მთავრობის
 დაუდევრობის გამო ტრაგიკულ მდგომარეობაში
 აღმოჩნდნენ. „მარიას“ შემდეგ რამდენიმე თვის გან-
 მავლობაში სამოცი ადამიანი ყოველდღიურად მო-
 დოდა ამ ცენტრში, რათა უფასოდ ესაუზმათ. ამის
 მიზეზი გახლდათ არა მარტო ქარიშხალი, არამედ -
 ეკონომიკური კატასტროფაც, რომელიც მას წინ
 უძღოდა.

ურთიერთდახმარების ცენტრებში მომუშავე
 ადამიანებს კონსულზე შექმნილი მდგომარეობა
 გამო სამსახური დაკარგეს და უბინადრობა დარჩნენ.
 - მითხრა La Olla Común-ის თანამშრომელმა, სკოტ
 ბარზესმა. - მაგრამ აშშ-ში გადასახლების ნაცვლად,
 გადაწყვიტეს, სამშობლოში დაჩრქნლიყვნენ და
 ბრძოლა გაგრძელებინათ“. სიტყვა „კოლონიალიზ-
 მი“ ახლა კვლავ ხშირად გაისმის. ურთიერთდახმარ-
 ების ცენტრებში მომუშავე პუერტო-რიკოელები
 განავრცობენ ბრძოლას დამოუკიდებლობისათვის,
 რათა განთავისუფლდნენ იმ დამამცირებელი მდგო-
 მარეობისგან, რომელსაც კოლონიური სტატუსი
 ენდობა.

ჯერ კიდევ 1930 წელს პუერტო-რიკოს უნივერ-
 სიტეტის პატრიოტულად გახსნილი სტუდენტე-
 ბი გაერთიანდნენ პუერტო-რიკოს ეროვნულ პარ-
 ტიამი, ხულია დე ბურგოსი კი ამავე პარტიის ერთ-
 ერთი ორგანიზატორი - „თავისუფლების ქალმეი-
 ლების“ - გენერალურ მდივნად დაინიშნა. პარტიის
 თავმჯდომარე იყო მედრო ალბიზუ კამპოხი - შესა-
 ნიშნავი ადვოკატი, რომელმაც განათლება პარტიარ-
 ლში მიიღო. ალბიზუზე ძლიერი მთაბუცდებუბა მო-
 ახდინა 1916 წელს ირლანდიაში მომხდარმა შეი-
 რალებულმა აჯანყებამ. ალბიზუ პუერტო-რიკოში
 დაბრუნდა იმ მიზნით, რომ გაეთავისუფლებინა კუნ-
 ძული შაქრის მწარმოებელი ამერიკული ტრესტე-
 ბისა და კოლონიური ბატონობისგან. ნაციონალის-
 ტი ალბიზუ შზად იყო თავი გაენიშა სამშობლოს-
 თვის, „მან დაანერგა საპრობიბოლები, გაათავისუფ-
 ლა პატიმრები, დაამსხვრია ბარკოლები“, - ასე ახა-
 სიათავს დე ბურგოსი ალბიზუს თავისი ლექსში. რო-
 დესაც ახალგაზრდა ნაციონალისტტი რაფაელ სუა-
 რეს დიასი დაიღუპა სან-ხუანის კაპიტოლიუმში მე-
 იარაღებული შეტაკების დროს, დე ბურგოსი წერ-
 და: „ეს ზეარაკად მწიწრული სიცოცხლე პირველი

ნაპერწკალია, რომელიც გააჩაღებს რევოლუციის კოცონს". თუმცა პოეტი ათეისტი იყო, მაგრამ პოლიტიკის შესახებ წერისას ქრისტიანული სიმბოლოებით აზროვნებდა.

უნივერსიტეტის დამთავრების შემდეგ ხუთი და ბურგოსი სხვადასხვა ადგილას მუშაობდა. ამ სამსახურების ნუსხა პოეტმა წარადგინა გამოცემათა ფედერალურ ბიუროში, როდესაც მას პრაქტიკულ დასაწყისს და ნაციონალიზმის იდეების პროპაგანდა და დაკითხვა (ხუთი და, კონსულეტი, რომელიც ანტიაშერიკული საქმიანობის კომიტეტმა გამოიძახა დე ბურგოსის საქმის განხილვაზე დასასწრებად, უარი თქვა, ელიარებინა კომიტეტის იურისდიქცია), მაგრამ ამ ნუსხაში მითითებული თარიღები არ შეესაბამება სხვა მონაცემებს. როგორც ჩანს, დე ბურგოსი, უბრალოდ, ფორმალურად დამთავრებული სახელმწიფო ბიუროკრატის მკაცრ მითითებებს.

მალე მამაჩემმა და მე დავტოვეთ რიო-პედრასი და გავემგზავრეთ ქალაქ პონსეში, სადაც, ამ ნუსხის თანახმად, ხუთი და მასწავლებლად მუშაობდა უშუალოდ უნივერსიტეტის დამთავრების შემდეგ. პონსე სიდიდით მეორე ქალაქია პუერტო-რიკოში.

ზღვა ზოგჯერ მიიწევს ბორცვებისკენ,
საფლავებს რომ ჰგვანან.
იქ მქვანე შევა ხელებზე შეღებულებს.
ლეკტიდან „სიყვარული კუნძულზე“

პონსეს მკვიდრნი ამბობენ: „პუერტო-რიკოში არის ერთადერთი ქალაქი - პონსე, დანარჩენი - ავტოსადგომია“. ამ დიდებული ქალაქის შესწავლით თითქმის მარია-ანტუანეტას გემოვნებითაა ატებული. 1933 წელს დე ბურგოსი მუშაობდა აქ, პუერტო-რიკოს რეკონსტრუქციის სამმართველოში. სააგენტო დააარსა პრეზიდენტმა რუზველტმა ახალ-

ლი კურსის" ეპოქის დროს, დებურსიის შედეგად გადატანული მოსახლეობის დასახმარებლად. იმხანად უმუშევრობის დონე 60 პროცენტამდე გაიზარდა. ამიტომ ალბიზუს ხელმძღვანელობით ეწყობოდა გაფიცვები რკინიგზების, ელექტროქსელებისა და ლერწმის პლანტაციების მფლობელი ამერიკული ტრესტების წინააღმდეგ. რუზველტის მთავრობა იმედოვნებდა, რომ მისი მცდელობები მუშებს ეროვნული მოძრაობის წინააღმდეგ განაწყობდა, მაგრამ გაზიანებულმა ბევრი ფიქრობდა, რომ თვით სააგენტოს თანამშრომლები სოციალიზმს ემხრობოდნენ.

ეს სააგენტო, რომელიც უფრო კეისარიანი ეკონომიკის მომხრე იყო, ვიდრე სოციალიზმისა, მნიშვნელოვნად განსხვავდებოდა თანამედროვე PROMESA-სგან (აშშ-ს მიერ დაარსებული ორგანიზაცია, რომელიც ვითომდა ზრუნავს პუერტო-რიკოს უსაფრთხოების, მართვისა და ეკონომიკური სტაბილიზაციის შესახებ). სააგენტოს ძალისხმევით მოხერხდა პუერტო-რიკოს სოფლების მომარაგება ელექტროენერგიით, რომლებშიც ამჟამად წყვდიადი სუფევს; სააგენტო ცდილობდა შეესუსტებინა კოლონორი ინტერესების გავლენა ეკონომიკაზე და შეეზღუდა აშშ-ს კონტროლი შაქრის მრეწველობაზე, მაშინ, როდესაც PROMESA-მ სახელმწიფო აქტივები სასაზღვრავრეთულ კერძო კომპანიებს მიჰყვანდა; სააგენტომ დაახლოება სამოცი ათასი ადამიანი, მაშინ, როდესაც PROMESA გვგზავს სახელმწიფო მოსამსახურეთა უმრავლესობის დათხოვნას; სააგენტო ზრუნავდა სახელმწიფოს ფულადი ფონდების ზრდაზე, ხოლო PROMESA ძარცვავს ქვეყანას.

პონსე ახლა თითქმის უკაცრიელია, რაც გამოწვევა არა მარტო ქარიშხალმა, არამედ - განამადგურებელმა ეკონომიკურმა პოლიტიკამაც. მისი მშენებლობით აღარავინ ტყუება - ისევე, როგორც

კარიბის ვენეციით, სანამ მასში ჩართული ტურზმი დაიწყებოდა. როდესაც ქალაქს ვათვალიერებდი, ორმა მოხუცმა შემაჩერა და მკითხა, აქ მშენებლობის დაწყებას რომ არ აპირებოთ - იფიქრეს, რომ ამერიკელი საქმოსანი ვიყავი. პირველმა მათგანმა - ვიტტანის ომის ევტერანმა - სარკასტულად შენიშნა, ამერიკა უფლებებს მძღვლებს, მისთვის თავი გაენირო, მაგრამ საპრეზიდენტო არჩევნებში მონაწილეობის უფლებას მართმევსო. მეორე მოხუცი ფილიპერტო შეიდა რიოსის მისხვილი იყო.

ოხედა გახლდათ შეიარაღებული ჯგუფის, „ლოს მაჩეტეროს“ მთავარსარდალი, რომელიც 1967 წელს პუერტო-რიკოს დამოუკიდებლობისათვის ბრძოლა და ამ ბრძოლის დროს არ თავიკობდა ბანკების ძარცვას და აშშ-ს ჯარებზე თავდასხმას. 2005 წელს გამოძიების ფედერალური ბიუროს სამხედრო შენაერთმა ალყა შემოარტყა ოხედას სახლს ორმიგრანტს და ვარში ყუმბარები შეაღდო. პუერტო-რიკოს სამოქალაქო უფლებათა დაცვის კომისიამ გამოძიების ჩატარება მოითხოვა. ოხედას ცოლი ამტკიცებდა, რომ სრულა გამოძიების ფედერალური ბიუროს აგენტებმა დაიწყეს. მათ ოხედას სახლი ტყვეებით დაცხრილეს. ალყაშემორტყმულ სახლში მყოფი სამოქალაქო წლის ოხედა დიჭრა და სისხლისგან დივიდალა.

ოხედას მძისშილმა მამაჩემს უამბო, რომ ოცდაათი წლის წინ, ივლისის ერთ დღელს, პოლიციის აგენტმა წაეჭრა ორი ახალგაზრდა ნაციონალისტ, მათს მწვერულზე ასულიყვნენ და ცეცხლი წაეკიდებინათ კავშირგამუშელობის კომპიუტერისთვის. იქ პოლიციელთა რაზმი იყო ჩასაფრებული. მათს მწვერულზე პოლიციელებმა ახალგაზრდები დააჩოქეს და დახვრიტეს. ერთ-ერთი მათგანი თვალსაჩინო პუერტო-რიკოელი მწერლის, პედრო ხუან სოტოს ვაჟი იყო. „ლოს მაჩეტეროს“ წევრები ამ მკვლელობის შემდეგ კიდევ უფრო გამეტებით ებრძოდნენ მტრებს.

სკოლებში ყოველ პუერტო-რიკოელ ბავშვს ასწავლიან ხულია დე ბურგოსის ლექსებს, მაგრამ მათ არაფერს უყვებიან პოეტის ნაციონალისტური განწყობილებების და, საერთოდ, პუერტო-რიკოელ პატრიოტთა შესახებ: „ბავშვებს არ ეუბნებიან, - მითხრა ოხედას მძისშილმა, - რომ საჭიროა ბრძოლა სამშობლოს დამოუკიდებლობისთვის. ახლა, ქარიშხალ „მარიას“ შემდეგ, ეს ბრძოლა არ უნდა შეწყდეს“.

როი გრანდე დე ლიოზა ლურჯი! ყავისფერი!

ჩიხილი

ლურჯი სარკე, ლურჯი ცის ნატეხი,

თეთრი მიწველი სხეული, რომელსაც მუჭი

ფერი ედება

ყოველთვის, როდესაც ღამე შემოდის შენს

საწოლში;

პონსეში გატარებული წლების შემდეგ ხულია დე ბურგოსის მასწავლებლად მუშაობდა პუერტო-რიკოს პატარა ქალაქებში: სალინასში - ოკენის სანაპიროზე, კომერსიასა და ნარანხიტოში - ამავე სახელწოდების მკონე მთის ძირას. აშშ-ს განათლების

სამინისტროს ბრძანებით, პუერტო-რიკოელ ბავშვებს დღეში მხოლოდ სამი საათი უნდა ესწავლათ; მაგრამ ლიონ დროს განმავლობაში კი უნდა ემუშავათ: ბიჭებს - შაქრის ლერწმის პლანტაციებში, გოგონებს - სამეკერავლო ფაბრიკებში. დე ბურგოსმა ამგვარად აღწერა მოსწავლეებთან მოქცევის საკუთარი პრინციპები:

„მოსწავლეებს აღერსიანად უნდა ელაპარაკოდნენ და არავინ დაამცირებოთ, რადგან ყმაწვილები ძალზე თავმოყვარეები არიან. უფრო მნიშვნელოვანია, რომ მასწავლებლებმა ხაზი გაუსვან ბავშვის დადებით თვისებებს და ნახაზისოს ის, ეიდერ მიუთითოს მათი ნაკლებანებები და შეცდომები“.

„მარიას“ შემდეგ გაცივანი ბელოვანები, რომლებიც ესმარეოდნენ მთიან რაიონების მცხოვრებთ: ცირკის მსახიობი ლიზაში რიგერა ყოველ ხუთშაბათს ზავნიდა სურსათის კომერციში; მოსახლეობას მატერიალურ დახმარებას უწევდნენ, ასევე, სემი როსადო-სეიხო, რომელიც 2002 წლიდან ნარანხიტოს მთის მახლობლად ცხოვრობს, და მისი კოლეგა რებეკა, პანკ-მუსიკოსი და სტუდენტთა საპირვეტსტო მითინგების ყოფილი მონაწილე.

ნარანხიტოს მთის კალთებზე მრავლადაა შეფენილი პატარა სახლები. აქაურ მცხოვრებთ ქარიშხალ „კარმელის“ არ მიეზოდებოდა წყალი და ელექტროენერგია. მოსახლეობა მეტ-ნაკლებად ემზადებოდა ქარიშხლისათვის, მაგრამ ისინი არ გამოდივნენ, რომ სამი კვირის განმავლობაში ვერ გამოაღწევდნენ სოფლებიდან ქაშიშობის მიერ ნაცეცხლ ხეების, კლდეების ნანგრევების და იმდენად ღრმა ტალახის გამო, რომ მასში ცხენებიც კი ეფლობოდნენ და გადაადგილების ვერ ახერხებდნენ. დროთა განმავლობაში ადგილობრივმა ანტიკორუპციულმა დაჩეხეს ხეები, განმინდეს გზები და შეძლეს ქალაქში ჩასვლა. ქარიშხლის შემდეგ, პირველ დღეებში, როსადო-სეიხო ამარაგებდა მოსახლეობას ბრეზენითა და ელექტროგენერატორებით, რომელთაც ზავნიდნენ აშშ-ში მცხოვრები პუერტო-რიკოელები იანვარში ის უკვე ზრუნავდა არა მხოლოდ მოსახლეობის გადარჩენაზე, არამედ - აღდგენითი სამუშაოების განხორციელებაზეც. შესაძლებელი იყო მზის ენერგიის გამოყენება და წყლის მინილემა სოფლებისათვის.

ელექტროკომანიები უკვე ტოვებენ პუერტო-რიკოს და, როგორც ჩანს, ბევრი მთიანი რაიონი თუ საშუალოდ არა, დიდი ხნით მაინც დარჩება ელექტროენერგიის გარეშე. FEMA არ ცდილობს აანაზღაუროს რაიონისთვის ქარიშხლით მიყენებული ზარალი და ადამიანები იძულებულნი არიან, დატოვონ თავიანთი დანერგული სახლები. ასეთი რამ დაეძმარა, მაგალითად, როზა ლუის - ექთანს, რომელიც ორმოცდათექვსმეტი წლის განმავლობაში ცხოვრობდა და მუშაობდა ნარანხიტოს ერთ-ერთ საოფელში - „მარიას“ როზას სახლს სახურავი მოატრო. როზას მძამ სახლზე ბრეზენტი გადაჭმდა, მაგრამ მასში წვიმა და წესტი აღწევს. ახლა როზას სახლი ცარიელია, თუ არ ჩავთვლით წყლის კასრებს და ჩველი იესოს დამაბრუნებლებს.

სახლი კარგ მდგომარეობაშიაო, თქვეს თავდაპირველად FEMA-ს წარმომადგენლებმა, შემდეგ კი

თვით როზა დაადანაშაულეს სახლის დაზიანებაში. მათი მოთხოვნით, ქალს წერილობით უნდა დაედასტურებინა, რომ არ ცრუობდა, წინააღმდეგ შემთხვევაში დააპატიმრებდნენ. ბოუროკრატული პროცედურები ერთი თვის განმავლობაში გაგრძელდა. მთელი ეს პერიოდი როზამ ტირილზე გაატარა. ბოლოს, როდესაც FEMA-მ წერილობით აცნობა, რომ სახლის შეკეთებას არ აპირებდა, როზამ ეს წერილი დაბია. ყველაფერი ღვთის ნებაა და მას უდრტყინველად უნდა დაეცნობა წინააღმდეგობა, მითხრა ქალმა რამდენიმე თვის შემდეგ. ახლა წვიმა აკაკუნებს ლურჯ ბრუნებზე, რომელიც იზიწება, მაგრამ მაინც უძლებს სტიქიას.

...პუერტო-რიკო - ეს სახელწოდება

ტუნტუნტუნ მეწყება. ექვითიბე...

წარდილოეთის ვარსკვლავები დასცინიან ჩემი

სამშობლოს სახელწოდებას და

აბუზად იგდებენ მის დროშას. მათ წაგვართვენ სამშობლო!

1934 წელს, როდესაც ხუთია და ბურგოსი ნარანხიტოში ცხოვრობდა, მან პირველი ლექსი გამოაქვეყნა და აქვე გაჰყვა ცოლად პირველ ქმარს, ნაციონალისტ ჟურნალისტს, რუბენ როდრიგეს ბოშას. იმავე წელს ექიმებმა ხუთიას დედას ფეხი მოკვეთეს, რათა კიბო მთელ ორგანიზმს არ მოხდებოდა. ოპერაციისა და მკურნალობისთვის საჭირო თანხა რომ მოეგროვებინა, ხუთიამ კუნძული მოიარა და მრავალ ქალაქში გამართა თავისი პოეზიის საღამოები.

1936 წელს, როდესაც ესპანეთში სამოქალაქო ომი მიმდინარეობდა, და ბურგოსი და მისი ქმარი ძველ სან-ხუანში გადასახლდნენ. კუნძულზე დაინიკო კიდევ ერთი ომი ამის მთავრობასა და პუერტო-რიკოს რევოლუციონარულ-განმათავისუფლებელ პარტიას შორის. 1935 წელს პოლიციამ მოკლა ამ პარტიის ოთხი წევრი რიო-პედროში. მომდევნო წელს, ამ მკვლელობების საპასუხოდ, ორმა ნაციონალისტმა - ჰორაზო როსადომ და ელიას ბოშანმა - მოკლა ადგილობრივი პოლიციის უფროსი, პოლკოვნიკი ე. ფრენსის რესი. პოლიციელებმა ბოშანი და მისი ანგანა პოლიციის სამმართველოში დახოცეს. ბოშანი ხუთია და ბურგოსის ქმრის ბიძაშვილი იყო.

ოქტომბრის შემდეგ ფედერალურმა სასამართლომ რვა ნაციონალისტი (მათ შორის - პედრო ალბიზუ კამპოსი) მთავრობის დაშლის მიუხედავად დააბრუნა. და ბურგოსი დაპატიმრებულია განათავისუფლების კომიტეტის წევრი გახლდათ. მსჯავრდებულებას შორის იყვნენ სახელმწიფო მდიროსი - კლემენტე სოტო ველესი და ზუან ანტონიო კორტიგერი. ეს უკანასკნელი და ბურგოსთან მყოფი სიცოცხლის განმათავისუფლებელი მეგობრობდა.

1937 წელს, ბოშის დღესასწაულზე, ნაციონალისტებმა ჩაატარეს დემონსტრაცია პონსეში, რათა აღენიშნათ პუერტო-რიკოში მოზონის გაუქმების მორიგი წლისთავი. ბოლო წუთს დემონსტრაციის ნებართვა გაუქმებულ იქნა, მაგრამ მეორე-

რიცხოვანმა ჯგუფმა მაინც წაიარა ქალაქის უბნებში: გოგონებს ყვავილები ეჭირათ, ნაციონალისტ კურსანტებს ცეცხლს სამხედრო ფორმა - შავი პერანგები და შარვლები. პოლიციამ მათ ცეცხლი გაუხსნა. დემონსტრანტებს ორთქმეტი წუთის განმავლობაში გახუცეველიც ესროდნენ, შემდეგ კი პოლიციამ გაქცეულზე დადრობა დაიწყო. დაიღუპა ოცი ადამიანი, დაჭრა ასზე მეტი. უცნობია, ვინ გასცა ბრძანება სროლის შესახებ, პონსეს მერმა თუ აბი-ს მიერ დანიშნულმა გუბერნატორმა - ბლენტიონ უინიპამა.

იმავე წელს ხუთია და ბურგოსი დასცილდა ბოშას. კათოლიკურ ქვეყანაში ეს ნაბიჯი უზნეობად მიიჩნიეს, რამიტ და ბურგოსს საკვიდლოს შემდეგაც დადანაშაულებდნენ.

ო, როგორ მსურს, მამაკაცი ვიყო. ავძერვ

კედლებზე,

შეველიწო მონასტრებში, დონ ფუანის მსგავსად

მოვიქცე

მოვიტაცო კარმენი და ჟოზეფინა

და გავანადგურო ხუთია და ბურგოსი.

ლექსიდან "ფერადოვნება"

როდესაც სან-ხუანს "შარიას" შემდეგ ოთხი თვის თავზე წვენი, ქალაქი ნელ-ნელა უბრუნდებოდა ცხოვრებას. ტურიზმით უკვე გამოჩნდნენ პუერტო-რიკოს ამ უძველეს კულტურულ ცენტრში, ავამდნენ მოხივებს და ფოტოსურათებს უღებდნენ პუერტო-რიკოს ტურიზტული კომპანიის ოფისს - ის განლაგებული იყო ძველ საპყრობილეში, სადაც ოდესღაც ნაციონალისტებს ამწყვედებდნენ.

სან-ხუანში ცხოვრების დროს ხუთია და ბურგოსი აქვეყნებდა საგაზეთო სტატიებს, აქვე დაწერა რადიოპიესა "შარიას სკოლა", რომლის დედაცაა განათლების დეპარტამენტმა დააფინანსა. მისი პოეზიის მთარგმნელი ჯეკ აგუეროსი ამტკიცებს, რომ და ბურგოსი სამასხურდობდა დაითხოვეს მისი ნაციონალისტური შეხედულებების გამო. ამასთან, იმ დროისთვის და ბურგოსი უკვე ლეგენდად იქცა. პოეტ ლუის ლორენს ტორესის დამხმარებით მან უამრავი ლექსი გამოაქვეყნა.

წარმოვიდგინე და ბურგოსი 1937 წელს, როდესაც მან ათენიუგის კარი შეაღო; დავლანდე მისი შავი თმა თეთრი კედლებისა და გეომეტრიული ფორმის ფიგურა ფონზე, რომლებიც ალმოდენის ესპანური დინამიკა მომაგონა.

ხუთია და ბურგოსი ვერ გაუგებოდა პუერტო-რიკოელი ლიტერატორი ქალების უმრავლესობას - ეგერი წოდებული ელიტას, რომელსაც აღიზიანებდა "ჯიბრას" (სოფელი გოგონას) უჩვეულო გენია. ისეთი ცნობილი ქალბატონების შესახებ, როგორებიც იყვნენ ნილიტა ვიენტოს გასტრონი (ათენიუგის პირველი პრეზიდენტი ქალი) და იზაბელ კუნი კოლი (მოგვიანებით პუერტო-რიკოელ მწერალთა საზოგადოების პრეზიდენტი) ხუთია ამბობდა, "გაუგებარი მიზეზების გამო გადაამეტრებენო"; ისინი ჭორაობდნენ პოეტი ქალის შესახებ, მისი ჯარდაცვალების შემდეგ კი ყალბ ადურთოვანებას გა-

მოხალისეობა და ბურჟუაზიის ნიჭის მიმართ.

იმ წელს, როდესაც დე ბურგოსი ქმარს გასცილდა, მან თავისი პირველი პოეტური კრებული გამოცემისა, მეორე კრებული კი 1938 წელს გამოაქვეყნა. ხულიამ იმდენი ზალა მთელ კუნძულზე, რათა გაეყნა თავისი ნიჭის ეგზემპლარები. მიუხედავად მტრების მცდელობებისა, მას პრემიებიც მიანიჭეს. ხულიამ გაცივო თავისი შემოქმედება პოეტ ლუის პალეს მატოს ირგვლივ შეკრებილ პოეტებს. მას გასაკუთრებელი უყვარდა პაბლო ნერუდას და ხუან პოპის (რომელიც მოგვიანებით დომინიკის რესპუბლიკის პრეზიდენტი იყო, სანამ მის ხელისუფლებას აშშ-ს მიერ ინიცირებული გადატრიალება დაამხოდა) პოეზია და, როგორც ჩანს, ამ პოეტთა გარკვეულ გავლენასაც განიცდიდა. დე ბურგოსი ახალგაზრდა იყო, თავისუფალი, ლამაზი და ნიჭიერი. თვით ათენურშიც კი გაიმართა სახეობა საღამო მის პატივსაცემად.

ამ წლის ერთ-ერთი წარმომადგენელი გახლდათ სოციალისტი და არისტოკრატი, ისტორიკოსი, პოლიტიკოსი, პედაგოგი და ექიმი, სან-ხუანელი ქალიშვილების გულთამაშპრობელი, დომინიკელი რევოლუციონერი ხუან ისიდრო ხიმენეს გრულონი. ხულია და გრულონი ერთმანეთს პირველად შეხვდნენ 1938 წელს, სან-ხუანში, გრულონის ერთ-ერთ ლექციაზე.

პირველი შეხვედრიდან ორი დღის შემდეგ, სასტუმრო „არომპი“, ხულიამ თავისი ლექსები ნაუკითხა გრულონს, რომელზეც ამ ნაწარმოებებმა ღრმა შთაბეჭდილება მოახდინა.

გრულონი დე ბურგოსზე ათი წლით უფროსი იყო. დომინიკის პრეზიდენტის შვილიშვილი გახლდათ. სორბონის დამთავრების შემდეგ იმოგზაურა ევროპაში, სადაც ბენედიქტო კროჩეს და ანრი ბერესონის დაუახლოვდა. 1934 წელს მონაწილეობდა დომინიკის დიქტატორის, რაფაელს ტრუხილის დამხობის უიღბლო მცდელობაში, შემდეგ კი ერთ წელი გაატარა საპყრობილეში და ხედავდა, როგორ იხოვებოდნენ პატიმრები წამებისა და დაავადებებისგან. გრულონი დომინიკის რესპუბლიკიდან 1935 წელს გააძევეს. გრულონი ერთ-ერთი დამარცხებული იყო დომინიკის რევოლუციური პარტიისა, რომელსაც 1939 წელს მისი მეგობარი ხუან ბოში ჩაუდგა სათავეში.

გრულონი მიმოიღველი გარეგნობის მქონე, დახვეწილი მამაკაცი გახლდათ. მოგვიანებით ის წესდა, რომ დე ბურგოსთან ურთიერთობამ დააზარალა მისი სოციალური და პროფესიონალური სტატუსი. გრულონის მშობლიური იმთავითვე უარყოფითად იყვნენ განწყობილი დე ბურგოსის მიმართ. ისინი ფიქრობდნენ, რომ „ხულია დიდი პოეტი იყო, მაგრამ არაფრად აგდებდა ოჯახს, როგორც ტრადიციულ ფასეულობას... და ალკოჰოლსაც ზედმეტად ეტანებოდა“. ასე ამბობდა გრულონი ერთ-ერთ ინტერვიუში დე ბურგოსის შესახებ, მოგვიანებით კი პრესაში წერდა, რომ ხულია „გულუბრყვილო, ძალზე ნიჭიერი“ და, ამასთანავე, უზომოდ სექსუალური ქალი იყო. მისი თქმით, დე ბურგოსი მათ პატარა ბინაში ყოველ ღამე დილაზე წერდა ხოლმე სატროფსადმი მიძღვნილ ლექსებს. გრულონმა ხუ-

ლიას სიკვდილის შემდეგ კიდევ ჩაუკაშიშა ილიცხლა, მაგრამ არასოდეს დაუბნინია ის სამი წელი, რომელიც მათ ერთად გაატარეს.

მინდა, ღმერთივით ყოვლისშემძლე იყო, რათა თავიდან შევექმნა სამყარო.

ლექსიდან „დაგვიანებით, წყნის გარეშე“

1940 წლის იანვარში ხულია დე ბურგოსმა დატოვა პურტო-რიკო და გრულონთან ერთად ნიუ-იორკში გაემგზავრა. ამერიკაში ის განაგრძობდა ხალხის პრობლემა, რომელიც შექმნილია რაქში მოძრაობდნენ და არ მოეწონა ყაზარმების მსგავსი შენობები. ესპანურენოვან პრესაში იმეჭდებოდა სტატიები ხულიას შესახებ. მის პატივსაცემად იმართებოდა სახეობა საღამოები, მაგრამ, სამწუხაროდ, ყოველივე ეს შემოსავალს არ უზრუნველყოფდა. 25-დოლარიანი ანაზღაურების საფასურად ხულია ბინებში დადიოდა და აგრძელებდა ინფორმაცია აშშ-ს მოსახლეობის მორიგი აღწერისათვის. როდესაც გრულონი კუბაზე გაემგზავრა, ხულია სიხარულით გაჰყვა მას.

კონსულოსადმი ხულიას მიერ გაგზავნილ წერილებში წარმოგვიდგება მრავალსაზოგადოებრივი პოეტი ქალი, რომელიც: ა) უზომოდ ბედნიერი და უზომოდ შეყვარებული იყო; ბ) ზრუნავდა საკუთარ ოჯახზე, რომელსაც ფულით ემხარებოდა; გ) თანაუგრძნობდა სოციალიზმის იდეებს, პურტო-რიკოს დამოუკიდებლობას და თავისი ქვეყნის ზრდილას თავისუფლებისათვის. მაგრამ არსებობდა სხვა ხულიაც, რომელსაც უფრო მკითხა და ასხევედა, შესაძლოა, იმის გამო, რომ, კარიერაშიც კიდევდა უთვლიან ქალებსა და ხელუფლებებს. 1940 წელს ხულია - ახალგაზრდა პოეტი, რომელმაც სახელი გაითქვა თავისი ქვეყნი, გამომცემლობებისგან მოითხოვდა თავისი ნიჭების ეგზემპლარებს, საჯაროდ საუბრობდა თავისი შემოქმედებითი გეგმების შესახებ, იხვედდა პრემიებს, ტყუილად ყოველი ქათინა-ური, რომელიც მას უძღვნიდნენ ცნობილი ლიტერატორები. ხულიას თქმით, აუცილებელი იყო, რომ მას წელიწადში ერთი ნიჭი გამოეუფერებინა.

დე ბურგოსმა და გრულონმა ორი წელი გაატარეს ჰავანასა და სოფლებში, სადაც გრულონი მედიკამენტებით ვაჭრობდა. ისინი უმკლავდებოდნენ ტრუხილისტების ინტერაგებსა და მატერიალურ სიღარიბეს. გრულონი თავის მეოთხე წიგნზე მოუბოობდა, ხულია კი ჰავანის უნივერსიტეტში სწავლობდა და იმედოვნებდა, რომ დროთა განმავლობაში სამეცნიერო ხარისხს მოიპოვებდა. ის ეუფლებოდა ფრანგულ, ლათინურ და ბერძნულ ენებს. წერდა. გრულონის პროფესიული შურისა და რომანტიკული ეჭვიანობის მიუხედავად, მონაწილეობდა ბოქსურ ლიტერატურულ ცხოვრებაში. ბედნიერი ვარ, მაგრამ საფრთხე ყოველთვის მეშველებოდა, წერდა დე ბურგოსი კონსულოს, და „საფრთხეში“ გრულონის ოჯახს გულისხმობდა. გრულონის დედა ცილისმამბეჭდურ წერილებს უგზავნიდა ნიუ-იორკის დომინიკელთა საზოგადოებას და ლანდლაფა თავის შვილს „მეუფერებელ, სამინელ ქალიშვილ“ კავშირის გამო.

1942 წლის 8 ივნისს ხულიამ მიატოვა გრულო-
ნო. ოთხი თვით ადრე დე ბურგოსის საყვარელმა
მწერალმა, შტუფან ბეიგანმა, ბრაზილიაში თავი მო-
კლავ. ხულიაც სასონარკვეთილებას განიცდიდა.
საინტერესოა მშობლები ცოცხალი იყვნენ, გრუ-
ლონი ხულიაზე ვერ დაქორწინდებოდა. „შიდათისა“,
რომ გადაარჩინოთ რაღაც მშვენიერი, უნდა გა-
ნადგუროთ ის, რათა... არ ნავიზღოთ ჩვენი უბად-
რუკი ხელებით“, წერდა ხულია. მან მიატოვა სატ-
რფო, მაგრამ გადასწყვიტა, პეანაში დარჩენილიყო.
სამი კვირის შემდეგ გრულონმა ხულიას გადასცა
თვითმფრინავის ბილეთი, რომლითაც მაიაშიში გაფ-
რინდებოდა. ხულია იძულებული გახდა, დაეტოვებ-
ოდა თავისი ნივთები, რასაც შემდეგი ხმარად ნა-
ნობდა. გრულონის თქმით, როგორც კი დე ბურგო-
სი მაიაშიში ჩავიდა, გამოძიების ფედერალური ბი-
უროს აგენტებმა მას პასპორტი ჩამოართვეს.

თქვენ ისეთივე გვოსიტი ხართ, როგორც
ყველა; მაგრამ მე ასეთი ვარ. არა.
მზად ვარ გაქონო ყველაფერი, რაც კი
ჩემთვის ძვირფასია.
თქვენ ჩვეულებრივი ქალი ხართ,
მე კი თვით სიცოცხლე, ძალა, ნამდვილი ქალი
გახლდებით.
ლექსიდან „ხულია დე ბურგოსი“

ხულიას შეეძლო დაბრუნებულიყო პუერტო-რი-
კოში, მაგრამ ის ამერიკაში დარჩა. პუერტო-რიკო-
ში არც ერთი მეგობარი აღარ ჰყავდა - მთავრობამ
ყველანი გააძევა. შესაძლოა, პოეტს არ სურდა, ათე-
ნეუმის ლიტერატორ ქალებს ემაჯიფებოდა ეგრძნობ
მისი უიღბლობის გამო. ის დაბრუნდა ნიუ-იორკში,
მაგრამ არ ჰქონდა საკმარისი სახსრები, რომ სწავ-
ლა გაეგრძელებინა. სულთ არ დაცემულა - კითხუ-
ლობა თავის ლექსებს ნიუ-იორკში მცხოვრებ პუ-
ერტო-რიკოელთა შეკრებებზე და წერდა სტატიებს
Pueblos Hispanos-ისთვის. ეს იყო ყოველკვირეუ-
ლი გაზეთი, რომელსაც ნიუ-იორკში გამოსცემდა
ხულიას ძველი მეგობარი, კორეტიერი. როდესაც
გრულონი ნიუ-იორკში დაბრუნდა და მოინდომა ხუ-
ლია დაეხვედრებინა, ქალს უფვე ახალი სატრფო ჰყავ-
და - მუსიკოსი, სახელად არმანდო მარინი.

გამოძიების ფედერალური ბიუროს დოსიე, რე-
მელშიც მოცემულია ინფორმაცია ხულია დე ბურ-
გოსის შესახებ, 1944 წლით იწყება. ქალის ერთ-
ერთ „თავისებურებად“ ამ დოსიეში მიჩნეულია მიღ-
რეკილება ალკოჰოლისადმი. 1945 წელს ხულია მუ-
შაობდა ამერიკის შინაგან საქმეთა სამმართველო-
ში და ღარიბულად ცხოვრობდა კოლუმბიის ოლქში
თავის იმდროინდელ ქმართან, მარინთან ერთად.
გამოძიების ფედერალურმა ბიურომ დაკითხა დე
ბურგოსი, რომელიც შემდეგ სამსახურადაც დაითხო-
ვეს და შავ სიღამე შეიტანეს.

ხულია ნიუ-იორკში დაბრუნდა და კონსულოს
დაჰმირდა, რომ „მოცუტურ მოღვაწეობას გააგრძე-
ლებდა“, მაგრამ პერეს როსარის თქმით, Pueblos
Hispanos-ის დახურვის შემდეგ ქალს თითქმის ვერ-
ცემ ნიადაგი გამოეცალა. 1945 წლის შემდეგ დე
ბურგოსი თითქმის აღარ წინდება საზოგადოებაში.

გაზეთებში, სადაც პოეტს უზნის ზოტებს აწამოშენა,
ახლა იმეჭდებოდა გამოძიების ფედერალური ბიუ-
როს ანგარიშები მის შესახებ.

რამ გამოიწვია დე ბურგოსის ხულიერი დაცე-
მა? იმან, რომ პატივმოყვარეობით ნაკარნახევი მიზ-
ნები ვერ აიხდინა? გამოძიების ფედერალური ბიუ-
როს უნდამსუდგულობამ? სიღარიბემ? ბინების ქო-
რებმა? რასიზმმა და სექსიზმმა, რომლებიც აუცი-
ლებლად იყვნენ ხოლმე ათეა ნიუ-იორკელთა დამო-
კიდებულებაში ნებისმიერი სამხრეთ- და ცენტრ-
ალურამერიკელი ქალის მიმართ? ნიუ-იორკში დე
ბურგოსი მისთვის შეუფერებელ საქმიანობას ეწე-
ოდა: მუშაობდა გამყიდველად, ასევე - მეკრავად
ფაბრიკაში, სადაცაც მუშაობდა ფაბრიკურად გან-
წყობილ თანამშრომლებთან ნაკონკლავების შემ-
დეგ; თავი მიაგება გაზეთში მუშაობას, რადგან რე-
დაქტორი რეაქციონერი იყო. მისი ქორწინება კრა-
ხით დასრულდა. ხულიამ სმა დაინერ, საყვარელმა
ზედღივად იცვლიდა. ასეთი ბოჰემური ცხოვრება,
შეიდლება, მისაღები ყოფილიყო ჰემინგუეისთვის,
მაგრამ პუერტო-რიკოელი ქალისთვის სრულიად
შეუფერებელი გახლდათ.

1948 წელს (ცოროხით დაგადებული დე ბურგო-
სი პირველად დანვა საავადმყოფოში, ცნობილია,
რომ როდესაც საავადმყოფოში ანკეტა შეასრუბი-
ნეს, პუნქტში პროფესიის შესახებ მან „მწერალი“
ჩაწერა. საავადმყოფოს პერსონალი გადახაზა ეს
ჩანაწერი და მიანერა: „მოდეს“. საავადმყოფო-
ში პოეტს თავის ქალას უზონიზებდნენ, მასზე ცდებს
ატარებდნენ, უკეთუბდნენ შორმონებს, ჩაავეს ინ-
ვალიების საავადმყოფოში, აწვევდნენ სტუდენტ მე-
დიკოსებს. ექიმებს აკვირვებდათ დე ბურგოსის
ხევეული თმა.

ხულია კვლავ წერდა, როდესაც პუერტო-რიკო-
ში დაბრუნდა შესათავაზო, მან უარი განაცხადა.

1953 წელს ხულია დე ბურგოსი საავადმყოფო-
დან გამოწერეს. ექვსი კვირის შემდეგ ის ცენტრ-
ალური პარკის მახლობლად, მარლენის ერთ-ერთ ქუ-
ჩაზე, დაეცა და გარდაიცვალა. ოცდაცხრამეტი წლე-
სა იყო. თან არ ჰქონდა ძირადობის დამადასტურე-
ბელი საბუთი და მისი იდენტიფიცირება ვერავინ
შეძლო. ამიტომ ქალი კუნთულ მანტუა დაკრძალეს.
ერთი თვის განმავლობაში გაგრძელდებოდა ძეგლო-
ბათა შემდეგ მეგობრებმა იპოვეს მისი საფლავი და
პოეტი მშობლიურ კარლინაში გადაასვენეს.

პუერტო-რიკოში ჩემი ვიზიტის დროს ვერ შევ-
ძელი შენახა ამ ქვეყნის ყველაზე სახელგანთქმუ-
ლი პოეტი ქალის ძეგლი. ის ქარიშხალ „მარიას“ და-
ეხიანებინა.

როდესაც ვმოგზაურობდი იმ ადგილებში, სა-
დაც დე ბურგოსი ცხოვრობდა, იქაურებს ვეკითხე-
ბოდი, გავიხილი ჰქონდათ თუ არა მის შესახებ.
ბევრი მათგანის აზრით, ხულია დე ბურგოსი თავი-
მეცვლესთვის ბრძოლის სიმბოლო გახლდათ. სო-
ციოლოგიის ფაკულტეტის სტუდენტმა, სტუფან ნი-
ვეეს რომ მთხრობა, რომ შიშისა და გაუბედობის
წუთები პუერტო-რიკოელებს ისვენებდა ხულია დე
ბურგოსს და რწმუნდებოდა, რომ ისიც მათნაირად
იტანჯებოდა და იბრძოდა. „მისი ლექსების ძალმო-

ნარკვეთილი

სილბა, - განავრძო ნივთს რიომ, - ჯერ კიდევ დიდია, როდესაც მათ ხმაშალა კითხულობ, გეჩვენება, რომ მთელი სამყარო ჩუმდება და გისმენს".

„შახსოვს, ბავშვობისას დედაჩემი მიკითხავდა მის ლექსებს, - მითხრა ნიუ-იორკის უძველესი სამხრეთამერიკული საზოგადოებრივი ორგანიზაციის აღმასრულებელმა დირექტორმა ელიზაბეთ იემპიერმა და დასძინა:

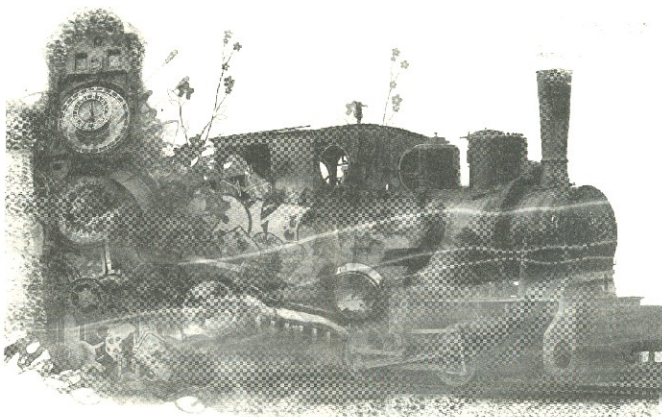
„დედაჩემის ერთადერთი ქალიშვილი ვარ. უნდა, რომ ძლიერი და დამოუკიდებელი ვყოფილიყავი და კარგად შესწავლა. დედაჩემი ბიწებს ალაგებდა, ტაქსის მიწოლად და მატარებლის შემანქანედ მუშაობდა. გრძელი კომბინიზონი ეცვა ხოლმე და გრძელი თმა ჰქონდა. ხუთი დე ბურგოსის ლექსები ზეპირად იცოდა (იემპიერმა წარმოთქვა რამდენიმე სტრიქონი ლექსიდან „ხუთი დე ბურგოსის“).

პუერტო-რიკოს ზოგიერთი მკვიდრის აზრით, დე ბურგოსის ცხოვრება ნიუ-იორკში შეიძლება ედემიდან განდევნად მივიჩნიოთ, მაგრამ პუერტო-რიკოს ნაციონალიზმის კერა სწორედ ნიუ-იორკი გახლდათ და ამ ქვეყნის დრონაც აქ შეიქმნა. პუერტო-რიკოს დამოუკიდებლობის მოძრაობის სულისჩამდგმელმა რამონ ემეტერიო ბეტანსესმა აქ ჩამოაყალიბა პუერტო-რიკოს რევოლუციური კომიტეტი, ხოლო ლუის მუნოს მარინი - (პუერტო-რიკოს პირველი ეროვნული გუბერნატორი და ნაციონალისტთა დაჟიძინებული მტერი) აქვე, გრინვიჩ-ვილიჯში, წლების განმავლობაში სწავლობდა, სვამდა და პოეზიით ტკბებოდა. საზოგადოდ, სამხრეთამერიკელ ინტელექტუალთათვის საზღვარგარეთ ცხოვრება აუტანელია. მაგრამ თუკი მამაკაცს მაინც შეუძლია დატოვოს სამშობლო, ქალი თვით სამშობლო და მისი საზღვარგარეთ გადასახლება მხო-

ლოდ იძულებით თუა შესაძლებელი იქნება. მამაჩემმა მითხრა, რომ ამერიკელების აზრით, მუნოს მარინი ძალზე მსხვილი ფიგურა იყო და მისი მასშტაბი არ შეეფერებოდა პანანინა კუნძულს. ამ შეხედულებაში, რა თქმა უნდა, კოლონისტებს ქედმაღლობა ელანდება, მაგრამ ეს დახასიათება უფრო მეტად შეესაბამება ხუთი დე ბურგოსს, ვიდრე - მუნოს მარინს. ხუთი დე ბურგოსის ემიგრაციის მიზეზი მისი უდიდესი ტალანტი, შთავიწმინდა და ოცნებები იყო. ტრაგედია იმაში მდგომარეობდა, რომ ნიუ-იორკი მისთვის ძალზე პატარა აღმოჩნდა. 1940-იანი წლების დასაწყისის ამერიკა მზად არ იყო, მიეღო სამხრეთამერიკელი პოეტი ქალი, რომელსაც მუსიკა, ხელოვნება, პროლიტარული წარმომადგენლობა, რთული პირადი ცხოვრება, მემარცხენე პოლიტიკური შეხედულებები, შეუდრეკელი ბაიათი და განსაცვიფრებელი ნიჭი ჰქონდა. დე ბურგოსის დაღუპვა ემიგრაციამ კი არ გამოიწვია, არამედ იმაზე, რომ სამყარო ძალზე ვიწრო იყო, რათა მის სამშობლოდ ეცნულიყო.

კუნძულზე, პიონესში, მე და მამაჩემი შეგწერდით საპაპროზე, იმ ქოხის გვერდით, სადაც, ისევე, როგორც მრავალი წლის წინ, ნამცხვრები იყიდებოდა. წარმოვიდგინე, როგორ ადიოდა ოცდახუთი წლის ხუთი ნიუ-იორკისკენ მიმავალ ნომადებზე - ჩანთაში უამრავი წიგნი ესეო, ფანტაზია კი ლიტერატურული ტრეზინგის სურათები უხატავდა. ასევე გაემგზავრა ასობით ათასი პუერტო-რიკოელი „მარისა“ შემდეგ ამერიკაში. ხუთი დე ბურგოსი ნებულა. დაბრუნდებიან თუ არა ისინი?

© The New York Review of Books,
28 აპრილი, 2018

ანდრო ბუაჩიძე

თომას მანის და ჰერმან ჰესეს მიმოწერა

გამოცემლობა „ინტელექტმა“ გამოცხა საუ-
კუნის ორი დიდი გერმანელი მწერლის - თომას მა-
ნის და ჰერმან ჰესეს მიმოწერა. ეს მიმოწერა მრავ-
ალი ნიშნით არის საინტერესო; აქ ირეკლება მესა-
მე რაიხის აღზევების, მეორე მსოფლიო ომის პერი-
პეტების და საბოლოოდ ნაცისტის განადგურების
ეპოქა. თომას მანი ამერიკის შეერთებულ შტატებ-
ში მიემგზავრება, ჰერმან ჰესე შეეცდარაშია გამო-
ცემლობა. ასეთი მათი ხვედრი. გერმანიაში ორივე
მწერალი აკრძალულია. ამ პერიოდში იქმნება თო-
მას მანის „იოსები და მისი ძმები“ და „დოქტორ ფა-
უსტუსი“, იქმნება აგრეთვე ჰესეს „თამაში რიოში
მარგალიტებით“.

ამ მიმოწერაში, ჩემი აზრით, საინტერესოა ლი-
ტერატურული კონტექსტი, საუბრები ლიტერატურაზე,
თვალისმისაცემია შტრინგები, რომლებიც მწერ-
ლების პორტრეტებს შექმნიერენ. მიმოწერას წინ
უძღვის ჰერმან ჰესეს რეცენზია თომას მანის რო-
მანზე „სამეფო უდიდებულესობა“. ამ რეცენზიაში
ჰესე წერს: „აქ ის ძალია გვაკლია, „პუდინგბროკში“
რომ გვიტაცებდა, ალბათ ამიტომაც განესჯით შე-
დარებით მაკაცრად, ცივი გონებით; თან გვიკვირს,
ესოდენ დიდ შემოქმედს ასეთი ფაქტურით თვისე-
ბები რომ ახასიათებს. მთელი მისი თავდაჯერებუ-

ლობის მიუხედავად, შეცდომებსაც უშვებს და ამ-
კარა უგემოვნობაც ავლენს. რა სასაცილოდ უღერს,
თომას მანი და უგემოვნობა! და მაინც, ეს ასეა“.

უკვე საინტერესოა - ჰესე ლაპარაკობს თომას
მანის უგემოვნობაზე. პირად მიმოწერაში მსგავსი-
ც კი არაფერი შეინიშნება. იქ სრული თანხმობაა ორ
მწერალს შორის.

განვადგომოთ ჰესეს რეცენზია: „თომას მანი არის
მწერალი, მაგრამ ამავდროულად კიდევ უფრო დი-
დი ინტელექტუალია. ის ნიჭიერია, მაგრამ არ გააჩ-
ნია ბალზაკის ან თუნდაც დიკენსის გულუბრყვი-
ლობა“.

ჰესესადმი გაგზავნილ ერთ-ერთ წერილში თო-
მას მანი გერმანულ პერიოდიკაში ამოკითხულ ცნო-
ბას იხსენებს. იქ საუბარია იმის შესახებ, რაც ერთ-
ერთ სხდომაზე თქმულა - ლეესის დაწერა ყველა
ნამდვილ მწერალს უნდა შეეძლოსო. ვილჰელმ ნა-
მოუსახია თომას მანის სახელი, აქიოდა, ისიც ვერ
წერდა ლექსებს, სხეც კი უთქვამს, ვერ წერს, რად-
გან არ არისო ნამდვილი მწერალი. ამაა თვითონ
თომას მანი ატყობინებს ჰერმან ჰესეს. გაკვირვე-
ბას იწვევს ამხელა მწერლების გარემოცვაში ასეთი
იაფფასიანი გამკენწლავი ფრაზების არსებობა.

ნიშანდობლივია ერთი რამ: ხსენებულ წერში

თომას მანი უფრო ინტელექტუალად არის მიჩნეული, ვიდრე მწერლად. თვითონ ჰესეც კი აცხადებს, მას დიკენსისეული ან ბალზაკისეული ნაივობა აქვლიაო, მაგრამ ისიც უნდა ითქვას, ამგვარ შთაბეჭდილებებს არაფერი აკავშირებს ჰესეს პირადი მიმონერის იმ ფრაგმენტებთან, სადაც თომას მანის ფიგურა მორალურ საყრდენად არის წარმოდგენილი. აი, რას წერს ჰერმან ჰესე თომას მანს: „მივადაშვი, როდესაც სიტუაცია მიიმდება, თავს დებრუნულად ვგრძნობ, თქვენზე ვინცეფ ფიქრს და ყოველთვის კეთილად გიხსენებო“.

საყოველთაოდ ცნობილია თომას მანის ემიგრაციაში წარმოთქმული სიტყვები: „სადაც მე ვარ, გერმანული კულტურაც იქ არისო“. ასეც იყო. ამიტომ დიდი მნიშვნელობა არა აქვს, რას მიაწერდნენ ამ კაცს და რას საუბრობდნენ მის შესახებ. ერთი რამ უეჭველია: ფაშოზმის აღზევების პერიოდში ის უკვე უაღრესად სერიოზულ ფიგურად მიჩნეოდა, ამიტომაც მუდმივად განსაკუთრებულ ყურადღებას იმსახურებდა. რაც შეეხება ჰერმან ჰესეს შენიშვნებს, ეს შენიშვნები ლიტერატურულ სფეროს არ გასცილებია, ჰესე გულწრფელი იყო და არავითარ ტენდენციურობას არ ამჟღავნებდა, რასაც ფიქრობდა, იმას ამბობდა. გარდა ამისა, თუ ერთ რეცენზიაში ჰესე გარკვეულ შენიშვნებს გამოთქვამდა, სხვაგან, თომას მანის ესეების კრებულის

წერილობით შეფასებაში განსხვავებულ შეხედულებებს უზიარებდა მკითხველს. აი, ვთქვათ, სტოკ-ჰოლმის ერთ-ერთი ლიტერატურულ ჟურნალში გამოქვეყნებული წერილის ფრაგმენტი: „სიხარულით მივიღე თომას მანის ახალი ესეების კრებულის „ოსტატობის ვებანი და სიდიადე“ გამოაქვს ამბავი. ყოველი განმეორებითი შეხვედრა ამ ენერგიულ მწერალთან გვაგრძნობინებს, რომ ის მხოლოდ უზრუნველყოფის შემოქმედი და ძალიან ქვეყანი, გონებაშეზღუდული ადამიანი კი არ არის, არამედ ერთგული, მყარი და გამძლე პიროვნება“.

ამის შემდეგ ჰესე საუბრობს მანის ბიოგრაფიკულ ბაზე და ამბობს, რომ მანი იყო ბიოგრაფიკი ამ სიტყვის საუკეთესო და კეთილშობილური გაგებით, მაგრამ არ იყო მეშინი. ახალგაზრდა ენთუზიაზმისთვის ის თურმე ზედმეტად ქვეყანი, ინტელექტუალური და ირონიული ადამიანი ყოფილა, მაგრამ ეს შეფასება სრულად ვერ გამოხატავს მის შესაძლებლობებს. ის უზომო შესაძლებლობების მქონე იყო. ყოველივე ამას ფიქრობს ჰესე, ამ განაზრების საბაზი კი, როგორც ვთქვით, თომას მანის ესეების კრებულისა.

მიმოწერა მიიღე პოლიტიკური მოვლენების ფონზე მიმდინარეობს. ამიტომაც წერილობით - პირდაპირი თუ არაპირდაპირი მნიშვნელობით - ამ მოვლენების ანარეკლი ილანდება, მაგრამ ამ ვითარებაშიც კი შეუძლებელია მწერლებმა ლიტერატურა-

ზე არ ისაუბრონ. ერთგან ჰესს თავისი ლექსების პატარა ნიგზზე ესაუბრება თომას მანს და ზგზავს კიდეც ამ კრებულს. ჰესს წერს: „ამ ფორმით მინდოდა თავიდანვე ჩემი ცნობილი ლექსების კრებულის გამოცემა, მაგრამ გამომცემელი ეს დამეთანხმა, ცხვირი აიზრუნა...“ საინტერესოა ვს წაფიქროთ დეტალი. საუკუნის მწერალს, ჰერმან ჰესსს გამოცემლობა უარს ეუბნება ავტორის მიერ შედგენილი რჩეული ლექსების გამოცემაზე. შემდეგ ვითარება იცვლება: „გამომცემლობიდან სულ ახალ-ახალ მოთხოვნებს ვიღებდი, მე კი ისე ჩემს პირვანდელ აზრზე ვიდექი. როგორც იცნა, ჩემმა მოთმინებამ ნაყოფი გამოიღო და გამომცემლობა დამთანხმდა“. ზიგნი გამოცემა და ავტორმა იგი თომას მანს გაუგზავნა. მანი აფასებს პოეტურ კრებულს და წერს: „ეს მელოდოზური ნამდვილი გასაძიურია! ნამდვილი ხელოვნება! მართლაც რომ საო-ბუნია ტანჯული სულიანთის!“ მშვენიერი შეფასება! თანაც ვინ აფასებს? თომას მანი! არადა, რომელია? გამომცემელი ლექსების ნიგზის გამოცემაზე უარს ამბობდა!

ჰერმან ჰესსსა და მინიერილი ერთი წერილი განსაკუთრებით მეაფიქრებელია. თომას მანის პიროვნულ იერს, მის მოუსვენარ და მძიძველ ხასიათს და, თუ გნებავთ, მის სულით გაუტყველობას. ამ წერილით ლამაზარკია იმაზე, რომ გამოჩნდა ერთი ლიტერატურით დაინტერესებული შეძლებული ქალბატონი, რომელიც გამყოფად საჭირო თანხას ჟურნალის გამოსაცემად. თომას მანი დიდი ენთუზიზმით არის შეპყრობილი და ამბობს: „სურვილი, აუცილებლობა კი ასეთი გერმანული ჟურნალის არსებობის რაიხის ფარგლებს გარეთ, უდავოა, და ზოგადად, დადებითად მიიღეს“.

ამ მცირე მონაცემებზე კარგად ჩანს თომას მანის მისწრაფებულობა და ძალთა კონცენტრირების იშვიათი უნარი. საქმე ის არის, რომ მიმე პოლიტიკური ატმოსფერო და, ზოგადად, ემიგრაციაში ყოფნა ათბაგად ამძიძველდა დევნილი მწერლების შემოქმედებით მუშაობას. თომას მანი კი ცდილობს აქაც მოაგოს გამოსავალი. რა უნდა ქნას? უპირველეს ყოვლისა, მშვიდი საშუალო პირობები უნდა ქნას. ამისთვის კი ლიტერატურული ჟურნალის გამოცემა აუცილებელ პირობად ესახება. ვაგისნისთ ჰესსსა და მინიერილი ადრეული წერილი, სადაც მანი წერს: „გერმანული ამბები ისე მოქმედებს ჩემზე, მორალურ-კრიტიკულ სინდისს იმედნად მიღიზიანებს, რომ, როგორც ჩანს, შემოქმედებითი საქმიანობის გაგრძელებას ვეღარ ვახერხებ. ეტყობა, დროა, წერილობით წამოვყავალი ჩემი უკომპრომისო და დიდი მზანავე სიფრცის მტარებელი პოლიტიკური მრწამსი“.

წერილებიდან ჩანს, რომ გერმანელ მწერალს თავისი პოლიტიკური მრწამსი არ ჩამოუყალიბებია, მან სხვა გამოსავალს მიაგნო: ლიტერატურული ჟურნალის გამოცემელი მოიძია და სასურველი ვითარება ამგვარად შექმნა. ამის შემდეგ თომას მანი შეეცადა, ჰერმან ჰესსს მიეზღო და ჩაერთო ჟურნალის ავტორთა გუგუფში. მისი შესაშური ენთუზიზმი ყოველ დრამაში გამოიჭყვივის: „რა კარგი იქნებოდა, თქვენც რომ ჩართულიყავით! არ ვიცი, ამ-

ჟამად როგორი დამოკიდებულება გექნებოდათ მისადმი, მაგრამ იმის თქმა კი ზედმეტია, რომ თქვენი მონაწილეობა ამ კარგად გაანალიზებულ გეგმებში მეტად სიმბოლური და პრაქტიკული ხასიათის იქნებოდა“.

ჰესსს პასუხი თავმჯავებელია. ის ამბობს, რომ ცოტას წერს და პრინციპულად არ ასრულებს დაკვეთებს, „რაიხის გარეთ“ არსებულ ლიტერატურულ ჟურნალში მგავე უბლიკაციები მას გარკვეულ პოზიტივებს შეუქმნის, მისი ორივე და გერმანიაში ცხოვრობს - ესეც გასათვალისწინებელია; ჰესს დასაძენს, რომ მისივე მეგობარი ფრანც შალი რამდენიმე კვირა ვიურტემბერ (ცხის იმავე რაიხისგურ განყოფილებაში ზის, რომელშიც თომას მანის ნაც-ნობი ფიდელური იყდა. ამის შემდეგ კი ჰერმან ჰესსს სრულიად გასაოცარ რამეს წერს: „დამაშფოთელით ვიცი, რომ ჩვენი მიმოწერა, უკვე წლებია, ვესტა-პოს ხელშია“. ამას, როგორც ჩანს, თომას მანიც ვარაუდობს, მაგრამ მათი მიმოწერა მაინც უადრესად თავისუფალია, წრფელი და შეუზღუდველი.

და აი, ამ მიმოწერის პერიოდში ჰერმან ჰესსს სა-მოცი წლის შესრულება. ამ თარიღის გამო იუბილარისადაც გაგზავნილი თომას მანის მისაღწევი ბარათი აღბათ ყოველგვარ აღნიშვნას აღემატება. ეს არ არის ჩვეულებრივი ბარათი, ეს არის ჰესსს უნიკალური პიროვნული და შემოქმედებითი პორტრეტის სახელდახელოდ შესრულების (კდა. ამგვარი იმპროვიზაციული სისხლიც და დინამიზმობა სხესს ხიბლს მანის წერილს. აქ იგრძნობა გერმანელი მწერლის ხელწერა - უნიკალური და პარადოქსული ცხოვრებისეული მოვლენების განტყვევება, კერძოდ, შემოქმედი ადამიანის პიროვნული წყობის ზუსტი ეპითეტებით დახასიათება. თომას მანი ჰესსზე საუბრობას, უპირველეს ყოვლისა, გერმანული სამყაროს გაუმყარებლობაზე აქეთება აქეთებს: „არ არსებობს რამე იმაზე მეტად გერმანული, ვიდრე ეს მწერალი და მისი ცხოვრების ნაღვანია - არაფერია ასეთი გერმანული, ამ სიტყვის ძველი, მხიარული, თავისუფალი და სულიერი გაგებით... მისი წმინდა და გაბედული, ფანტაზიით სავსე და, ამავე დროს, დრამატულიკულ-ტელური შემოქმედება საუკეთესო გადმომცემებით, კავშირებით, მოგონებებით, საიდუმლოებებით და ამასთან, სულაც არ არის ემიგრანტი“.

თომას მანი ხაზს უსვამს ჰერმან ჰესსს, შვაბი ლორიკის და დედალისტის ფსიქიკის გენის ეროტოლოგიური „სიღრმისეული ფსიქოლოგიის“ სფეროსთან. რაც შეეხება „ტრამაის მგელს“, გერმანელი მწერლის აზრით, ის თავისი ექსპერიმენტული სიამავეთ არ ჩამოუვარდება ჟოსის „ჟლიტა“ და ჟიდი „ყაღბი ფულის მჭრელებს“.

ჰესსს შემოქმედება თომას მანისთვის ჩვენი ეპოქის ყველაზე ნათელი და უმაღლესი გონებრივი ნაღვანია. მანი ამბობს, რომ ჰესს თავიდანვე გამოარჩია და სიმბოლური ადენიზება თვალს მის ზრდას. ამ სიმბოლურ განაპირობება ერთი მხრივ, მსგავსება მანისავე სულიერი სამყაროსთან და, მეორე მხრივ, მისი განსხვავება. მსგავსებაზე თომას მანი გაკვირებული და გაოცებული საუბრობს. მისთვის რომანი „თამაში რიოში: მარგალიტებით“ უადრესად ახ-

ლობელია, საკუთარი სამყაროს განუყოფელი ნაწილია. შემოქმედების შედეგად პესეს პიროვნების სული შტრახები მოხდეს. აი, რას წერს „ბუდენ-ბროკების“ ავტორი: „მე მიყვარს ის, როგორც კაცი და ადამიანი, მიაი მზიარული, აზრით გამსჭვალული, კეთილი და უმბაკური არსი, ღრმა, ლამაზი ხედვა მისივე, სამშობლოდ, სხეული თვალებისა, რომელთა სიცისფრე ანათებს მოხუცი შვები გლეხის გამხდარ და მკვეთრნაკვთიან სახეს“.

ძალზე მთამბეჭდავი შტრახებია, როგორც შემოქმედებითი, ისე პიროვნებისული პორტრეტის შემომწერი და შემავსებელი. თუმც ამით არ მთავრდება ერთი მწერლის მიერ მეორისა დახასიათება. აქ ერთი მეტად იშვიათი თვისებაა „ტრამაღის მგელი“ ავტორისა შენიშნული - ეს არის თავმდაბლობა, მიაი არაბანტიურობა; მანი უსურვებს პესეს, რომ მიუხედავად მისი ნაკლები აბიციურობისა, სახელი მთელი მსოფლიოს მასშტაბით მოხვეჭოს, გაესრულებინოს „თამაში რიოში მარგალიტებით“ და წილადა ბედომოდეს ღირსეული ჯილდო - ნობელის პრემია ლიტერატურის დარგში.

ჰესე უდიდესი მადლიერების გრძნობით პასუხობს თომას მანს და ამბობს, მეგობრების შეძენა ადვილია, ეს არასდროს გამჭირდება, თუმცა უღალატო ადამიანების პოვნა ნამდვილად ძნელია.

ორი დიდი მწერლის მიმონერა ადასტურებს, რომ ისინი ერთმანეთის მომთხავე სულები არი-

ან. მათი სახონარკვეთილი და მინც იმედიანი ურთიერთგადაბილი ზნეობრივი ფასეულობების მწერარუნების ცდაა. მხოლოდ დროდადრო მათ მიმოწერაში შესიმშივი გამოსქვივის. ერთ წერილში პესე ამბობს, რომ მისი მეუღლე განადგურებულია, რადგან მის ოჯახსა და მეგობართა წრეში მრავალი საშიხელება მოხდა. ამის შემდეგ მწერალი ნატრობა თვალები დახუჭოს და გადაგვარებულ სამყაროს ზურგი შეაქციოს. უიმედობას კი მხოლოდ იმიტომ არ ნებდება, რომ სჯერა, წერის გაგრძელებას შეუძლებს. მას ხელს უშლის მოძალებული ავადმყოფობა.

თომას მანის და პერმან პესეს მიმონერა უმაღესი საუკუნის უაღრესად დრამატული და ნათელი დოკუმენტია. ფაშაშმის აღზევებით გამონეულმა ნიპილიზმმა, უასტიკესმა მეორე მსოფლიო ომმა პიროვნების სრულ მიველიერებას მეუწყი ხელი. ეს კი იმას ნიშნავდა, რომ პიროვნული უნიკალობისა და განუგებლობისადმი პატივისცემა დაიკარგა. მასობრივი ფსიქოზის ბანაში ზნეობრივი რელიტივიზმი გაბატონდა.

თომას მანმა და პერმან პესემ კი ამის სპირისპიროდ ადამიანური სახე და ურთიერთპატივისცემა შეინარჩუნეს, ისინი სხეებსაც საამისოდ მოუწოდებდნენ, რასაც თვალნათლივ მოწმობს მათი მიმონერა. ნიგნი გერმანულიდან თარგმნეს ეკატერინე რაისნერმა და ნატალია ნადირაშვილმა.

ნონა კუპრეიშვილი

ვიქტორ ეროფეევი: მე მოვკალი მამაჩემი!

ყველაფერს თავისი დრო აქვს. თუ ამ ლოგიკით ვიმსჯელებთ, ცნობილი რუსი მწერლის ვიქტორ ეროფეევის რომანი „მამაჩემი კარგი სტალინი“ (2004) გამოცემლობა „ინტელექტის“ სწორად გათვლილი მარკეტინგული სვლის მიხედვით სწორედ ახლა უნდა თარგმნილიყო ქართულად. მართლაც, როდის თუ არა სსრკ-ს დაშლიდან ლანის ოცდაათი წლის თავზე (თუ ეს ცოტაა?!), საბჭოთა წარსულისგან დისტანცირების შექმნილ ხარისხს მყარი და ხელშეუვალი უნდა გავხადა ობიექტური დამოკიდებულება ჩვენ მიერვე ნაცხოვრები ისტორიისადმი. არადა ასე არ მოხდა ან მოხდა მხოლოდ ნაწილობრივ. ამიტომაც უარესის მოლოდინით შეპყრობილ ქართველ მკითხველს მსგავსი სახელწოდების ტექსტები აურთხოზს. სწორედ მათ გასაგონად ვიტყვი, რომ ჩვენს შემთხვევაში ეს სიფრთხილე უადგილოა, რადგანაც „კარგი სტალინი“ არის წიგნი არა უშუალოდ სტალინზე, არამედ უფრო იმ მაგაურ დროს ივრცეზე, რომელიც მან შექმნა.

ეროფეევა თავისი აღრინული სამწერლო ტაქტიკისგან რამდენადმე განსხვავებული ტექსტი წარმოგვიდგინა, ამასთან შეგნებულად იერიარჩუნა მისთვის დამახასიათებელი ინტერაქტიური კავშირი მკითხველის ცნობიერებასთან, რაც ტექსტის აზრობრივი მოდელირების შესაძლებლობას გულის-

ხმობს. როგორც ერთი რუსი კრიტიკოსი წერდა, ამ ბერხით ხდება მკითხველის ერთგვარი პროვოცირება აზრის შესაქმნელად, რომელიც იქნება ზუსტად ისეთი, როგორც თვით მკითხველია.

ერთ-ერთ ინტერვიუში თავად ეროფეევა აღნიშნა: „კარგი სტალინი“ რობალივითაა, მასზე ყველას შეუძლია საკუთარი მელოდია ააწეოსო. ჩემთვისაც აქ რამდენიმე „მუსიკალური თემა“ იკვეთება, თუმცა ყველაზე შთაბეჭდილი მაინც მწერლის, მწერლად დაბადებული ადამიანის, შესაძლებლობების გახმოვანებაა, უფრო ზუსტად, მისი მონოდების ერთგვარი ინსტრუმენტირება, სპეციაგენტივით ცხოვრებისეულ კულუარებში შეღწევა და იქიდან მკითხველისთვის ყველაზე მნიშვნელოვანი ინფორმაციის გამოიტანა რომ გულისხმობს. ასეა, მწერალი აგენტია, დამოუკიდებელი აზროვნების ბაცილით. მას შეუძლია, რომ იტყვიან, „მტრის ღრმა ზურგში“, წიგნის მიხედვით თუ ვიმსჯელებთ, თვით სტალინისა და მოლოტოვის უაზლოეს გარემოცვაშიც კი იმოქმედოს, შემდეგ კი ელემენტარულ „უმაღლურად“ იქცეს და ოდნავი გადაცდომით, იყოს ეს თუნდაც ხელის არაზუსტი მოძრაობა, საკუთარი არსებობა გააქვას; „შემძლო МГИМО-ში ჩამებარებენა და დიპლომატის კარიერა ამევო...“ მაგრამ ჩვენი პერსონაჟი რატომღაც ჯიუტად აზვიადებს ბავ-

ერუსალიმში დაბრუნებული, იმ გამოწვევად იქცა, რომელსაც მუდამ განოსანორებულმა და მომდინარე „სტალინურმა შევრდენმა“, ელადიმერ ეროფეევმა, თავის ყოჩაღ მუდღელსთან გალინა ჩეჩურინსთან ერთად (ამ ქალბატონმა არა მარტო დრამატიკური და ტრუმენი კეპოტი თარგმნა, არამედ დაწერა მოგონებების წიგნიც „Мечты и реальность“) ალ-ლო ალ-ლო, მოირგო და გაითავისა. ეს იყო სიციცხლის სიყვარულის ფრანგული გაკეთილგონი, რომლებმაც მშობლები გარდაეცნა, შვილი კი თავისუფალი სამყაროს ნაწილად აქცია. „პარიზში მე სამშობლოს ვუღალატე, რაც მთელი მომდევნო ცხოვრების მანძილზე გაგრძელდა... მე ვუღალატე სამშობლოს ისე, რომ არც შემინიშნავს ეს: ადვილად და თავისუფლად“. თუმცა 1959 წელს „შევირდობის ეს ზანა“ დასრულდა. ეროფეევი-უმცროსი თავის წიგნში დაწერს კიდევ: „საფრანგეთმა აიძულა მამაჩემი, ფრანგულად ესვა და ექამა, მერე კი გადმოაფურთხა...“

ეს წიგნი თავში 25 წელი მოტრიალებდა - ამა-საც ამბობს, რაც, უთუოდ, იმ გონიერულ დროზე მიგვაწინებდა, რომელიც საინტერესო ცხოვრებით ინსპირირებული ზნირად ურთიერთგამომრიცხავი შეგრძნებებისა და აღქმების სისტემატიზებას დასაქმობდა. მცდელობა გარკვეულიყო თვლის ბაბუის მსგავსად ბავშვური სურვილების ამსრულებელ „ქარგ სტალინისა“ და მისდამი მიზოფრენული მორჩილებაში მყოფთა ფსიქო-მოტივაციების ძლიერ იქნებოდა და მტკივნეულიც, რადგან იმ მრავალთა შორის, ზომიერი სერვილიზმის მიუხედავად, მისი განუმეორებელი, მისი წარმატებული მამაც იგულისხმებოდა. შესაძლოა, ამიტომაც შეიქმნა მავთური ტოტალიტარიზმის ზემოთ უკვე ნახსენები ცნება, რომელიც ეროფეევმა რუსულ ენო-ფსიქიკასა და ისტორიას დაუკავშირა და მისი დახმარებით გარკვეულწილად ახსნა კიდევ ხელისუფლებისა და მასების ურთიერთობის საბჭოური პრაქტიკა. სტალინი - კოლექტური რუსული ცნობიერების ნილაბი, რუსების მძინარე სინდისის სიმბოლო, რუსი ხალხის არქაულობის ინდიკატორი, იმადროულად უჩვეულო ყალიბის ხელოვანი, რომელმაც რეალო-

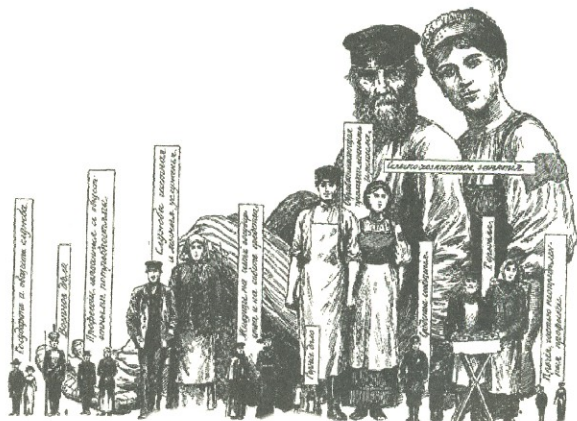
ბაში განახორციელა მსოფლიოს გადაკეთების საკუთარი პროექტი. გარდა ამისა, იგი ჩანდა ძალადობისადმი ადამიანთა მიდრეკილების შექანიზმს („სიკვდილი ყველა გვაძინებს, სხვა რამ კვლავ ცქერა გვწინა...“ - ვაჟა) და მას საკუთარი ნეკროფილური მისწრაფებები მოარგო. სტალინის ფენომენში გარკვევის ფინში თუ აუცილებლობამ აქცია ეროფეევი არა ზომიერ კონფორმისტად, როგორც ვარაუდობდა, არამედ ინდივიდუალად, რომელსაც დამოუკიდებელი აზროვნების პრეტენზია აქვს.

დასავლეთისგან განსხვავებით, სამშობლოში ეროფეევის, როგორც მწერლის მიღება-არმიღებას, დაუფარავად სდევდა გალიზიანება მისი გამორჩეული ბედის გამო (ამასთან მისი ეროდიცია, ფართო ინტელექტი და ესეისტობის ბრწყინვალე უნარი ექვეყნო თითქმის არავის დაუყენებია). რუსი მწერლები სტარტს ყველაზე უკეთ ხალასი პროვინციული ნიჭის მქონე პროვინციელთაგან, მძიმე ბავშვობიდან, მახინჯებისგან და მეძაფეებისგან იღებდნენ. მე სამშობლოში არასოდეს მპატიობდნენ ჩემს საზოგადოებრივ ნარმოვანობას“. ამიტომაც „ინტელიგენტი კრიტიკოსებიც“ კი კბილს გაკრავდნენ ხოლმე არაერთ ფაქტს მწერლის ბიოგრაფიიდან, რომელიც საბჭოეთში დაბადებული შემოქმედისთვის უბრალოდ ხელმიუწვდომელი იყო. მაგ. იმას, რომ „ქარგი სტალინის“ ფრაგმენტები, გერმანიაში წიგნად გამოავლინდნენ იმედგამოდ „ფრანგულენოვან ალტერნატივას“ ფურცლებზე, რომ პრეზენტაცია მოსკოვში, გერმანულ საელჩოში მოეწყო და კრიტიკოს-შემფასებლად იქ თავმოყრილ ზეპურ საზოგადოებას თვით ირინა ხაბამადა მოეცლინა და ა. შ. არადა, შესანიშნავად იციან, რომ მწერლის ნამდვილობას არა სოციალური სტატუსი, არამედ, ერთი კლასიკოსის ცნობილ ფორმულას თუ გამოვიყენებთ, გულის არეში მოურჩენელი კბილის ტკივილი განსაზღვრავს. (მართალია კი, რომ ეროფეევთან ეს სიმპტომი რამდენადმე თავისებურად გამოვლინდა. ერთი შეხედვით, ამგვარ მიდგომას რუსული ლიტერატურული პროცესის გერც ისეთი შემფასებელი ართმევს თავს, როგორც დიმიტრი ბიკოვი, რომელიც „ქარგი

სტალინის" შესახებ მისთვის ჩვეული იმპერატიულიობით წერს: „... აქ ბევრგანაა გადაშლენილი ძველი ზღაპრებისა იმის შესახებ, თუ როგორ დიდებულად ცხოვრობდა ე.წ. „ოქროს ახალგაზრდობა“. არც „პიოლონობის“ სიმცირე იგონება“. ძალაუფლებურად გავრცელება ითარ ჭილაძის გამოხატულება. ორ რამეს არ ვაპირებ: ნიჭს და ბედნიერებას. აქ კი, როგორც ჩანს, ორივემ ერთად მოიყარა თავი. ცენზურას დაქვემდებარებული საბჭოთა მწერლობის „ურნაც უდაბნოსთან“ შექმნილი რომელიმე ყოჩაღი კალმოსნისთვის კი, რომელიც ვინ იცის, რის ფასად ქმნიდა საკუთარ თავს, ასეთი პრივილეგებულიობის მიღება ადვილი არ იყო.

თუ გახსოვთ, „მადათვით“ აღფრთოვანებულ ქართველ მკითხველს აქა მორჩილად თავს უბრალო ფანტაზიორად აცნობდა, რომელსაც შვილის გამოხატვისგან გაგულსებული დედა ზოგჯერ მატყუარასაც კი ეძახდა. ეროვნულად დედამ თურმე მოუხმალა ზენი შეარქვა. მოუხმალა ზენი, როგორც მწერლობის ერთგვარი რეინკარნაცია. „მეც ვერუობდი, ოღონდ აღმაფრენით“. თუმცა გამოხატვის სტრუქტურისგანაღმე ლტოლვა იცნებ მალეც გამწვანდებოდა, რომ არა „Paris - Mastch“-ში ბუდაპეშტში მესული რუსული ტანკების ფოტოს ნახვით - წერს (1956 წელი). აქ, როგორც ჩანს, მაინც არა ერთმა, არამედ რამდენიმე მოვლენამ ითამაშა გადამწყვეტი რელი: უნგრეთის ამბებმა, როდესაც რუსულ საელჩოს პარიზში წითლად შეღებილი კვერცხები დაუმინეს, ცნობილ მეოცე ყრილობაზე სტალინის კულტის დაგობამ და ყველაზე მნიშვნელოვანმა მოვლენამ - სამყაროზე მეტაფიზიკური სახურავის ჩამოხრევა, რომელმაც ეროვნეც, მაშინ როგორც დამწყებ მწერალს, არაერთი საფიქრალი გაუჩინა.

რა ვუყოთ მომხიბლელ იდეას „მწერლის“, როგორც გაგიჟებული მალედიარის შესახებ, რომელიც რეკავს, რათა სამყარო გააღვიოს?!, რა ვუყოთ რუსული ლიტერატურული კლასიკის პიანერობაში, ევროპელებისგან ასე გაღმერთებულ დოსტოვესის, ბოლოს და ბოლოს, „ვერცხლია საუკუნეს“, რომელიც რეკოლუციის წინ გაშლილ და რევოლუციის შემდეგ კი ფოთლებზე მოშლილ მუხად წარმოგვიდგება?! „კარგი სტალინის“ მთარგმნელ-რედაქტორებთან და გამოცემლებთან ილიუშმა გამართულ შეხვედრაზე წუთით მომეცნება, რომ ეროვნეც სწორედ ჩვენს ქართველებს, შემოგვმოდა, როგორც თვითონ უნდა, კულტურის ორი „კოტანიკის“ (1917 და 1991 წელს) კატასტროფას, რომელმაც აღუზაღაურებელი წიანი მოგვაცენაო. ჩემთვის, უფრო ადრეული ამბები რომ არ გავიხსენიოთ, აგრე ახლახან, მეოცე საუკუნის დასაწყისში, სწორედ რუსეთის მიზეზით არ მოგვეცა საშუალება ქართული კულტურის წარმატებით დანაცვული მოდერნიზატორული პროექტის ბოლომდე მიყვანისა, რაც ქვეყნის დამოუკიდებლობის გაუქმებითა და ევროპეიზმის კანონგარეშე გამოცხადებით დასრულდა. როგორც საფრანგეთსა და რუსეთს შორის მუდმივად ფიზიკად ბალანსირებადმა ინტელექტუალმა, ეროვნეცა ყველა ეს დაბრკოლება, ასე ვთქვათ, გაანეიტრალა, მეკრიბა და იმ ტრამპლინად აქცია, საიდანაც დაიწყო მისი მოძრაობა ახალი რუსული ე.წ. აღტანტატორული მწერლობისკენ, რომელიც, მისი ღრმა რწმენით, რუსეთისთვის უპრეცედენტო სიტყვის ავტონომიურობას უნდა დაერწინებოდა და ცხოვრების საფუძვლებზე ამოეყრა გვიან. თუმცა თვითონვე გვარწმუნებს, რომ კარგა ხანს დარწმუნდა იდეალისტად, რაც, როგორც მოალოდნელი იყო, დამატებით ხირთულებებს უქმნიდა. მიგალოთად, საფრთხის ქვეშ დადგა მარკოზ დე სა-

დის ბრწყინვალე ხსენებით დაწვეებული პროფესიონალი, ამასთან არაერთი ევროპული ენის მცოდნე (რაც მასზე იმედიანობა იყო) ლიტერატორის კარიერა. ჟურნალ „Вопросы литературы“-ს, სადაც ეს უცხო მასალა დაიბეჭდა, სვედენთან „Bonn“-ს ევროდებიდითი, რაც იმდროინდელ სამხრეთო ცხოვრებაზე თავისთავად ბევრის მიქმელი, ინფორმაციული ცნობაა, თუმცა ასეთი ჩუმი პროტესტის (პროტესტუკების) დრო, როგორც ჩანს, სრულდებოდა. ამიტომაც იგი შეიპყრო ალმაზის „მეტროპოლის“, როგორც „ლიტერატურული ბომბის“, შექმნის იდეამ. ჟურნალისთვის კითხვაზე, იცოდით თუ არა, რომ ეს ნაბიჯი ორბიტაზე გაგიყვანებდა, პასუხობს: მე ვიყავი იდეალისტი და არა სკანდალისტი. ეს ყველაფერი კი მას შემდეგ ხდება, რაც სამშობლოში დაბრუნებული (მაშა კვბ-ს პარიზელმა რეზიდენტმა აღიქვა, როგორც „მუდმივად მოძრა და მუდმივად განვითარებადი ზრე, რომელზედაც უცნაური ნაკოფი იზრდებოდა“ და ეს არ მოეწონა) საკუთარ თავში ტოტალური სიცრუისა და პირმოთხოვნის ჩამხილებლის პათოსსაც აღმოაჩინს. „ცრუობდა დედა, ცრუობდა მამა. ცრუობდა კლასის დამრიგებელი ცილია სამოთხეზე, ცრუობდნენ თანაკლასელები, ტელევიზიის დიქტორები, გაზეთები, პარტია, შთაბეჭდი. არ ცრუობდა მხოლოდ ჩემი საყვარელი საფრანგეთი. დოსტოვესკიც არ ცრუობდა. მე ეიხენბოდი სიცრუეში“.

აქაც, თითქმის სპეციალურად, ჩვენ მიერ უკვე ნახსენები კბილის ტაკილი იქნეს თავს, რადგან ეროვნულ „მეტროპოლზე“ პირველად საუბარი ვასილი აქსიონოვთან ერთად სწორედ სტომატოლოგთან ყოფნის დროს დაუწყია. „ვარსკვლავური ბილეთის“ ავტორი, ცნობილი სამოციანელი ვასილი აქსიონოვი მოსკოვში გამეფებული ყაზარმული ცხოვრების გადასაფარად მატარ-მატარა კარნავალურის მოწყობისა და კოტეჯების ნახებთან იბრუნებდა სულს, მაგრამ ამჯერად ხაქმე ეხებოდა უფრო რეზონანსულ ნაბიჯს, ამ ორის აზრით, რაღაც გვიჩრდული ამოფრქვევის მსგავსს, რასაც სამართალი ლიტერატურა შეესაბამება არ მოეკლა, მაგრამ სახიკვდილოდ უნდა დაეჭრა მაინც.

უთუოდ გინახავთ ეს ჯგუფური ფოტო, გადაღებული ცნობილი თეატრალური მხატვრის მესერერის სახელოსნოს ცნობილ კიბებზე, რომელსაც ასეთი წარწერა ჰქონია: „უბეჩრესობა - ეს ბრბოს საუკეთესო ნაწილია“. იქ ყველა (და თანაც იმდენად ცნობილი არიან, რომ მეტყველად არ ჩამოეთვლი მათ სახელებს) ილუზიებით გაყვრებული ჩვენი საბჭოთა წარსულიდან ... და უცებ მათ შორის ფაზილ ისკანდერი, მოსკოვში მცხოვრები სპარსულ-აფხაზური წარმომავლობის საინტერესო პროზაიკოსი. შეთქმულების თეორიის მიმდევრობის გარეშე (თუმცა, პირადად მე, ბოლოდღე ვერც ამ თეორიის მიმდევრობას უარეყოფ) უარფელისთვის, განსაკუთრებით, აფხაზეთთან უშუალოდ დაკავშირებულითვის, ეს სახელი დამსაბეღელია, შეიძლება ითქვას, აღსაქმელად მძიმეა. ისკანდერი კორგად ნერვად, მაგრამ როგორღაც გაბრაზებულ-შეკრუფილი აფხაზის პოზიციიდან, ე.ი. ამტიქართულად, ე.ი. მეტროპოლისის სასარგებლოდ. (რად ღირს თუნ-

დაც ქართულ-აფხაზური კონფლიქტის მიხედვით შესაბამა). ახლა ამ გადასახდებიდან, იმთავითვე სწორად გათვლილ დაპირისპირებაში მისი წართვა, ვფიქრობ, ხელს აძლევდა სარკ-ში ერთ ყველაზე ფიქტურ ორგანიზაციას, რათა ნიჭიერი მწერლისთვის ამტკიცაზჭოროს, ასე ვთქვათ, „ანდერგრაუნდული“ წარსული შეექმნა. („შეკმნაზე“ შესაბამა მიუთაზრობისთვის დაპატიმრებული ბროდსკის შესახებ ანა ახმატოვას ნათქვამი სიტყვები მოგაგონდეთ: „შეხედეთ, ყლადმისიან ზოგრაფიას უქმნიან“). ამგვარი ონერობების ავტორობის უფლება კომპარტიის იმ ლიბერალურ ფრთას ჰქონდა (იაკოვლეტი და სხვები), რომლებიც დემოკრატიის ელემენტების გამოყენებით „სოციალისტის სახის გადადამაზურებას“ ცდილობდა. სხვათა შორის, მსგავსი ბრალდება ეიქტორ ეროფეევის წინააღმდეგაც გაიხმა (სწრაგი დოკუმენტოვი, მესამე ტალღის რუსული ემიგრაცია) და არაერთხელ. თუმცა ფაქტია, რომ წანაფიქრმა, თუკი ის წამდილად არსებობდა, გაამართლა და ე.წ. „ბუღდოზერული გამოყენის“ დარბევის შემდეგ, მხატვრებთან ერთად ანტისაბჭოურად განწყობილი მწერლების გამოვლენაზეც იმუშავა. ყოველ შემთხვევაში, შეიტანა რა დიდი ხმაური ეროფეევის ოჯახში (მამა, მამის ვენიდან მოსკოვში გამოიწივს), უფროს ეროფეევს გათმვილის მიერ სახელდაბელოდ მომზადებული მოკრძალებული საუბრის დროს (დედა ამ დროს ვენის ერთ-ერთ კლინიკაში საიმპერაციოდ ემზადებოდა) ძალიან მნიშვნელოვანი ფრაზა ათქმევინა: „ჩვენი ოჯახში უკვე არის ერთი გვამი - ეს მე ვარ. შენ თუ მოხანიებას დანერ, ოჯახში ორი გვამი ვიქნები“. მონანიება არ დანეროდა და ეს თითქმის წინასწარმეტყველური ნაბიჯი გამოდგა.

როგორც ზოგიერთი მოსწენტი ამტკიცებს, მამის ეს რეპლიკა მწერლის ერთად შეთხზული და მას სოციალისტის იდეების ეროფეევი ადამიანი, ანუ ეროფეევი-უფროსი, არასოდეს იტყოდა. თუნდაც აიე იყოს, მერე რა? სათემელი მანიც ითქვა და კონკრეტულად ვის მიერ, ეს არც ისე მნიშვნელოვანია. მთავარია იგი უნისონოში წიგნის ერთ-ერთ მთავარ გზავნილთან, ნებისმიერ სიტუაციაში პიროვნების თვითრეალიზების აუცილებლობას რომ გულისხმობს. რუსეთში მწერლისთვის ოპზისია, რადგან აქ მოძრაობა არა იმდენად ირაციონალიზმის, რამდენად სიყვდილ-სიცოცხლის ზღვარზე ხდება ხოლმე. დაბალეობით მსგავს მოსაზრებას გამოთქვამდა რუსი მწერლების შესახებ დიდი პენრიც ისტენი. ის, რაააც ისტენი მკაცრს უწოდებს („ისეთ მკაცრ პირობებში უხდებათ თვითდამკვიდრება, რომ ამგვარი გამოცდას მხოლოდ გემიონი უძლებს“), ეროფეევისთვის სასაცილოა, მხოლოდ იმავე მკაცრის ესენციით. ამიტომაც წიგნში თანდათან იკვეთება ყველაზე სასაცილო ქვეყნის ყველაზე თავისუფალი ადამიანის“, ნიგნის მთავარი პერსონაჟის, მთორობის, ამასთან კი ეროფეევთა რესპექტაბელური ოჯახის „ამრევის“ („ამრევი“ საერთოდაც წიგნის ავტორისთვის ქუერლის სინონიმია), იმავე უფიქრე თავადერლი მეს თვითრეგულირება, რომლსაც ბუნებრივი დაცულობის მიუხედავად გული უცნობი სტიქიისკენ მიუწევს.

ეროვნული ძალიან მტკივნეულად წამოედო რუსული ლიტერატურის მიმართული ზნეობა წოდებულ საზოგადოებას ფიცისა და საყრდენი უნუგეშო დასაკნამდე მივიდა: რუსი მწერლებიც სასაცილო ხალხი, რადგან ამ სასაცილო ქვეყანაში ზნეობის დაცვა ლაშობენ. მირაფია საკუთარი თავის სიმართლის, გზებზე სინათლის, რაინდულ წარმოდგენა. სამყარო მის მიერ მოუხლებელი ბრძოლებითაა სავსე („Дураки неистребимы“, როგორც სწორედ ამ პერიოდში ფიზიკოსებზე შექმნილი ერთი ცნობილი ფილოსოფოსის (სერგეი ბოგოროდსკი) თქმით) ამბობდა, რომლებიც მათ კატასტროფისკენ მიჰყავნენ. როგორც მოსალოდნელი იყო ახალი ეთიკური რეაქცია მოვიდოდა სიცილი, რომლის უკან სიბრძნეც იდგო. ამ ბრძოლაში აღმართული საკუთარი სვე და იმპერია. ამ თემის მწერალი არაერთხელ მტერებთან (ერთ-ერთი გადაცემის კი მოუძღვა „აპოკრიფი“). მტერი, მარკო და სადიალმე მიძღვნილ ნეროლი გამგლანებული ადამიანისადმი სექსუალური დამოკიდებულების ნიშნები მოგვიანებით XV საუკუნის ორი გიგანოსი, სებასტიან ბრანტის (ახე განიხილეთ), მაგალითად, ბრანტის საკუთარ-დაცემული პოეზია შესავლის პერიოდში: „ვითომ სულის გადამრჩევი წიგნები ჩვენში ბლომად ავსობენ, მაგრამ ბოროტება ამით არ შერყევია; წერილობითი უძლური აღმოჩნდება, შეგვეცვალოს ან რაზე გეხსნალო; ღანეულ სინებელშია სამყარო დანთქნილი, სადაც ბრძოლები ყელვითობენ...“ (და იერონიმ ბოხისი „სულელების ზნეობაზე“ წარმოებული დაკვირვებებით შეიცვალა, რასაც დეკლარირებული იდეალისგან ასე ძირს სასული საბჭოთა ყოველდღიურობა დადართო და წრე შეიკრა. მწერალი სახელი ფართო ლიტერატურულ-ისტორიულ ჭრილში წარმოაჩენს მისთვის ბოგორაფიის ნაწილად ცქეულ ფაქტულობათა რვეუკის დინამიკას, რომელიც ვერძალადი საფარსებით განმანათლებლური იდეებით შთაგონებული რუსული მწერლობის ფილოსოფიურ-ანთროპოლოგიურ ძიებების საპასუხად გახსოვანებულ იქნა ტურგენევის ბაზაროვის რეალისტური თეზის: „ადამიანი კარგია, გარემოებები - ცუდი, საჭიროა მათი გარდაქმნა“, თუმცა მალევე რუსული რეალისტების გამოცდილებამ ამაოტრიალა და ერთხელ ნათქვამის ანტი-თხად მოგვეცვლინა: „არავინ უნდა პრობლემა თვით ადამიანშია და არა გარემოში“. ასე იქცა „ღარიბთა სამართის“ შემქმნელი რუსული ლტოლნი სტალინი ბანაშკირ ავანტიურის რადე, უკიდვარი სივრცე, სადაც ეს ექსპერიმენტი განხორციელდა - სულელების ქვეყნად, ზიგნი კი „კარგ სტალინზე“ - სისულელის ნარატული ფორმად. თუ გვიფიქვამს სწორედ იმას, რომ სულელები (ყოველ შემთხვევაში მათი ერთი სახეობა) კულტურული და საზოგადოებრივი წარმოების „სიმტკიცის“ დამცველებად გვევლინებიან, თავიანთი ანტირეალისტური გამომავალი მუდმივად იყავნენ იმავე საზოგადოების სტალინური ბაზა, ანუ მისი წერების დიდი ნაწილის უფერულობა და საშუალობის და ყოველივე ამის შედეგად გველა ჯულის დესპოტიზმს ქმნიან და ამყარებენ, მაშინ ადვილი მისაჩვენებია სტალინიზმისა და სისულელის ეროვნული მინიშნებების არსი. სტა-

ლინიზმის მსგავსი სისტემები, მითი სტალინიზმი, რუსული დღევანდელი ცოცხლობის, სწორედ ამ კავშირს ეფუძნება. და ეს ნიგბი ამ ქვეყნის გარკვეულ მიწებზე გვეხსნება.

ბელა ნიუსურიას შეკითხვაზე (სწორედ მას მიმართა ილიაშვილი მწერლობის გამართული ზნეობის შესახებ შეკითხვაზე): თქვენი იდეოლოგიის ახალგაზრდა საკუთარ მამასთან, მოუხედავად იმისა, რომ იგი ბელადს ემსახურებოდა? ეროვნული უპასუხა: „უფრო გავიქვედოვარ და ისტორიის პირის. მოუხედავად იმისა, რომ სტალინიზმის ხანა ჩემთვის საშუალო იყო, მშობლებისათვის კი ჯოჯოხეთიანად იყო, ეს ილუზორული რეალიზმი იყო. ნამდვილად კი არსებობდა დიდი შიში და შერყევა ამ მიმართებათა გარშემოწამების ერთადერთი გზა აღმოჩნდა. ერთხელ მამის წყალობით პიკასოსთან შეხვედრისას დიდი მხატვრის კითხვაზე: ვინ გინდა გამოვიყენო? ეროვნულად თურმე მოზარდის უცნაური სიჯიუტით უპასუხა: არაფერი. დაუფიქრებლად ნათქვამი ეს სიტყვა მისი შემდგომი ბედის განმსაზღვრელი აღმოჩნდა. „არაფერი“ - ადვილად მწერლის სრულიყოფილ მარტო, თუმცა ყოველგვარ დასაჯებაზე ღია ის, რომ იგი გააზრებულია გახლებილი გზის უმნიშვნელოვანეს მოსაგვებზე ითქვამს: „ამ მომენტის ფარულ ძვრის გერმანიად, თითქმის ორსულად გიყავი. ცხოვრება ახლა იწყებოდა - და ძალიან მინდოდა სიცოცხლე. ახლის უფლებები შეიღობა“ - ესე იგი, არსებითად გახსნილი არაფერი, როგორც პიკასოს დეპირი...“.

დაბოლოს, ორივე სიტყვა თარგმანზე, რომელიც სასურველი იყო, საკუთარ ნაქმრედად ყოფილიყო შესრულებული, ნაერთი შთაბეჭდილება, რომელიც საბოლოო ჯამში დამაკმაყოფილებელი, ამკარად გნებდა ადგილები, სადაც უფერულდება აქტივის, როგორც ასეთი დროის იტყვიან ხოლმე, ბელაშვილი, მისი სტილით თავისებურება. ზოგან დაზღვეულია თავისუფალი თარგმანის პრინციპიც, რის გამოც ხელიდან გვისხლტება ორივე ენის, საიდანაც ვითარგმნით და რომელზედაც ვითარგმნით, მუხალეულობები. მაგ. „სანიადაგო სიტყვები“, „მხიარულად იღიმებოდა“, „გავრავრებული კოზმოსური ბილიტები“ (ესე აქსიონოვის მოთხრობის სახელწოდება), „ანადიმი ქირის დროს“ (შდრ. „ანადიმი ჯამიანობის დროს“), „ოჯახური გამომეტყველება“ („სინაურული გამომეტყველება“), „თავის თავი გაიგია სტილის“ („თავის თავი სტილით გაიგია“), „კატელეტი“ და არა „კოტელეტი“, „პრეცეს და არა ბრიცავს... რომანის საკავშირ სიტყვების ნათესაობა მხოლოდ ნაწილშია, როგორც კონტექსტი, რომელშიც მოხრობის კონკრეტულ მამაზე საუბრობს, მოთხოვდა უკუცვლელ ფორმას („მამის გადამცემი“ და არა „მამის გადამცემი“) და სხვ.

და მაინც, „კარგი სტალინი“, ცხადია, ქართულადაც იტრეფისთ ითხოვდა. ურთიერთობა კი იხელავტორთან, როგორც ვიეტონ ეროვნული, თავისუფლების პირად ზონას აფართოვებს. ეს კი დღევანდელ ქართველ მკითხველს ძალიან სჭირდება.

ნა პაიქაბა ყოფილიყო თქვენი ჩაქაბა

ტელ: 577 747-719
ელ-ფოსტა: info@arilimag.ge

ი6/178

